

Universitätsbibliothek Wuppertal

Iulianu Autokratoros Ta Sōzomena, Kai Tu En Agiois Kyrillu Archiepiskopu Alexandreias Pros Ta Tu En Atheois Iulianu Logoi Dekα

Julian <Römisches Reich, Kaiser>

Lipsiae, Anno MDCXCVI.

Liber nonus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1694](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1694)

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΥΑΓΟΥΣ
Θρησκείας, πρὸς τὰ τῶν ἐν ἀθέοις Ἰουλιανῶν.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ
ARCHIEPISCOPI,

PRO SANCTA CHRISTIANORVM RELIGIONE,
ADVERSVS LIBROS ATHEI IVLIANI.

LIBER NONVS.

ABunde quidem, ut reor, A
veritatis dogmata defen-
dentes obtrectatorum no-
strorum nugis restitimus.
Quum autem totis, ut
aiunt, velis contra ineffa-
bilem gloriam infurgat aduersarius, ac
non ferendis veluti quibusdam impia-
rum cogitationum ictibus audeat obliste-
re, magnumque operæ pr̄tium putet
asserere, infœcundam plane Dei ac Patris
naturam esse, & Filium qui ex ipso
vere prodiit nequaquam subsistere;
(eius enim tollit existentiam, & hu-
iusmodi perniciosissimos errores sus-
cipit) agendum rursus induiti lorica
iustitiæ, & scuto fidei opposito, gla-
dioque Spiritus, quod est Dei ver-

ΑΡΚΕΣΤΑΤΑ μὲν, ὡς γε
οὐ φαίνεται, τοῖς τῆς ἀληθείας συν-
σπίζοντες δόγμασι, τῆς τῶν
ιασύρειν εἰδότην αὐτὰ Φλυαρίας
ἀντενηγμένα. ἐπειδὴ δὲ ὅλοις
ὡσπερ ἰσίοις καὶ τῆς ἀρρήτου Φέρεται δόξης, ὁ δὲ
ἐναντίας, καὶ οἷον ἀφορητοῖς τισὶν ἐκβολαῖς ἀνο-
σίων ἐννοιῶν ἀνλεξάγειν ἀπολομα, καὶ σπαθῆς
ἀξιοῖ τῆς πρὸς γαλιλάτης τὸ χρῆμα δὴ πάντως,
ἄγονον μὲν τὴν τῶν Θεῶν καὶ Πατρὸς ἀποφῆναι φύ-
σιν, ἀνυπόστατον δὲ τὸν ἐξ αὐτῆς πεφηνότα καὶ ἀ-
λήθειαν Υἱὸν ἀναρῆι γὰρ αὐτῆς τὴν ὑπαρξιν, καὶ τῆ
ἐτωσφαλερωτάτων ἐχειρημάτων ἀπλεία Φέ-
ρε δὴ πάλιν ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιο-
σύνης, ἀναλείοντες δὲ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως,

καὶ τὴν μάχαιραν τῶν πνεύματος ἐπ' αὐτῶν καταθήγοντες, ὁ εἰς ῥῆμα Θεῶν, ψευδῆ-

VIII

γορῶντα δεικνύωμεν, καὶ ἐκ πολλῆς ἀγαν ἀγε-
ρωχίας μονοῦχι πρὸς κέντρα λακτίζοντα, καὶ
εἰς τὸ βαθύ τῆς ἀπωλείας καλαπηδῶντα βάρ-
ραθρον. Ἦδη μὲν ἔν, ὡς ἔφην, ἐκ ἀγεννη-
πρὸς αὐτὸν ἐξυφηνάβες λόγον, συνυφαστά-
τε καὶ αἰεὶ συνυπάρχοντα τῷ Πατρὶ τὸν ἐξ αὐ-
τῆς φύσιν, καὶ ἐν αὐτῷ, καθ' ἑνωσιν καὶ ἑσιώδη
ταυλότητα διεδείξαμεν λόγον, ἃ δὲ ἔτα πάν-
τα παρήχθη πρὸς γένεσιν ἐπειδὴ ἢ ἕτερος Ἰσ-
λιανῶ ψυχρός τε καὶ ἀναλκίς ἐκμεμηχανήσασθαι
λόγῳ, πλὴν, ὡς οἶέμαι, δεινὸς εἰς κατάρρησιν,
τὴν ἐπίγε φημι τῷ μονογενεῖ, πᾶσα πῶς ἀνά-
κη καὶ ἡμᾶς αὐτὸς οἷς ἂν βέλοιο λέγειν ἀντι-
φέρεσθαι νεανικῶς, μαυνομένην ὡσπερ ἀνασει-
ράζοντας τῆς καὶ Χριστῷ γλωσσαλγίας τὴν
ἐφοδὸν γράφει δὲ πάλιν ὡδί.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ὅτι δὲ Μωσῆς ὀνομάζει Θεὸς τὰς ἀγγέλους,
ἐκ τῶν ἐκείνων λόγων ἀκρίστα· ἰδόντες δὲ οἱ
ἰοὶ τῆς Θεῶ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι
καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἐαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πα-
σῶν ἂν ἐξελέξαντο· καὶ μικρὸν ὑποβάς· καὶ μετ'
ἐκείνο, ὡς ἂν εἰσεπορεύοντο οἱ ἰοὶ τῆς Θεῶ
πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγεννώ-
σαν αὐτοῖς· ἐκείνοι ἦσαν οἱ γίγαντες οἱ, ἀπ'
αἰῶνος οἱ ὀνομαστοί· Ὅτι τοίνυν τὰς ἀγγέλους φη-
σιν, ἔυδηλον ἐστὶ, καὶ ἔξωθεν ἔ προσπαραινέ-
μενον, ἀλλὰ καὶ δῆλον ἐκ τῆς φάσεως ἐκ ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ γίγαντας γεγονέναι παρ' ἐκείνων. δῆ-
λον γὰρ ὡς εἶπερ ἀνθρώπος ἐνόμιζεν αὐτῶν εἶναι
τὰς πατέρας, ἀλλὰ μὴ κρείττον· καὶ ἰσχυρότε-
ρας τινὸς φύσεως, ἐκ ἂν ἀπ' αὐτῶν εἶπε γεν-
νηθῆναι τὰς γίγαντας· ἐκ γὰρ θνητῶ καὶ ἀθανά-
των μίξεως ἀποφίνασθαι μοι δοκεῖ τὸ τῶν γι-
γάντων ὑποσηναί γένεσθαι. ὁ δὲ πολλὰς ἕως ὀ-
νομάζων Θεῶ, καὶ τὰς ἐκ ἀνθρώπων, ἀγγέλους δὲ,
τὸν μονογενῆ λόγον, ἢ Υἱὸν Θεῶ, ἢ ὅπως ἂν
αὐτὸν καλεῖτε, εἶπερ ἐγίνωσκεν, ἐκ ἂν εἰς ἀνθρώ-
πος ἐμήνυσεν; ὅτι δὲ μέγα τῆτο ἐνόμιζεν,
ὑπὲρ τῆ Ἰσραὴλ φησιν, ἕως πρωτότοκος μὲ
Ἰσραὴλ· τί ἐχὶ καὶ περὶ τῆ Ἰησὺ ταῦτ' ἔφη
Μωσῆς; ἕνα καὶ μόνον ἐδίδασκε Θεόν,
ἕως δὲ αὐτῶ πολλὰς τὰς κατανειμαμένους
τὰ ἔθνη πρωτότοκον δὲ Υἱὸν, ἢ Θεὸν
λόγον, ἢ τι τῶν ἀφ' ὑμῶν ὑσερον ψευδῶς
συνθεθέντων δὲ, ἕτε ἡδεὶ κατ' ἀρχὴν,
ἕτε ἐδίδασκε φανερῶς. Αὐτῶ τε Μωσέως
καὶ τῶν ἄλλων ἐπακρόσατε Προφητῶν.

bum, aduersus eum districto, mentiri illum ostendamus, & præ nimio fastu tantum non aduersus stimulos calcitrare, ac in profundum perditionis barathrum se dare præcipitem. Itaque iam antea, uti dixi, non segni aduersus eum disputatione contexta demonstrauius: simul cum Patre subsistere Verbum, quod ex ipso est secundum naturam, & in ipso secundum unitatem & identitatem essentia, illud nempe, per quod omnia producta sunt. Sed quum aliam frigidam & imbellem disputationem Iulianus struxerit aduersus Unigenitum; licet eam acrem ac vehementem existimet; nobis utique incumbit eius quoque verbis fortiter resistere, & insanæ pruriginis in Christum impetum retundere. Scribit autem rursus in hunc modum:

IULIANVS.

Quod autem Moses Angelos Deos nominet, ex illius verbis accipite: *Vi- Gen. 6. dentes autem filii Dei filias hominum, quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Subiungit: *Et post illud, quum intrarent filii Dei ad filias hominum, generabant eis. Illi erant gigantes, a seculo homines nominati.* Quod igitur angelos dicat, manifestum est: neque vero tralaticium istud est, sed liquet ex eo, quod dixit, non homines, sed Gigantas ex illis esse prognatos. Nam si patres eorum homines esse putasset, non autem excellentioris ac potioris cuiusdam naturæ, non ab ipsis ortos esse Gigantas certe diceret. Significare enim mihi videtur, ex mortalis & immortalis congressu Gigantum genus extitisse. Sane qui multos nominat Dei filios, eosque non homines, sed angelos; unigenitum Dei Verbum, seu Dei Filium, seu quomodocumque ipsum vocetis, si agnouisset, nunquid hominibus patefecisset? Quum autem istud magnum putaret, de Israele inquit, *Filius meus primogenitus Israel:* Exod. 4. quidni & de Iesu hæc dixisset Moses? Vnum ac solum docebat esse Deum, filios autem eius multos, quibus gentes distributæ sunt: primogenitum vero Filium, aut Deum Verbum, aut aliquid eorum quæ a vobis tandem falso conficta sunt, neque norat initio, neque manifeste docebat. Mossem ipsum, & alios Prophetas audite.

Hic multa istiusmodi passim repetit. *Deut. 6. Dominum Deum tuum timebis, & ei soli seruias.* Quomodo igitur Iesus in *Matth. 27.* angelis præcepisse traditur: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti;* siquidem ipsum quoque adoraturi erant? Vos autem etiam his consentanea statuentes, Filium vna cum Patre Deum dicitis.

CYRILLVS.

Enimvero multiugæ eruditionis famam venatur, in eoque totus est, ut videatur nostrorum dogmatum veram & accuratam cognitionem assecutus. Sed hic illum sane rudem, & in eruen- do sacrarum literarum intellectu valde ignarum, citra negotium ostendemus. Scopus igitur ei propositus est, Deos multos asserere. Sed forsan existimat præsidio istud sibi maximo fore, neque adeo spe caret liquido demonstrare se posse, vnum quidem ac solum a sapien- tissimo illo Mose nominatum esse De- um, cæterum nequaquam simul facta esse verba de Filio. Atque huc scopus omnis ipse malignitatis pertinet. Et nos quidem longa iam disputatione demon- strauimus, vna cum Deo & Patre Filium subsistere, neque sine suo Verbo vsquam intelligi. Sed nunc etiam ex his, quæ Moses ipse prodidit, idipsum ostendemus. Aduersarius enim con- tendit, nullam ipsum plane Verbi fecisse mentionem, neque nouisse Deo & Patri coexistentem Filium, sed potius multos alios Deos commemorasse, siue vrbium tutelares Angelos, quibus gen- tes assignata sint, ut ait ipse. Quum igitur, o præstantissime, audies sacras literas Deos nominare aliquos ex iis, qui geniti sunt, scito naturalem & ve- rum Deum omnem creaturam ratione præditam istiusmodi appellatione orna- se. Paulus quippe diuinus scire se ait, *2. Cor. 8. multos quidem Deos ac Dominos in celo & in terra nominari sed non esse:* cæterum vnum natura & supra omnes Patrem ac Deum esse, cum ipso pro- prium eius & inseparabiliter innatū & co- existens Verbum, quem & primogenitum omnis creaturæ dicimus esse nuncupatū, quippe qui ad fraternitatem, quæ in gra- tia esse intelligitur, rationalem creatu- ram assumerit, ceu factam ad similitu- dinem & imaginem eius. Quod igitur sint imagines veri Filii ac Dei, dii & filii

ὁ δὲ Μωσῆς πολλά τοιαῦτα καὶ πάντα λέγει. Κύ- ριον τὸν Θεὸν σε φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λα- τρεύσεις. πῶς ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐυαγγελίου πα- ραδέδοται, προσλάττων πορευθέντες μαθητεύ- σατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ- ματος, εἴπερ καὶ αὐτῷ λατρεύειν ἐμελλον; ἀκόλου- θοὶ τούτοις καὶ ὑμεῖς διανοόμενοι, μὴ τὸ Πα- τρὸς θεολογεῖτε τὸν Υἱόν.

ΚΥΡΙΑΛΟΣ.

Θηράται μὲν ἐν, καὶ ἐν σπερδῇ ποιεῖται, τὸ πολυμαθῆς εἶναι δοκεῖν, καὶ τότε τῶν παρ' ἡμῖν δογμάτων ἀληθῆ καὶ ἐξηλασμένην συνειλοχέουσα τὴν γνώσιν. ἀμαθάνοντα δὲ καὶ νῦν ἐμελείας, καὶ τὸν ἐν τοῦ ἱεροῦ γραμματικῶν ἠγνοηκότα νῦν, ἀκονητὶ διαδείξομεν. Σκοπὸς μὲν ἐν, ὡς ἔφην, αὐτῷ Θεὸς ἀποφῆναι πολλὰς. οἰεῖται δὲ ἴσως, ἐπισημαμάτων ἄριστον αὐτῷ τὸ χρεῖμα γενήσε- σθαι, καὶ μὴν καὶ ἐλπίδος ἔμακρην, τὸ ἀπελεί- χθαι δύνασθαι καὶ μάλα σαφῶς, ἕνα μὲν καὶ μό- νον ὀνομάσθαι Θεὸν διὰ τὸ παισσοφῆ Μωσέως, ἠκιστὰ γὰρ μὴν τὸν περὶ γε τοῦ Υἱοῦ συνεισκεικομῆ- σθαι λόγον. καὶ ὁ σύμπαρ αὐτὸς τῆς δυστροπίας σκοπὸς πρὸς αὐτὸ δὴ τρεῖς συνείνεσθαι. Καὶ διὰ μακρῶ μὲν ἤδη δέδεικται λόγος τῶ πρὸς ἡ- μῶν γεγονότος, ὡς καὶ συνυφῆσθηκεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὶ, καὶ ἐκ αὐτῶν δίχα πῶς τῶ ἰδίῳ νοοῖτο λόγος. δευχθήσεται δὲ καὶ νῦν καὶ δι' αὐτὸς ἔφη Μωσῆς. ἰσχυρίζεται μὲν γὰρ ἀμνημονῆσαι τὸν Λόγον παντελῶς αὐτὸν, καὶ ἐκ εἰδέναί τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συνυπάρχοντα τὸν Υἱόν, διαμε- μνησθαι δὲ μᾶλλον πολλῶν ἐτέρων Θεῶν, ἧτοι πολίχων ἀγγέλων τῶν τὰ ἔθνη κατανειμαμένων, καθά φησιν αὐτός. Ὅταν τοίνυν ὠκράτισε, τῶν ἱε- ρῶν ἀκρίβους γραμμάτων Θεὸς ὀνομαζόντων τῶν ἐν γεννητοῖς τελειωτῶν, μὴ ἀγνοήσης ὅτι τὴν λογικὴν ἀπασαν ἠλίσωντῆ τοιαῦτα κλήσει τελέμη- κεν ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεός. καὶ γὰρ ὁ θεαπέσιος Παῦλος εἰδέναί φησιν, ὅτι πολλοὶ μὲν θεοὶ καὶ κύ- ριοι ἐν τε ἕρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς ἐκ εἰσὶ μᾶλλον, ἀλλ' ὀνομαζόνται, πλὴν ἕνα τὸ φύσει τε καὶ ἐπὶ πάντας τὸ Πατέρα καὶ Θεόν, σὺν αὐτῷ τὸ ἴδιον αὐτῷ καὶ ἀμερίτως ἐμπεφυκότα τε καὶ συνυπάρχοντα Λόγον, ὃν δὴ καὶ πρωτότοκον πάσης κτίσεως ὀνο- μάσθαι φασί, ὡς λαβόντα πρὸς ἀδελφότητα τὴν ἐν χάριτι νοσμένην, τὴν λογικὴν κτίσιν, ὡς καθ' ὁμοίωσιν αὐτῷ καὶ εἰκόνα γεγεννημένην. ὡς ἐν εἰ- κόνες εἰ καὶ ἀλήθειαν ὄντες Υἱὸς καὶ Θεὸς, θεοὶ καὶ υἱοὶ

χρηματίζουσιν, ἢ ἄγγελοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοί. ἐγὼ εἶπα, Φησὶ ᾧ, Θεοὶ ἐσε, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. ἔκιναν καὶ ἐπισημαζόμενοι τισὶ τῶν εἰς γένεσιν παρενηνεγμένων τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα, ἀλλ' εἰς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς, πρὸς ὃν μεμορφώμεθα, τὴν ἕτως εὐκλεᾶ καὶ περιφανεστάτην ἐπωνυμίαν ἐν χάριτι μοῖρα παρ' αὐτῶν κερδαίνομεν. Ὅτι ὁ Μωσῆς ἐκ ἀγνοῦν οἶδε τὸν ἐν τοῖς ἔρανοις Πατέρα καὶ Θεόν, διαμνημονεύει ὁ πανταχῶ καὶ τῶ ἐξ αὐτοῦ φύντος Λόγου, καὶ διαφόροις αὐτὸν ὀνόματι καλεῖ, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν γεγονότες ἅγιοι Προφῆται, καλαδείξαι πειράσομαι. εἰκόνα τοίνυν αὐτὸν τῶ Θεῷ καὶ Πατρὸς ἠπίσταλο, καὶ, καθά φησιν ὁ ἱερώτατος Παῦλος, χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. γεγραφε ᾧ ἐναργῶς ἐν τῷ τῆς γενέσεως βιβλίῳ καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεῷ ἐποίησεν αὐτὸν. ἀκέραιος ἐν τῷ εὐ μάλα διετηκότως ὅτι περ Θεὸς κατ' εἰκόνα Θεῷ τὸν ἄνθρωπον ἐτεκμήνατο; μεμορφώμεθα ᾧ, ὡς ἔφη, πρὸς τὸν Υἱόν, ἐσημανομένον τῶ Πνεύματος δι' ἁγιασμῶ τὸ θεοειδὲς ἡμῶν καὶ ἐξάρητον κάλλος, νοητῶς δηλονότι καὶ πνευματικῶς. Ὅτι ὁ εἰκὼν ἐστὶ καὶ ὁμοίωσις τῶ Θεῷ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, καλῶς τις ἂν καὶ δι' ὧν αὐτὸς ἕτω παρ' ἑσέ καὶ πᾶς ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τῶ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι Θεῷ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. ὡς ᾧ εἰς θείαν εἰκόνα πλημμελῶν ὁ μαιφονῆσαι τολμήσας, εἰσπράττειτο ἂν εἰκότως τὴν ἰσόρροπον τῶ πλημμελήματι δίκην. ὅτι ὁ καὶ Λόγον αὐτὸν ὀνομασμένον ἠπίσταλο Μωσῆς, διὰ φωνῆς τῶ Πατρὸς εἰσητοικάντευθεν. ἠυλίξετο μὲν ᾧ καὶ τὴν ἔρημον ὁ Ἰσραὴλ, ταῖς τῶ μάννα χορηγίας ἐντροφῶν. ἐπειδὴ ὁ κρεῶν αὐτὸν εἰσέδου τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πόθος, καλακεκράγεισαν μὲν αὐτοῖς τῶ παναρίσας Μωσέως. ὁ δὲ προσῆκε Θεῷ, λέγων πόθεν μοι κρέα δῆναί τῶ λαῷ τῷ τῶ φαγεῖν; ὑπὸ κρημνῶν ὁ καὶ τῶ Θεῷ, καὶ δὴ καὶ ἀρκέσειν λέγοντος, ἄθυμος ἦν ἔτι καὶ ἕτω Μωσῆς. εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ τῶ ὄλων ἔφη Θεός. μή ἡ χεὶρ κυρίας ἐκ ἀρκέσει; ἤδη γνώση εἰ ἐπικαταλήψεται σε ὁ λόγος μου, ἢ ἔ. δι' αὐτοῦ ᾧ, ὡς ἔφη, ἡ πᾶσα ἐστὶν ἐνέργεια τῶ Πατρὸς. τοιγάρ τοι καὶ δύναμις αὐτοῦ, καὶ χεὶρ δεξιὰ, βραχίον τε κατονομάζεται. Μέννηται γὰρ ὁ Μωσῆς Θεῷ λέγοντι ἐν τῶ Δευτερονομῶ. ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν ἔρανὸν τὴν χεῖρά μου,

nuncupantur, non Angeli modo, verum & nos ipsi. *Ego enim dixi, inquit, Psal. 82. dii estis, & filii excelsi omnes.* Quocirca licet quaedam res creatæ nomine filiationis insigniantur, vnus tamen est ille natura ac vere, ad quem formati sumus, adeo nobilem ac illustrem appellationem gratiæ loco ab illo capientes. Quod autem Moses non infocundum norit esse Patrem ac Deum qui in calis est, sed passim mentionem faciat Verbi quod ex ipso prodiit, & variis ipsum vocet nominibus, & qui posteriores illo sunt sancti Prophetae, conabor ostendere. Igitur sciebat ipsum Dei & Patris imaginem esse, & quem admodum sanctissimus Paulus ait, *Heb. 1. characterem substantiæ eius:* Scripsit enim clare in Genesios libro: *Et fecit Gen. 1. Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.* Audis vt hic diserte admodum dicat, Deum ad imaginem Dei condidisse hominem? Formati enim sumus, vt dixi, ad Filium, signante Spiritu per sanctificationem diuinam illam & eximiam in nobis pulchritudinem, intellectuali videlicet ratione ac spiritali. Quod autem imago sit ac similitudo Dei ac Patris Filius, patet etiam ex iis quæ ipse dicit alicubi: *Et omnis qui Gen. 9. effuderit sanguinem hominis, pro sanguine illius sanguis effundetur, quia in imagine Dei feci hominem.* Homicida enim, puta quia peccat in diuinam imaginem, pœnam crimini parem iure merito luerit. Quod vero etiam Verbum ipsum nominatum esse sciret Moses, vel hinc per vocem Patris intelliges. Habitabat Israel in solitudine, mannae deliciis affluens: sed postquam eum incessisset edendarum carniū in Ægypto desiderium, tum in Mosem optimum debacchari cœperunt. Is autem ad Deum accessit, dicens: *Vnde mihi carnes, vt Num. 11. dem populo huic ad manducandum?* Quum istud quoque promitteret Deus, & quidem abunde suppeditatum iri diceret, tristis adhuc erat sic quoque Moses. Tum ad illum vniuersi Deus: *Numquid manus Domini non sufficiet? Iam cognosces num assumseris te Verbum meum, vel non.* Per ipsum enim, vt dixi, omnis est operatio Patris: proinde & virtus eius, & manus dextera, & brachium nominatur. Meminit quippe Moses Dei dicentis in Deuteronomio: *Leuabo in calum manum meam, Deut. 32. & in-*

Et iurabo dextera mea. Manum enim hic, & dexteram, Filium esse ait, per quem omnia, & in quo omnia. Quod autem alter non sit ab ipso ille, qui ex ipso & in ipso est secundum naturam Filius, fidem faciet alio quodam in loco rursus dicens: *Per memetipsum iuravi, dicit Dominus.* Nam quum iurat per dexteram suam, quæ Filius est, omnino iurat per seipsum. Nihil enim prorsus intermedium est; quantum atinet ad unitatem nimirum, ac identitatem naturæ, quæ in utroque intelligitur: nisi hoc solum, quod ille quidem Pater est, ac genuit; hic autem effulsit ex illo nascendi ratione, estque illi coæternus, puta quod semper sit Pater, nec in tempore eo adductus. Dexteram autem Patris Filium esse, divinus etiam ille David sciebat, quum diceret: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.* Quin & ipse Moses: *Dextera tua, Domine, glorificata est in fortitudine, dextera tua manus, Domine, confregit inimicos.* Et rursus: *Irruat super eos timor & tremor, a magnitudine brachii tui; sicut tanquam lapis: donec pertransseat populus tuus.* Præterea Iudæorum populos alicubi etiam est allocutus: *Nam sicut fecit Dominus Deus noster mare rubrum, quod siccauit Dominus Deus noster, donec pertransiremus, ut sciant omnes gentes terræ, quia Virtus Domini fortis est.* Alius item e sanctis Prophetis ad cælestem Patrem sic inquit: *Exaltare, Domine, in virtute tua: confirma hoc Deus quod perfecisti in nobis.* Confirmamur enim in Filio. Porro Filius ipse sanctis Apostolis iussit ab Hierosolymis ne discederent, donec virtute induerentur ex alto. Quænam autem intelligeretur illa Virtus ex alto, Paulus declarabit inquit: *Induimini Dominum nostrum Iesum Christum.* Rursum autem Mosem ita scripsisse audio: *Non timebitis Deos alios, & non seruietis illis ultra, sed Domino, qui eduxit vos de terra Egypti, in fortitudine sua magna, & brachio excelso.* At diuinus ille David, qui paria cum Mose & sensit & locutus est, ita canit: *Misit Verbum suum, & sanauit eos.* Itaque per diuinum Verbum redemptus est, & morbis animi solutus est vetus Israel. Iam vero Filium, Dominum a Mose etiam nuncupari, quum sciret ipsum quoque Patrem Dominum existere,

Α καὶ ὁμῶμα τῇ δεξιᾷ μου. χεῖρα γὰρ ἐν τέτοις, ἢ μὲν τοι καὶ δεξιᾷ, τὸν Υἱὸν εἰναί Φησι, τὸν διὰ τὰ πάντα, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα. ὅτι δὲ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ καὶ φύσιν Υἱός, πισώσεσθαι λέγων ἐτέρωθι πρὸς πάλιν καὶ ἑμαυτῷ ὡμοσα, λέγει κύριος. ὁμνύς γὰρ καὶ τῆς ἑαυτοῦ δεξιᾶς, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱός, ὁμνυσί πρὸς πάντως κατ' ἑαυτοῦ. μεσολαβεῖ γὰρ ὅλως τὸ σύμπαν ἔδεν, τὸ ἦκον εἰς ἐνότῃα Φημί, καὶ ταυτότῃα φυσικὴν β τὴν ἐπ' ἀμφοῖν νοσημένην, πλὴν ὅτι μόνον ὁ μὲν ἐστὶ Πατὴρ καὶ γεγέννηκεν, ὁ δὲ πέφηνεν ἐξ αὐτοῦ γεννητῶς, καὶ ἐστὶν αὐτῷ συναῖδι, ὡς ὄντος αἰεὶ Πατρός, καὶ ἐν ἐν γε χρόνῳ πρὸς τέτο ἡγμένον. δεξιᾷ ὅ τῷ Πατρὸς ὄντα τὸν Υἱὸν καὶ ὁ θεοπέσιος Δαβὶδ ἠπίσατο, λέγων δεξιᾷ κυρία ἐποίησε δύναμιν, δεξιᾷ κυρία ὑψώσε με. καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Μωσῆς ἡ δεξιᾷ σου, κύριε, δεδόξασαι ἐν ἰσχυί, ἡ δεξιᾷ σου χεῖρ, κύριε, ἔδραυσεν ἐχθρούς. καὶ πάλιν ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοῦ φόβος καὶ τρόμος, μεγέθει βραχίονος σου ἀπολιθωθήτωσαν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου. προσπεφώνηκε δὲ πρὸς καὶ ἐν τοῖς Ἰουδαίων δήμοις κατὰ περὶ γὰρ ἐποίησε κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, ἣν ἀπεξήρανε κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἕως ἂν παρέλθωμεν, ὅπως γνῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ὅτι ἡ δύναμις κυρία ἰσχυρά ἐστὶ. καὶ μὴν καὶ ἕτερος τῶν ἀγίων Προφητῶν πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἔρανοῖς Πατέρα Φησὶν ὑψώθητι, κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου. δυνάμωσον ὁ Θεὸς τέτο, ὁ κατηρίσω ἐν ἡμῖν. δυναμέμεθα γὰρ ἐν τῷ Υἱῷ. καὶ μὴν καὶ αὐτὸς τοῖς ἀγίοις Ἀποστόλοις προστέταχεν ὁ Υἱὸς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἕως ἂν ἐνδύσωνται ἐξ ὑψους δύναμιν. καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν ἢ ἐξ ὑψους δύναμις σαφηνεῖ λέγων ὁ Παῦλος ἐνδύσασθε τὸ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. ἀκῶ δὲ πάλιν γεγραφότος ὡδὶ τῷ Μωσέως ἔφοβηθησεθε θεὸς ἐτέρως, καὶ ἔ προσκυνήσετε αὐτοῖς, καὶ ἔ λατρεύσετε αὐτοῖς ἔτι, ἀλλ' ἢ τῷ Κυρίῳ, ὃς ἀνήγαγεν ὑμᾶς ἐν γῆς Ἰουδαίας ἐν τῇ ἰσχυί αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ. οἷς δὲ ἔφη Μωσῆς, συμβαίνοῦσα καὶ πεφρονηκῶς καὶ λαλῶν, ὁ θεῖος ψάλλει Δαβὶδ ἐξαπέσειλε τὸν Λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς. ἐκὲν διὰ τῷ θεῖς λελύτρωσαι Λόγῳ, καὶ ἀρρώσημάτων ἀπήλλακται ψυχικῶν ὁ ἀρχαῖος Ἰσραήλ. ὅτι δὲ καὶ Κύριον ὀνομάζει τὸν Υἱὸν ὁ Μωσῆς, κύριον εἰδῶς ὑπάρχειν καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα,

καταθήσασθαι τις ἀνὸς γε τῶν γεγραμμένων ἐν τῇ Ἐξοδῷ. ἔχει γὰρ ὁ ὄρθριος Μωσῆς, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, καὶ ὅτι συνέταξεν αὐτῷ ἢ ἔλαβε Μωσῆς τὰς πλακαστὰς λιθίνας. καὶ καλέσθαι κύριος ἐν νεφέλῃ, καὶ παρέστη ἐκεῖ, ἢ ἐλάλησε τῷ ὀνόματι Κυρίου καὶ παρελήθε Κύριος ἀπὸ προσώπου Κυρίου. πείσῃ ἔν ἄρα λελάληκε Κύριος ἐν ὀνόματι Κυρίου; καὶ ποῖος παρελήθε Κύριος ἀπὸ προσώπου Κυρίου; ἢ δῆλον ὅτι πάντως πρὸς πιστεύσομεν ἐν Υἱῷ Φαίνεσθαι τε καὶ λαλεῖν τὸν Πατέρα; ἄρ' ἐν δύο κύριοι, καὶ τὸ διηρημένως, ὡς ἀννοηθεῖεν ἢ ἀνθρώποι δύο; ἢ κινῆ γὰρ κυριότης γὰρ καὶ θεότης μία Πατρός, καὶ Υἱῶ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. πλὴν ὅτι τῶν ὀνομασμένων ἕκαστον ἐν ὑποστάσει νοεῖται κατ' ἑαυτὸ, καλαδείνυσι πανταχῶς τὸ γράμμα τὸ ἱερόν, τὰ τῆς μιᾶς Φύσεως ἴδια καὶ ἐξαιρέτα, καὶ ἕκαστω τελείως προσπεφυκέναι διδάσκον. καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς, ὡς ὅλην ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν τῆ Πατρός ιδιότητα φυσικὴν, καὶ αὐτὸς δὲ ὑπάρχων ἐν Πατρὶ μεθ' ὧν ἔχει νοεῖται, φησὶν ἐναργῶς πρὸς αὐτὸν, ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ ἐσὶ, καὶ τὰ σὰ, ἐμὰ. ἢ πάλιν πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐσὶ. Πλεῖστα χῶς τοιγαρῶν, καὶ ἕ κατ' ἕνα τρόπον, τῶ πανσόφου Μωσέως καλασημαίνουτος τὸν Υἱὸν, παυσάτω λέγων· ὁ δὲ ἕως πολλὰς ὀνομάζων Θεῶ, καὶ τῶς ἐκ ἀνθρώπων, ἀγγέλων δὲ, τὸν μονογενεῖν λέγων Θεῶ, ἢ Υἱὸν Θεῶ, ἢ ὅπως καλεῖται, εἶπερ ἐγίνωσκεν, ἐκ ἀνὸς ἀνθρώπων ἐμήνυσε; διαμεμήνυκεν, ὡ σοφῆ, ἢ μάλα πλεῖστικίς, καὶ σαφῶς συνίης γε μὴν αὐτὸς ἢ κινῆ γὰρ, καὶ τοι γεγραφότος ἢ μάλα ὀρθῶς· κύριον τὸν Θεὸν σὺ προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, ἢ ὅσα τῶτοις ἐσὶ συμβαίοντα. εἶτα πρὸς ἀναίρεσιν τῶ Υἱῶ, καὶ ἔχι δὲ μάλλον πρὸς ἀναίρεσιν τῶν σῶν εἰρηθῆαι Θεῶν τὰ τοιαῦτα νομίσας, ἢ κατέδειξας εἶπεῖν· ὁ ἐν Μωσῆς πολλὰ τοιαῦτα ἢ πολλαχῶς λέγει κύριον τὸν Θεὸν σὺ φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. πῶς ἔν ὁ Ἰησοῦς ἐν τοῖς Ἐυαγγελίοις παραδέδοται προστάτων· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τῶ Πατρός, ἢ ἢ Υἱῶ, ἢ ἢ ἁγίου Πνεύματος; πένση τοίνυν ἢ πρὸς γε ἡμῶν αὐτὸς. πῶς, εἶπέ μοι, Μωσέως καὶ Προφητῶν τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοῦσιον ὁμολογῶντων Τριάδα, ἢ τῶν σῶν λογάδων ἐκ ἡγνοητότων τὸ χρῆμα, σκληρὰν τε ἢ ἀνεθέτηλον

videre licet ex iis quæ scripta sunt in Exodo. Sunt enim istiusmodi: *Et mane surgens Moses ascendit in montem Sina, sicut praeceperat ei. Et accepit Moses tabulas lapideas. Et descendit Dominus in nube, & stetit illic: & locutus est nomine Domini, & transiit Dominus a facie Domini.* Ecquis ergo Dominus locutus, est in nomine Domini, & qualis transiit Dominus a facie Domini? An utique credemus Patrem in Filio apparere, & loqui? Num ergo duo Domini, idque diuisim, sicuti duo quoque homines intelliguntur? Minime vero. Dominatio enim & diuinitas vna est Patris, & Filii, & sancti Spiritus: veruntamen vnumquodque eorum, quæ dicta sunt, in sua hypostasi intelligi, Scriptura sacra vbique demonstrat, quæ vnus naturæ propria & eximia sunt etiam vnicuique perfecte innata esse docens. Vnde Filius, quippe quum totam in se Patris proprietatem naturalem habeat, & ipse sit in Patre cum iis quæ habere intelligitur, ad ipsum clare ait: *Omnia mea tua sunt, & omnia tua, mea.* Itē: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt.* Quum igitur plurimis in locis, nec vno modo, sapientissimus Moses Filium significet, aduersarius his verbis uti desinat: *Qui ergo multos Dei filios nominat, eosque non homines, sed angelos; unigenitum Dei, aut filium, aut quo nomine cunque dicatur, si agnouisset, nonne illum hominibus indicasset?* Indicauit, o docte, idque sapius, & clare; sed ipse minus intelligis, tametsi recte admodum scripserit: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias,* & alia his consentanea. Iam ad tollendum Filium, non autem potius ad euertendos tuos Deos, ratus isthac dicta esse, scribere veritus non es: Moses ergo multa istiusmodi ac multis in locis ait: *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruias.* Quomodo igitur Iesus in Euangeliiis precipere traditur, dicens: *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & sancti Spiritus:* A nobis igitur ipse quoque audies. Quum Moses & Propheta sanctam & consubstantialem Trinitatem fateantur, neque istud tui illi sapientiæ principes ignorauerint: qui fit, amabo te, ut dura & pertinaci arrogantia te

laborare non sentias? Primigenias enim ipsi quoque tres concesserunt esse hypostasēs, sed illas ab inuicem separantes, & alias aliis submittentes: nec enim pure de Deo loqui nouerant, tametsi haud omnino carebant opinione repertae veritatis. At enim rursus sentio quosdam ex iis, qui Iuliano adstipulantur, ad haec forsan dicturos: Verbum utique, o bone, adeoque virtutem, & brachium, Patrisque dexteram, Filium nominauit Moses; veruntamen Incarnationis modum nesciuit. Vide sis igitur, vide, quid sapientissimus ille vir de his ipsis scripserit. Ait quippe, Iacob Labani domum reliquisse desiderio patriae repetenda. *Quum autem venisset ad Iabok, (is erat torrens) transuexit, inquit, pueros suos: relictus autem est Iacob solus. Et luctabatur homo cum eo usque mane. Et postea: Interrogauit autem Iacob, & dixit: Annuncia mihi nomen tuum: & dixit: Ut quid rogas tu nomen meum? Et benedixit eum ibi. Et vocauit Iacob nomen loci illius, Species Dei. Vidi enim Deum, inquit, facie ad faciem, & salua facta est anima mea. His autem diuinus Moses addit: Ortus autem est ei Sol, quando transiit species Dei. O rem admirabilem, limatique iudicii, & vim mysterii Christi subtilissime percipientis! Quum luctaretur homo facie ad faciem, Deum vidisse ait, eumque speciem Dei nominat. Deus enim erat vere, & est Verbum, licet caro factum sit, secundum Scripturas. Sed & character substantiae Patris remansit, quamuis formam serui ratione dispensationis induerit. Immutabilis enim & alterationis est expers secundum naturam. Quod autem is homo, qui cum Iacob luctatur, vnigenitum sit Dei Verbum, olim se futurum in specie nostra sanctis Patribus praemonstrans, ex iis quae scripsit Moses citra negotium quiuis intelliget. Ait enim: *Dixit autem Dominus ad Iacob: Surgens vade in locum Bethel, & habita illic, & fac ibi altare Domino, qui apparuit tibi, cum fugeres a facie Esau fratris tui.* Num igitur aliquis ultra dixerit, Incarnationis Vnigeniti modum Mossem ignorasse? Ceterum quoniam Angelorum quo-*

Gen. 32.

Gen. 35.

τὴν ἀγερωχίαν ἐκ οἴοτα παθῶν; ἀρχικὰς ᾧ καὶ αὐτοὶ τρεῖς δεδώκασι ὑποστάσεις, ἀποδιείσαντες μὲν αὐτὰς ἀλλήλων, καὶ εἰς τὸ μείον ὑποβιβάζοντες. ἔῳ ἠδὲσαν περὶ τὸν ἀκραιφνῶς ἐχούλα περὶ Θεῶ λόγον, πλὴν ἐκ εἰσάπαν ἡμοιοσηκότες τῷ τῆς ἀληθείας ἐξηφθαί δοκεῖν. Ἀλλὰ ᾧ ἀφάνομαι πάλιν ὡς τάχα περὶ τινῶν τῶν ταῖσα πεφρονηκότων αὐτῶ, φαῖεν ἂν ἴσως καὶ πρὸς γε ταυτί· ναὶ Λόγον, ὡ τὰν, καὶ μὲν τοι καὶ δύναμιν, βραχίονά τε, καὶ δεξιάν τῶ πατρὸς ὠνόμακε τὸν Υἱὸν ὁ Μωυσῆς, τὸν γε μὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἠγνόηκε τρόπον. ἄθρει δὴ ἐν ἄθρει τὸν πάνσοφον ἀληθῶς καὶ περὶ γε τῶτων αὐτῶν ὠδιγεγραφότα. ἔφη μὲν ᾧ τῆς τῶ Λάβαν ἐσίας ἀποφοιτῆσαι τὸν Ἰακώβ, καὶ τῆς ἐνεγκέσης ἐρᾶν. ἐπειδὴ ᾧ γέγονε πρὸς τῶ Ἰαβόκ· χειμάρρους δὲ ἔτος· διεβίβασε, φησὶ, παρὰ αὐτῶ, ὑπελείφθη δὲ Ἰακώβ μόνος. καὶ ἐπάλαμιν ἀνθρωπος μετ' αὐτῶ ἕως πρωῆ· καὶ μετ' ἕτερα· ἠρώτησε δὲ Ἰακώβ, καὶ εἶπεν· ἀνάγειλόν μοι τὸ ὄνομά σε. καὶ εἶπεν· ἰνατί σου τῶτο ἐρωτᾶς τὸ ὄνομά με; καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν ἐκεῖ. καὶ ἐνάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τῶ τόπου ἐκεῖνος, εἶδος Θεῶ. εἶδον ᾧ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη με ἡ ψυχὴ. προσεπάγει δὲ τῶτοις ὁ Θεσπέσιος Μωυσῆς· ἀνέτειλε δὲ αὐτῶ ὁ ἥλιος, ἠνίκα παρεῖλθε τὸ εἶδος τῶ Θεῶ· ὡ μὲγάλα θαύματος, καὶ ἀκραιφνῆς διανοίας, καὶ νῶ κατέρρημένῃ, καὶ συνιέντος ἰσχνῶς τῶ καὶ Χριστὸν μυστηρίῃ τὴν δύναμιν. προσπαλαίοντ' ἀνθρώπων πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἐωρακέναι φησὶ τὸν Θεὸν, καὶ εἶδος αὐτὸν ὀνομάζει Θεῶ. Θεὸς ᾧ ἦν ἀληθῶς καὶ ἐστὶν ὁ Λόγος, καὶ εἰ γέγονε σαρεξ καὶ τὰς γραφάς. μεμένηκε ᾧ καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως τῶ πατρὸς, καὶ τοι τὴν τῶ δὲλα μορφὴν ὑποδύς οἰκονομικῶ· ἀτρεπὶ ᾧ καὶ ἀναλλοίωτος καὶ φύσιν ἐστὶν. ὅτι δὲ ὁ προσπαλαίων τῶ Ἰακώβ ἀνθρώπος, ὁ μονογενῆς ἐστὶ τῶ Θεῶ λόγος, ὅς ἐσαι καὶ καρῆς ἐν εἶδει τῶ καθ' ἡμᾶς προαναδεικνύς τοῖς ἀγίοις πατράσιν, ἐξ ὧν γέγραφεν ὁ Μωυσῆς καλῶδοι τῶν ἂν, καὶ μάλα ραδίως. ἔφη ᾧ, ὅτι εἶπε ᾧ κύριος πρὸς Ἰακώβ· ἀναστὰς πορεύθητι εἰς τὸν τόπον Βαθηλ, καὶ οἶκει ἐκεῖ. καὶ ποιήσον ἐκεῖ θυσιαστήριον κυρίῳ τῶ ὀφθέντι σοι, ἐν τῶ δε ἀποδιδράσκων ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τῶ ἀδελφῶ σε. Ἀρ' ἐν ἔτι καὶ καὶ τῶτο ἐρεῖ τις ἠγνοηκέναι Μωσέα τῆς ἐνανθρωπήσεως τῶ μονογενῆς τὸν τρόπον; ἐπειδὴ δὲ διαμμένηται καὶ

ἀγγέλων ὁ κράτις Ἰουλιανός, ἢ ἀκρασίας εἰς
 τὸ καθεύδειν φησὶν αὐτοὺς, ὡς ἢ γυναικῶν
 ὥραις ἢ οἷδ' ὅπως ἐπιπηδαῖν, καὶ ταῖς τῶν σω-
 μάτων ἐπιθυμίαις πρὸς τὰς παρὰ φύσιν αὐτοῖς
 ἡδονὰς σεσαγηνεῦσαι δευῶς, ἔξω δὴ παντὸς
 ἰόντα σκοπεῖ φέρε καὶ τὴν δεινύμεν. καὶ
 ἐξαγωνίους μὲν οἷδ' ὅτι κενεῖμεθα λόγοις πα-
 ρουθέντος δὲ ἀπαξ εἰς μέσον τῆς διηγήματος, τὸ
 λυπὲν ἔδεν συκοφαντημένη καὶ αὐτῇ τῇ τῶν
 ἀγίων ἀγγέλων συναγορευσαί φησιν, μάλιστα
 ὅτι γένοιτ' ἂν τοῖς ἀκρωμένοις, ἢ ἀζήμιον τὸ
 ἢ αὐτοὺς τὰς ἀγίας ἀγγέλους ταῖς τῶν σωμάτων ὥ-
 ραις ἐπιτετήχθαι λέγειν, ἢ γυνεῖ ἐπιγαίνουσαι
 ταῖς ἔτω βεβήλοις καὶ ἐκτοπωτάταις ἡδοναῖς.
 Ἡ γὰρ ἢ εἰκὸς ἐντεῦθεν οὐκ ἀσφαλὲς πολλὰς, καὶ
 τῶν ἀμεινόνων ὀλιγορήσαντας ἀνθελέσθαι τὸ φι-
 λήδονον, ἐννεοηκότας ὅτι δύσοισον καὶ ἀναντες
 αὐτοῖς ἔσαι πρὸ πάντως τὸ ἀντιτάχθαι φιλεῖν
 τοῖς τῆς σαρκὸς κινήμασιν, εἰ καλὸν ἢ αὐτοὺς
 πάθος ἐρρίφθαι πισεύσομεν τὰς ἀγίας ἀγγέλους;
 ὅτι τοῖνυν ἠγνόηκε τὴν γεγραμμένων τὴν δύνα-
 μιν, ἀκονιτὶ διαδείξομεν. γέγραφε τοῖνυν ὁ
 θεὸς ἡμῖν Μωσῆς ἢ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ
 ἄνθρωποι πολλοὶ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ θυ-
 γατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ
 θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαὶ
 εἶσαν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν, ὧν
 ἐξελέξαντο. καὶ δὴ καὶ τετόκασιν, φησὶ, τὰς γί-
 γαντας. ἔξωθεν γὰρ μὴν καὶ αὐτοὺς προσγεγρά-
 φθαι διιχυρίσατο, οἱ ἀγγελοὶ τῶν θεῶν, καὶ τοῖς
 ἐν μέσῳ ἢ ἀληθεσέρας γραφῆς ἐχέσσης, οἱ υἱοὶ
 τῶν θεῶν. ἰσέον δὲ ὅτι μετὰ γὰρ τὴν τῶν ἑβδομή-
 κοντα τῆς ἐρμηνείας ἀπόδοσιν, αὐτὸ δὴ τὸ
 διερμηνεύοντες οἱ ἕτεροι, φασὶν ἀντὶ τῶν υἱῶν
 τῶν θεῶν, οἱ υἱοὶ τῶν δυνασεύοντων. τίς ἔν' ἄρα
 τῶν γεγραμμένων ὁ σκοπὸς, εὐ μάλα διεπιεῖν
 πειράσομαι. δύο μὲν γὰρ ἐγενέσθην υἱοὶ τοῦ Ἀ-
 δάμ, Κάιν τε, καὶ Ἀβελ. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀβελ τῆς
 τῶν Κάιν ἀπονοίας ἔργον γεγονώς, ἀπαμῶν ἔτι,
 τῶν κατ' ἡμᾶς πραγμάτων ἀπηλλάττετο. πεφό-
 νευτο γὰρ κατὰ γὰρ τὴν πίσιν τῶν ἱερῶν γραμμάτων
 τόγε μὴν ἐκ τῶν Κάιν ἐξετείνετο γένος καὶ μέ-
 χρι Λαμεχ, ὃς ἦν ἀνδροκτόνος. ὡμολόγει γὰρ,
 ὅτι ἄνδρα ἀπέκτενα εἰς τραῦμα ἐμοί, ἢ νεα-
 νίσκον εἰς μώλωπα ἐμοί. εἶτα τέτοκεν ἡ Εὐα τὸν
 Σηθ, ἐξ ὃς γέγονεν Ἐνὼς, περὶ ὃς γέγραπται
 ἔτος ἠλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου τῶν
 θεῶν. ἐπειδὴ γὰρ εἰς λῆξιν ἀπάσης ἀγαθουργίας

que meminit præstantissimus ille Iulia-
 nus, & eo intemperantia præfectos
 asserit, ut mulierularum forma nescio
 quomodo capti fuerint, & corporeis
 libidinibus grauter irretiti in voluptates
 a natura sua abhorrentes incurrerint:
 agendum & in hoc ostendamus illum ab
 omni scopo longius aberrare. Et nos
 quidem, sat scio, extra propositum ar-
 gumentum excurrimus; sed expositione
 semel in medium prolata, graue non
 erit etiam ipsi naturæ sanctorum Ange-
 lorum patrocinari calumniis circum-
 ventæ: maxime quum non sine audito-
 rum damno dici possit, ipsos quoque
 Angelos corporum formam deperisse,
 aut tam impuris & infanis voluptatibus
 oblectari. Numquid enim verisimile
 est, multos inde turbatum iri, & con-
 tentis virtutibus voluptatis amorem
 amplexuros, quum in animum induxe-
 rint, intolerandum & arduum sibi
 prorsus fore carnis motibus resistendi
 studium, si ipsos quoque sanctos An-
 gelos credemus huic perturbationi fuisse
 obnoxios? Quod igitur eorum, quæ
 scripta sunt, sensum ignorarit, nullo
 negotio demonstrabimus. Scripsit quip-
 pe nobis diuinus Moses: *Et factum est,*
postquam ceperunt homines multi fieri
super terram, & filie nate sunt eis. Vi-
identes autem filii Dei filias hominum,
quia pulchrae sunt, acceperunt sibi uxores
ex omnibus quas elegerant. Et genuerunt,
inquit, Gigantes. Tamen Iulianus extrinsecus additum asseruit, ange-
li Dei, licet scriptura verior, & quæ in
manibus est, habeat, filii Dei. Scien-
dum autem est, post editam versionem
Septuaginta interpretum, alios idipsum
interpretatos, pro filii hominum, dixisse,
filii potentum. Quis ergo sit scopus
eorum quæ scripta sunt, diserte cona-
bor exponere. Duo nati sunt Adamo
fili, Cain & Abel. Sed Abel, Caini
furore, nulla prole adhuc suscepta, re-
bis humanis defunctus est. Occisus
enim est secundum sacrarum literarum
fidem. At Cain genus propagatum
est ad Lamech vsque, qui homicida e-
rat. His enim verbis id profitebatur:
Virum occidi in vulnus mihi, & adole-
scentulum in liuorem mihi. Tum
Seth Eua peperit, ex quo prognatus
est Enos, de quo scriptum est: Hic sperauit
vocari nomine Domini Dei. Nam quum ob summam probitatem

merito suspiceretur, appellatione Dei ab illius ætatis hominibus ornatus est. Deus enim appellatus est, iustitiæ ac virtutis omnis studiosus quum esset. Eius autem profapia ad Noe tempora propagata est, qui iustus erat. *Placuit enim Deo*, sicuti de illo scriptum est. Itaque Caini genus quum sequeretur aui mores, impiam ac nefariam vitam instituit. Enos autem cognomento Dei posteri, auitæ probitatis vestigiis ad vsque Noe tempus insistentes, boni ac iusti omnique virtute præditi cernebantur. Porro genus illi non miscebant, & a profanis puri seiungebantur, vocabanturque *filius Dei* Noe temporibus. *Filius Dei*, hoc est, Enos posteri, *videntes filias hominum, quod essent pulchra, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*. Igitur quum profapiae inter se mistæ essent, & implexu mali bonum deletum esset, quum iustitia & integritas vitæ non esset amplius apud terræ incolæ; eluisionem immisit vniuersi Deus, vnam in omnes ex æquo mortem statuens. Res enim nostras sancte trutinatur, & impietatem ferre nequit. *Pepererunt autem, inquit, mulieres Gigantas*, ipsam nempe corporum venustatem adulterante demum ira diuina, eo quod iustitia conculcata esset, turpium perturbationum & impurissimæ voluptatis causa. Erant autem Gigantes illi vasti forsan ac robustissimi, sed multa deformitate laborantes. Solet autem Scriptura diuina Gigantas vocare homines feroces ac robustissimos. Dixit quippe vniuersi Deus de Persis ac Medis, qui Iudæos debellaturi erant:

Esai. 13. Gigantes veniunt ut impleant furorem meum, gaudentes simul, & contumeliam inferentes. Non enim nos, Græcos poetas sequuti, immani mole præditos fuisse illos dicimus, ac tam altis corporibus, vt insulas e medio mari arreptas in calum proiicerent; sed vultu quidem deformes & monstrosos, ac præferoces, non tamen vltra humanam mensuram in tantum elatos, quantum Græcorum principibus placuit ementiri. Absit igitur vt sanctos Angelos incusamus aut carpamus, & eis voluptates impuras affingamus. Porro nos a sapientissimi Mosis dogmatis neutiquam discrepasse, sed vsquequaque consentientem & congruentem sententiam

σόφου Μωσέως δόγμασιν ἔδιάφοροι καθεστήκαμεν, συμβάμεσαν ἢ ἢ οἶον εὐ μάλα συνηρ-

διεληλακῶς εἰκότως κατεθαυμάζετο, τῆ τῆ Θεῷ κλήσει τετίμηται παρά γε τῶν τὸ τῆνικαδε Θεὸς ᾧ ὠνόμασαι, δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς ἀπάσης ὑπάρχων μελεδωνός. ἐξελείνεται δὲ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος ἄχρι τῶν Νῶε καιρῶν, ὅς ἦν δικαίος· εὐηρέτησε ᾧ τῆ Θεῷ, καθὰ γέγραπται περὶ αὐτοῦ. ἔκινεν τὸ μὲν ἐκ τῆς Κάιν γενος, τοῖς τῆς προπάτορος ἐπόμενον τρόποις, ἀνόσιόν τε καὶ βδελυρὸν ἐπετήδευσε βίον. οἱ γε μὴν Ἐνώς τῆς ἐπίκλησιν Θεῷ καὶ μέχρι τῆς Νῶε τῆς προγονικῆς ἐπιεικείας ἰόντες κατ' ἴχνην ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, καὶ τίς ᾧ ἔχει τῶν τοιαύτων ὄντες ἐφαινοῖτο; ἀμικτα δὲ ἦν ἀλλήλοις τὰ γένη, καὶ ἀπενοσφίζοντο τῶν βεβήλων οἱ καθ' αἰετὸν ἔς δὴ καὶ ὑπὲρ ἐκάλαν τῆ Θεῷ ἐν γε τοῖς τῆς Νῶε καιροῖς. οἱ υἱοὶ τῆς Θεῷ, τῆς ἔστιν, οἱ ἐξ ἁμαρτοῦ τῆς Ἐνώς, τὰς θυγατέρας ἐωρακότες ὅτι καλαίεισιν, ἔλαβον ἐαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξατο. ὡς τοῖνυν ἀλλήλοις συμβεβηκότων τῶν γενῶν, καὶ τῆς τῆς χειρόνος ἐπιπλοικῆ καὶ φανισμένης τῆς ἀγαθῆς, δικαιοσύνης τε καὶ εὐζωίας ἐκ ἔσης ἔτι παρά γε τοῖς καιροῖσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐπαφῆμετὸν καὶ ἀκλυσμὸν ὅτ' ὅλων Θεός, ἕνα πάντων ἐν ἴσῳ καθορίσας θάνατον. ταλαντεύει γὰρ ὁσίως τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἀφόρητον ποιεῖται τὴν ἀσέβειαν. Ἐτιμὸν δὲ φησὶν αἱ γυναῖκες τῆς Γίγαντας, τῆς θείας ὀργῆς δηλονότι παραχαρπίσεως λοιπὸν καὶ αὐτὰ τ' σωματῶν τὰ κάλλη, διάτοι τὸ πεπαλήθαι δικαιοσύνην, ἀρχαῶν ἕνεκα παθῶν καὶ βδελυρωτάτης ἡδονῆς. ἦσαν δὲ οἱ Γίγαντες ἀνδρῶν μὲν τάχα πρὸς καὶ ἀλιμώτατοι, πολὺ ἢ νοσῶντες τὸ εἶδε χθές. ἔθος ἢ τῆ θεοπνεύτω γραφῆ Γίγαντας ἀποκαλεῖν τῆς ἀγριόφρονος καὶ εὐδαιμονίας. Ἐφη γὰρ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς περὶ τε Περσῶν καὶ Μήδων μελλόντων αἰρῆσαι τὴν Ἰσθαίων Γίγαντες ἔρχουσαι πληρῶσαι τὸν θυμὸν μῆ, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες. ἔ γάρ τοι, καὶ τῆς Ἑλλήνων ποιητῆς, ὑπερμεγέθεις αὐτῆς καὶ ἡμεῖς γενέσθαι φημὲν, ὑπὲρ τε ἡμετέρου τοσούτου τοῖς σώμασιν, ὥστε καὶ νήτας ἀρπάξουσαι ἐκ μέσης θαλάττης ἀναρρίπτειν εἰς τὸν ἔρανόν· ἀλλ' ἀρχαῖς μὲν τὴν ὄψιν, καὶ τερατώδεις, καὶ νεανικῆς, ἔ μὴν ἔτι καὶ πέρα τοσούτου τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων, ὅσον περ ἐδόκει ψευδοεπίσει λέγειν τοῖς Ἑλλήνων λογάσιν. ἀπέσω δὴ ἔν καὶ γραφῆ καὶ μῶμος καὶ τὰ ἐπ' ἀρχαῖς ἡδοναῖς ἐκλήμαθα τῶν ἀγίων ἀγγέλων· ὅτι ἢ τοῖς Ἑπαν-

μοσμένην τὴν ἐφ' ἅπασιν δόξαν εἰσπεποιήμεθα, σαφῆς καὶ ἀποχερῶν ἡμῖν διέδειξε λόγος. Οἶμαι γε μὴν κατ' ἑδῆνα τρόπον αὐτῷ συνενηνεγμένους ἠγῶν τὰ ἴσα φρονεῖν ἐθέλουσας διελέγξαι δύνασθαι, καὶ τοὶ πεφλυαρηκῶς εἰκῆ. πλείους τε ὅσους ἡμῶν καλαχέας λόγους ἔφη φησὶ τοῖς Μωσέως νόμοις ὁμολογεῖν τὰ Χριστιανῶν, ἕτε μὴν τοῖς Ἰσραηλιτῶν ἔθεσι διαζῆν ἀξίον, καὶ τοῖς παρ' Ἑλλήσιν αὐτοῖς συμπεφωνηκότων. ἔθεσι γὰρ ἡ νόμοις ἔχ' ἑτέροις μᾶλλον, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς κεχρηθῆς φησὶ τῆς τε κακείνης, πλὴν δύο πρὸς μόλις, ἢ τριῶν, τῶ μὴ εἰδέναι Θεὸς ἑτέρος, καὶ τῆς παρ' αὐτοῖς ἠπαλοσμοπικῆς ἄνομιασμένης θυσίας τὸ χρῆμα ἔπει τὰ γε ἕτερα κοινὰ καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχειν ἀμφοῖν διατείνεσθαι. παρὰ μὲν γὰρ τοῖς Ἰσραηλιτοῖς ἀριστον ἢ περιτομὴ Ἀιγυπτίων δὲ, τῆς ἱερωτέρας τῶν τεμενιτῶν, καὶ πρὸς γε τῆτοις Χαλδαῖος καὶ Σαρακηνός, ἔτι ἀπαραδέκτον ποιείσθαι φησὶν αὐτὴν. τετιμηθῆσαι ἢ καὶ τῶν θυσιῶν τῆς τρόπος ἐν ἰσῶ φησὶν, οἷον ἀπαρχάς, ὀλοκαυτισμούς, ὁμολογίας, χαριστήρια, καὶ κατὰ γε τὸ αὐτῷ δοκῶν, τιμητήρια, καθαρισμούς, καὶ ὑπὲρ ἀγνοίας ἀπολεξάμενος γὰρ τῶν Μωσέως γραμμάτων τὰ τῆ θυσιῶν ὀνόματα, τοῖς ἰδίους ἐνήσι λόγοις, ὑπὲρ γε τῶ δοκεῖν ἰσῶς ἀπολυπραγμόνητον αὐτῶ τῶν κατ' ἡμᾶς μὴ μεῖναι μηδέν. ἐφίεται γὰρ ὅτι μάλιστ' αὖ γε τῆς δοκησισόφου δόξης, καὶ πολυμαθίας ὑπόληψιν θηρεῖται δεινῶς. ἠγνόηκε δὲ, καὶ τὸ εἶκος, ὡς τοῖς μὲν τῶ νόμος γραμμασι ὁμιλεῖν χαλεπὸν ἑδῆν ἀπρόσβλητος δὲ παντελῶς αὐτῷ τε καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν τῶν ἐν αὐτοῖς ἐννοιῶν ἢ δυνάμεις. καὶ γὰρ ἔφη πρὸς Θεὸς δι' ἐνός τῶν ἁγίων Προφητῶν τίς σοφός, καὶ συνήσει ταῦτα; καὶ συνέως, καὶ ἐπιγνώσεται αὐτὰ; διότι εὐθεῖα αἱ ὁδοὶ τῶ Κυρίου, καὶ δίκαιοι πορεύουσιν ἐν αὐταῖς. οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἀσθενήσουσιν ἐν αὐταῖς. ἔκῃν καὶ εἰ πλείους ἡμῖν τὰς χρήσεις ἐκ τῆ θεοπνεύστου γραφῆς παρατίθησιν, ἀλλ' ἐν ἰσῶ συνιεῖς ἑδῆν. καὶ γὰρ τὸν ἱεροφάντην ὡήθη Μωσέα μαρτοῖς καὶ ἀποτροπαῖοις δαίμοσι θυσίας ἐπιτελεῖν, καὶ τὸ ἔτι τῆτος ἀφορητότερον, αὐτὸν ἔφη τὸν νομοθέτην ἐφείναι οἱ τῆτο δρᾶν, ἵν' αὐτὸς ἐαυτῷ τὰναντία θεσμοθετῶν ἀλίσκηται πρὸς ἡμῶν. ἔφη μὲν γὰρ ὁ θυσιάσαν θεοῖς ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται, πλὴν Κυρίῳ μόνο. εἰ ἢ, καθα φησὶν αὐτὸς, ὁρᾶται προσελαχῶς καὶ ἀποτροπαῖοις δαίμοσι καθιερεῖν τὰ νενομισ-

Amplexatos clare & abunde antea demonstrauimus. Putat tamen nos ei nullo modo adstipulari, aut eadem sentire velle, se satis superque probasse, licet frustra nugatus, multisque verbis in nos debacchatus. Legibus enim Moisaicis ait Christiana instituta non consentire, sed neque nos Iudæorum moribus velle viuere, quamuis Græcorum leges eis consentiant. Moribus enim ac legibus non diuersis, sed iisdem potius, hos & illos vsos ait, exceptis fere duabus aut tribus: nimirum, non esse agnoscendos Deos alios, & ea, quæ spectat ad sacrificium, quod extispicium dicunt: nam cætera promiscua apud utrosque, & eadem esse pertendit. Apud Iudæos siquidem optima res est circumcisio, quam Ægyptiorum sanctissimos quosque ædituos, ac insuper Chaldæos & Saracenos non reiicere ait. Sed & sacrificiorum modos pari in pretio fuisse dicit, veluti primitias, holocausta, confessiones, gratiarum actiones, & vt ipse vult, donaria, expiationes, & sacrificia pro ignorantia. Collectis enim sacrificiorum Moisaicorum nominibus, suis ea sermonibus inserit, vt forte putetur nihil eorum, quæ ad nos attinent, inexploratum reliquisse. Sapientis enim nomen sibi facere vehementer cupit, & magnæ eruditionis famam studiose venatur. Sed nescit, vt apparet, versari quidem in Legis literis, nihil esse negotii: cæterum sibi ac suis vim & intellectum earum inaccessible esse. Vnde per vnum e sanctis prophetis Deus dixit alicubi: *Quis sapiens, & intelliget hæc? & intelligens, & cognoscet ea? quia recte viæ Domini, & iusti ambulabunt in eis: qui autem impii sunt, infirmabuntur in illis.* Tameñ ergo plurima nobis oracula ex Scriptura sacra proponit, tamen se earum plane rudem esse intelligat. Enimvero Mosem sacrorum interpretem putauit nefariis & abominandis Dæmonibus sacra peragere, & quod intolerabilius est, ipsum dixit Legislatorem hoc sibi faciendum permittere, vt ipse sibi contrarias leges ferre a nobis conuincatur. Dixit enim vero: *Qui sacrificat Diis aliis, exterminabitur, Præterquam Domino soli.* Quod si, vt ipse ait, iussisse videtur etiam abominandis Dæmonibus ritu solemnī sacra

facere, quomodo nos abducit a malo, ac non potius ipse palam eo nobis iter pandit? Rursus autem necesse est videre, quanta in Deum inuectus sit calumnia. Ait enim, illum sacrificiorum modos recensuisse.

IVLIANVS.

Levit. 16. Cæterum de Auerruncis audi quid dicat: *Et accipiet duos illos bircos ex captis pro peccato, & arietem vnum in holocaustum, & offeret Aaron vitulum qui pro peccato, qui pro se, & exorabit pro se & pro doma sua. Et assumet duos illos bircos, & statuet eos coram Domino apud ostium tabernaculi testimonii. Et imponet Aaron super duos bircos sortes, sortem vnam Domino, & sortem vnam emissario, vt emittat eum in emissionem, inquit, & dimittat eum in desertum. Qui ergo mittitur emissario, in hunc modum dimittitur. Alterum autem bircum, inquit, etiam iugulabit, bircum illum, qui pro peccato populi, coram Domino; & inferet de sanguine eius intra velum, & asperget sanguinem super basim altaris, & exorabit pro sanctis ab immunditiis filiorum Israel, & ab iniustitiis eorum, pro omnibus peccatis eorum.*

CYRILL VS.

Auerruncum igitur, emissarium illum nominat, inuento nouo nomine sacris legibus ignoto, sed forte sibi familiari. Quod quidem mirari mihi subit. Legem enim, quæ in vmbri versatur & anigmatis, in solis vtique hærens clarioribus, obscuri nihil habere putat. Quamquam nemini certe non manifestum est, parabolam & anigma aliud præferre quam quod ipsamet esse credantur. Exempli gratia, (progrediendum enim nobis quoque est per eas res, quæ non mediocri sunt apud illum in admiratione) aiunt fuisse inter idolorum cultores, anigmatum artifices; adeoque in iis fingendis singulari industria & arte præditos, quos vulgo nominabant hieroglyphos. Hi in templis & obeliscis literas incidentes, nostris non vtebantur, sed aliis figuris rerum naturas efformantes abstrusam quandam scientiam sapientioribus ingerebant. Nam quum Deum, siue supremam & omnia exuperantem illam naturam, significare

Αμένα, τῶνα τρόπον ἡμᾶς ἐξίσησι τῶ κακῶ, καὶ ἔχι δὴ μᾶλλον αὐτὸς ταῖς εἰς τὸ τοσαυτῶς ἐφίσησι τρεῖσιν; ὁποῖος δὲ πάλιν αὐτῷ τῆς κτὲ Θεῶ συκοφαντίας πεποίηται λόγος, ἰδεῖν ἀναγκαῖον. ἔφη γ, τὰς τῶν θυσιῶν ἀναμετρήσασαι τρόπους.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἵπὲρ δὲ ἀποτροπαίων ἐπάκυσσον πάλιν ὅσα λέγει ἢ λήψεται δύο τράγους ἐξ αἰγῶν, περὶ ἀμαρτίας, ἢ κριὸν ἓνα εἰς ὄλοκαυτωμα ἢ προσβάξει ὁ Ἀαρὼν τὸν μόχον τὸν περὶ τῆς ἀμαρτίας, τὸν περὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐξιλιάσεται περὶ ἑαυτοῦ, ἢ τῶ οἴκῳ αὐτοῦ. ἢ λήψεται δύο τράγους, ἢ σήσει αὐτὰς ἑναυτί. Κυρίῳ παρὰ τὴν θύραν τῆς σκηνῆς τῶ μαρτυρίῳ. ἢ ἐπιθήσει Ἀαρὼν ἐπὶ τὰς δύο τράγους κλήρας κλήρον ἓνα τῷ Κυρίῳ, ἢ κλήρον ἓνα τῷ ἀποπομπᾶι, ὡστὲ ἐκπέμψαι αὐτὸν. Φησὶν, ἀποπομπὴν, ἢ ἀφείναι αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. Ὁ μὲν ἔν τῷ ἀποπομπᾶι πεμπόμενος, ἔτως ἐκπέμψεται τὸν δὲ γε ἕτερον τράγον, Φησὶ, ἢ σφάξει, τὸν τράγον, τὸν περὶ τῆς ἀμαρτίας τῶ λαῶ ἑναυτί Κυρίῳ ἢ εἰσίοισι τῶ ἀίματος αὐτοῦ ἑσώτερον τῶ καλαπετάσματος, ἢ ρανεῖ τὸ αἷμα ἐπὶ τὴν βάσιν τῶ θυσιαστηρίῳ, ἢ ἐξιλιάσεται ἐπὶ τῶν ἀγίων ἀποτῶν καθαρσιῶν τῶν ἡῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀποτῶν ἀδικημάτων αὐτῶν περὶ πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν.

ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ.

Ἀποτρόπαιον μὲν ἔν τῷ ἀποπομπᾶιον ἀποκαλεῖ, καμνολομήσας ὄνομα τοῖς μὲν ἱεροῖς νόμοις ἔν ἐγνωσμένον, ἐν τρεῖσιν ἢ ἴσως ἑαυτῶ. καί μοι θαυμάζειν ἐκεῖνο περίεσι. τὸν γάρ τοι νόμον τὸν ἐν σκιαῖς ὄντα ἢ ἐν ἀνίγμασι, μέχρι δὴ μόνων ἴσας τῶν ἐμφανεσέρων, ἔδὲν ἔχειν οἶεται τὸ κεκρυμμένον. καὶ τοι παντὶ πρὸς δὴλον ἂν εἴη δὴ πρὸς τὸν ὡς παραβολὴ καὶ ἀνίγμα πραγμάτων ἂν εἴεν ἐμφάσεις ἐτέρων μᾶλλον, ἢ ὅπερ ἂν εἶναι δοκοῖεν αὐτά. οἶον δὴ τι Φημί: ἰτέον γ, δὴ ἢ διὰ πραγμάτων ἔν ἀθαύμασον παρ' αὐτῶ λαχόντων τὴν δόξαν. Φασὶ γενέσθαι τῶν τοῖς εἰδώλοις ἐλελατρευκῶτων ἀνιγμάτων τεχνίτας, ἢ πρὸς γε τὸ το δεινῶς ἢ ἐνλεχνῶς ἐξησητημένους, ἔς δὴ ἢ ἱερογλύφους ὀνομάζειν ἔθος αὐτοῖς. ἔτοι τοῖς τεμένεσι ἢ τοῖς ὀβελοῖς γραφαῖς ἐνορύττοντες, ἔγράμμασι χρῆσθαι τοῖς καθ' ἡμᾶς ἤξιον, ἀλλ' ἐτέροις σχήμασι τὰς τῶν πραγμάτων εἰδοποιῶντες φύσεις, ἀπόθελόν τινα τοῖς νενεχέστροις ἐνεσώρευον γνῶσιν. τὸ γάρ τοι θεῖον ἦτοι τὴν ἀνωτάτω καὶ ὑπὲρ πάντα φύσιν καταδηλῶν

ἐφέλουτες γράφουσιν ὀφθαλμὸν, ὀρθὴν αὐτῆς
 ῥάβδον ὑποσήσαντες, ἢ ἐν ταυτῇ νοῆται καὶ τὸ
 πανδερκὲς αὐτῆς, καὶ μὴν τὸ βασιλικὸν ἀξίω-
 μα. αἰεὶ γὰρ πῶς τὸ σκήπτρον βασιλείας νοεῖται
 σύμβολον, καὶ μὴν καὶ τὸ ἐσηκὸς τῆς ῥάβδου κα-
 ταστημαίνου ἡθέλον τὸ κατ' ἑδένα τρόπον τὴν
 θεῖαν οὐκ ἀδυνατῶσαι φύσιν, ἐσάναι δὲ ὡς-
 περ αἰεὶ, καὶ οἷον ἀνέχειν τε καὶ ἀνερείδου τὰ πάντα.
 ἔχει ὁ λόγος, ἀναγράφειν αὐτῆς ἀσπίδα μὲν εἰς
 ἑρανῶς τύπον, διὰ τοι τὸ κυκλοφερέες. ὄφιν γε
 μὴν εἰς χρόνον, ὡς μακρόν τε καὶ πολυέλικτον,
 διέρποντα ὃ ἀψοφητί. καὶ μὴν καὶ θυμὸν ἀνιγμα-
 τωδῶς ὑποφαίνοντες ἐνεκόλαπτον ἐσχάραν,
 ἐναυθεντος αὐτῆς καὶ πυρὸς, εἴτα καρδίας ἐπηρ-
 τημένης. Πυθαγόρας δὲ τὴν ἀνιγματώδη δὴ-
 λωσιν ἐκ ἀτιμάσας ἔχει, ἀλλ' ἦν ἐν λόγῳ τὸ
 χρῆμα αὐτῆς. γέγραφε γὰρ ὡδὶ περὶ αὐτῆς Πορ-
 φύριος ἐν βιβλίῳ πρώτῳ Φιλοσόφου ἰσορίας.
 ἦν δὲ καὶ ἄλλο εἶδος τῶν συμβόλων τοιούτων καὶ τὰ
 περὶ Πυθαγορικῶν ἀνιγμάτων. ζυγὸν μὴ ὑπερ-
 βαίνειν, τὸ ἔστι, μὴ πλεονεκτεῖν. μὴ τὸ πῦρ τῆ
 μαχαίρα σαλεύειν, ὅπερ ἦν, μὴ τὸν ἀνοιδῶντα
 καὶ τὸν ὀργιζόμενον θυμὸν κινεῖν λόγοις παρατε-
 θημένοις. ἐφέφανόν τε μὴ τίλλειν, τὸ ἔστι, τῶς νό-
 μους μὴ λυμάνεσθαι, ἐφέφανοι γὰρ πόλεων ἔτοι.
 ἀλλὰ τε πρὸς τούτοις ἕτερα. μὴ καρδίαν ἐσθίειν,
 οἷον, μὴ λυπεῖν ἑαυτὸν ἀνίας. μὴδὲ ἐπὶ χοίνοιο
 καθέζεσθαι, οἷον, μὴ ἀργὸν εἶναι. μὴδὲ χελιδόνας
 οἰκίας δέχεσθαι, τὸ ἔστι, λάλῃς ἀνθρώπων καὶ
 γλῶτταν ἀκρατεῖς ὁμοροφίως μὴ ποιεῖσθαι.
 Φορβίον δὲ συνανατιθέμεν μὲν τοῖς βασιάζουσι,
 συγκαθαρεῖν δὲ μὴ, δι' ἧ παρήγει, μηδενὶ πρὸς
 ῥασώνην, ἀλλὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ πόνους συμ-
 πράττειν. θεῶν τε εἰκόνας ἐν δακτυλίοις μὴ
 φορεῖν, τὸ ἔστι, τὴν περὶ θεῶν δόξαν καὶ λόγον
 μὴ πρόχειρον, μὴδὲ φανερόν ἔχειν, μὴδὲ εἰς
 πολλὰς περιφέρειν. Ἄρ' ἔν εἰ τοῖς ἱερογλυφικοῖς
 ἐνορῶν τις γράμμασιν, ἢ γὰρ τοῖς Πυθαγο-
 ρεῖοις ἀνιγμάσιν, εἴτα τῶν ἐμφανεσέων ἑδὲν
 εἶναι λέγοι τὸ περιττὸν ἐν αὐτοῖς, ἐκ ἂν εἴη πρὸς
 τούτοις ἀχάλλων εὐθύς ὁ τὸν Μωσέως νόμον μέχρι
 δὴ μόνων ἡμῶν γραμμάτων ἴσας τίδραξ, ὡς ἔπος;
 μὴ γὰρ τοιμόνοις ἐνὶ τοῖς ἐμφανεσέοις τὸν
 νόμον, μὴδὲ τὴν τῶν ἀνιγμάτων ἀδικήσεις χρεῖαν
 ἀναγκασιότατην ἔσαν τοῖς τῶν βίβρα πράγμασι,
 πολυπραγμόναι ὃ μᾶλλον τὰ κεκρυμμένα, καὶ
 τὰ δι' αὐτῶν εὐ μάλα πλαγίως ὑποδηλῶμε-
 να. Ἴσω δὲ ἔν ἀδικῶν τὸν νόμον, εἰ μὴ τὰ ἴσα

A volunt, pingunt oculum, cui rectam
 virgam subdunt; vt eadem opera intelli-
 gatur eius omnia intuenti vis, atque
 adeo regalis maiestas. Sceptrum enim
 regni symbolum fere semper est: &
 erecta virga significat naturam diuinam
 inflecti nullo modo posse, sed quodam-
 modo rectam semper esse, & omnia ve-
 luti sustentare ac firmare. Quinetiam
 aspidem, vt caelum designent, pingere
 dicuntur, propterea quod in gyrum vol-
 vitur. Serpentem, vt tempus; quoni-
 am longum & volubile est, ac sine stre-
 pitu serpit. Præterea iram ænigmatice
 significantes insculpebant craticulam, in
 qua accensus erat ignis, corde appenso.
 Pythagoras autem ænigmatum sensum
 non contempsit, sed rem istam magni
 fecit. Sic enim de illo Porphyrius in
 historia philosophica libro primo:
 Erat autem aliud quoque symbolorum
 genus istiusmodi, & qua Pythagoricis æni-
 gmatibus feruntur: stateram non esse trans-
 iendam, hoc est, aliena non inuadenda;
 ignem gladio non fodiendum, id est, ani-
 mum exacerbatum & iratum asperis ver-
 bis non esse commouendum; coronam non
 esse vellendam, hoc est, leges non vio-
 landas, nam hæc ciuitatum sunt coronæ.
 Ad hæc & alia quedam: Cor ne edito, ne
 te doloribus angas: Ne sedeto super che-
 nice, id est, ne otiosus viuas: Ne hirun-
 dines in tectum accipito, hoc est, loquaces
 & impotentis lingue homines contuber-
 nales ne facias. Onus autem vna tolli-
 to, non simul deponito; quo admonebat,
 nemini ad ignauiam sed ad virtutem &
 labores præstandum operam. Præterea,
 Deorum imagines in anulis ne circumfe-
 ras, hoc est, de Diis sententiam & sermo-
 nem ne promiscue habeas, & in vulgus
 edas. An ergo, si quis in hieroglyphi-
 cas literas, aut ænigmata Pythagorica,
 oculos adiecerit, ac nihil admodum
 clarum in iis esse diceret; non continuo
 indignabundus exclamet is, qui Mosai-
 cam legem in litera sola nobis constitu-
 it: Heus tu quid agis? Ne enim ad ea
 sola quæ manifesta sunt animum aduer-
 tas, neque figurarum vsum in vitæ re-
 bus admodum necessarium detrahas,
 sed res abstrusas potius, & ea quæ
 per illas oblique significantur per-
 scrutare. Intelligat igitur se vio-
 lare legem, nisi ius idem sta-
 tuere

tuere velit in se quod in alios. Nos enim historiae crassitudinem attenuantes, & arcanam vim notionum peruestigantes, Christi mysterium dicimus in litera obscure esse figuratum. Quod certe Paulus clare utique ob oculos ponit his verbis: *Hoc sentite unusquisque in vobis, quod & in Christo Iesu: qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se equalem Deo: sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Nam quum posset naturae suae praestantia efferri, & incomparabili supra omnes excellentia pro eo ac Deum decet gloriari, (hoc enim esse dicimus propositum ei gaudium) exinaniuit seipsum, ad nostra se demittens, ut carnis mortem pro omnibus perpessus, tum ea conculcata, per resurrectionem ex mortuis, planum & facilem nobis etiam ipsis ad vitam reditum praestaret. Nam ut alicubi rursus ait eius mysteriorum interpres: *Vt enim per hominem mors, ita & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem caelestis.* Caterum excitatus e mortuis gentium multitudinem seipsum tradidit, quoniam ipsum Israel immani contumelia affecerat, & in furoris barathrum praecipit ruerat. *Recalcitravit enim dilectus,* sicut scripsit Moses, hoc est, resiluit quodammodo, & ab eius dilectione plane refugiens divinorum bonorum remansit expertus. Cerne ergo, cerne mysterium, etiam in capris duobus recte adumbratum. Capere enim, siue hircus, pro peccatis sacerdotis & populi mactabatur ex praescripto Legis. Quum autem Christus pro peccatis nostris immolatus sit, hircus comparatur. Ut enim ait Esaias propheta: *Omnes sicut oves erravimus: homo in via sua erravit, & Dominus tradidit eum pro peccatis nostris.* Duo siquidem hirci assumuntur, non tanquam duo Christi sint, aut duo, iuxta nonnullos, Filii; sed potius, quod oportebat eundem & immolari pro nobis & mori quidem secundum carnem, vivere autem secundum spiritum. Sortes vero & nomina hircis, vni quidem Dominus, alteri vero Emissarius. Non enim, ut ait praclarus ille Iulianus,

A Φρονεῖν ἐσπέδακεν ἐπ' αὐτῷ. τὸ γὰρ τοι τ' ἰσορίας πάχος καλιχθέντες ἡμεῖς, καὶ τὴν ἀπόρρητον τῶν ἐννοιῶν περιεργαζόμενοι δυνάμιν, ἐντελυπῶδες φαμέν τοῖς γραμμασιν ἀνιγματοδῶς τὸ Χριστὸν μυστήριον. ὃ δὴ καὶ μάλα σαφῶς ὁ Παῦλος παρίησι λέγων τὸτο Φρονεῖτε ἕκαστος ἐν ὑμῖν αὐτοῖς, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἔχ' ἀρπαγματὸν ἠγάγατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι ἐυρεθείς ὡς ἄνθρωπος. ἐταπείνωσεν ἐαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ θανάτου. Καὶ τοι γὰρ ἐνὸν αὐτῷ τοῖς τ' ἰδίας φύσεως ἀξιώμασιν ἐνλευθῶν, καὶ ταῖς καὶ πάντων ἀσυνκρίτοις ὑπεροχαῖς θεοπρεπῶς ἐναδρύνεσθ' τὸτο γὰρ εἶναι φαμέν τὴν προκειμένην αὐτῷ χαρὰν κεκένωκεν ἐαυτὸν, καθὲς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἢ ὑπὲρ πάντων τὸν κατὰ σάρκα θάνατον ἀναλλάξ, εἶτα παλήσας αὐτὸν, διὰ τ' ἐκ νεκρῶν ἀνάστασεως, βάσιμον καὶ εὐήλατον καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἀποφῆναι τὸ παλινοδρομεῖν δύνασθαι πρὸς ζωὴν. ὡς γὰρ αὐτὸς πάλιν φησὶν ὁ τῶν αὐτῶ μυστηρίων ἱερουργός· ὡς περὶ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, ἔτω καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν· καὶ, καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τῆς χοιρῆς, φορέσωμεν καὶ εἰκόνα τῆς ἐπερανίης. πλὴν ἐγγηγερμένος ἐκ νεκρῶν, ταῖς τ' ἐθνῶν ἀγέλαις ἐαυτὸν ἐχαρίζετο, διάλοι τὸ ἐμπαροῦσθαι τ' Ἰσραὴλ αὐτῷ, καὶ εἰς τὸ βαθὺ τ' δυσβελίας ἐλάσαι βάραθρον. ἀπελάκτισε γὰρ ὁ ἠγαπημένος, καθὰ γέγραφε νόμος Μωσῆς, τρεῖσιν, ἀπεπήδησε τρόπον τινα, καὶ τ' εἰς αὐτὸν ἀγαπήσεως ὀλοδρόπως ἀποδραμῶν, ἀμέτοχος τ' θείων ἀπομεμήνηκεν ἀγαθῶν. ἄθρει δὴ ἔν, ἄθρει τὸ μυστήριον, καὶ ὡς ἐν τραγοῖς δυσὶν εὐμάλα σκιαγραφούμενον. χίμαρος μὲν γὰρ, ἦτοι τραγός, ὑπὲρ ἀμαρτιῶν ἱερέως καὶ λαῶν ἐσφάζετο τὸ καὶ τὸ πάλιν νόμῳ δοκῶν. ἐπειδὴ ὅτι ὑπὲρ τ' ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἐτύθη Χριστός, τραγὼ παρὲν κάζελα. ὡς γὰρ φησὶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος τῆ ὁδοῦ αὐτῆς ἐπλανήθη, καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν. Δύο μὲν γὰρ οἱ τραγοὶ λαμβάνονται, καὶ ἔχ' ὡς ὄντων δύο Χριστῶν, ἢ δύο, κατὰ τινὰς, ἢ ὡν, ἀλλ' ὅτι μάλλον ἐχρῆν τ' αὐτὸν ὀρεῶδες καὶ σφάζομενον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἀποθνήσκοντα μὲν καὶ σάρκα, ζῶντα δὲ καὶ πνεῦμα. κληροὶ ὅτι καὶ ὀνόματα τοῖς τραγοῖς, ἐνὶ μὲν, ὁ κύριος θαλέρω γε μὴν, ὁ ἀποπομπῆος. ἔ γὰρ τοι, καθὰ φησὶν ὁ κράτιστος Ἰουλιανός,

ἀποπομπᾶν τῶν καὶ ἀπορροπαίων δαίμονι, ἢ ἕξω
 μεμενηκότα τῆς σφαγῆς ἀνεῖσθαι προσέλαχεν,
 ἐκαλεῖτο ὃ μᾶλλον αὐτὸς ὁ ἀποπομπᾶς, ἅτε
 δὴ καὶ ἀποπεμπόμενος τῆς σφαγῆς, καθάπερ ἀμέ-
 λη καὶ ὁ σφαζόμενος, κύριος. ἐγράφετο ὃ δὲ ἀμ-
 φοῖν, ὡς ἔφην, εἰς ὁ Χριστός, καὶ ἀποθνήσκων ὑπὲρ
 ἡμῶν καὶ σάρκα, καὶ θανάτου κρείττων ἀναδύμ-
 νος κατὰ γε φημί τὴν τῆς θεότητος φύσιν. ἐξε-
 πέμπετο ὃ εἰς τὴν ἔρημον, ἀναλυπούσης ἐφ' ἑαυτῆ
 τὴν τῶν ἐθνῶν ἀκαρπία τῆς ἐρήμου καὶ ἀνηρότης γῆς.
 ὀνομασμένην ᾧ ἔτις αὐτὴν, καὶ διὰ τῶν ἁγίων
 Προφητῶν ἐυρήσομεν. γέγραπται γὰρ ἐν Φεραν-
 θηλί ἐρημος ἡ διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἐρημος, καὶ
 ἀνθίστω ὡς κρίνον. καὶ πάλιν ἐν Φερανθητι σείρα
 ἡ ἐτικλίσσα ῥῆξον, καὶ βόησον, ἡ ἐκ ὠδίνεσσα, ὅτι
 πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχέσης
 τὸν ἄνδρα. καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς γῆς ποιήσω ἐν τῇ ἐρή-
 μῳ ὕδωρ, καὶ ἐν τῇ ἀνύδρῳ ποταμὸς ποιήσω τὴν
 ἐρημον εἰς ἔλη, καὶ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὕδραγω-
 γοῖς. θήσω εἰς τὴν ἀνύδρον γῆν κέδρον, καὶ πύξον, καὶ
 μυρσίνην, καὶ κυπάρισσον, καὶ λεύκην. ἡ μὲν γὰρ τῆ
 Ἰσραὴλ συναγωγῆ μονοκλι κατεζευγμένη κα-
 θάπερ ἀνδρὶ τῶ νόμῳ κεκαρποφόρηκε τὰ αὐτῶ,
 καὶ πολύπαις μὲν ἦν, πλὴν καθ' ἁφῆσι τὸ γράμ-
 μα τὸ ἱερὸν, πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλ-
 λον ἢ τῆς ἐχέσης τὸν ἄνδρα. πολυπλάσιοι γὰρ
 οἱ ἐξ ἐθνῶν πισεύσαντες, ἢ γὰρ οἱ ἐκ τῆς Ἰσραὴλ
 συναγωγῆς. ἐρημος δὲ ἔσα καὶ ἀνύδρος, ὑψη-
 λὰς ἁγίων κεκαρποφόρηκε κεφαλὰς, κέδρω,
 καὶ πύξω, καὶ τοῖς ἑτέροις τῶ ξύλων ἐν μάλα παρ-
 κασμένας. πεφῆνασι ὃ καὶ ποταμοὶ, καὶ διώρυγες
 ἐν αὐτῇ, τῆς ἐπίσης ἀπόσοιοι τε καὶ ἐυαγγελισαί, καὶ
 τῶν ἱερῶν δογμάτων ἐξηγηταί, καὶ διδάσκαλοι, τὸν
 ἐξ ἔραν ἔτε καὶ θεῖον λαὸν μυσταγωγμένας ψυχᾶς
 ἐνιέντες λόγον, καὶ οἷον ὕδασι κατὰ ῥοδὸν νοητοῖς
 τὰς τῆς πισευόντων καρδίας. Καὶ καθ' ἕτερον ὃ τῆ
 πον τὸ ἐπίγετοῖς τῶν ἀνιμίμα πῆροποι ἀνοεί-
 σθαι πρὸς ἡμῶν. ὁμολογούμενος μὲν γὰρ τὸ τῆς
 ἀγῶς χρεῖμα λαμβάνεται μὲν ὑπὲρ ἀμαρτίας,
 καθιερεῖται ὃ τῶ θεῷ καὶ τὸν νόμον. πλὴν ἔσθ
 ὅτε καὶ αὐτὸς τῆς ὄντας ἐν ἀμαρτίας ὑπεμφῆ-
 νεν ἂν. ἡ μὲν γὰρ οἷς, ὡς ἑυερός τε καὶ ἑμάρπος, τὸ
 τῆ ἁγίων ἐφ' ἑαυτῆ πρόσωπον ἀνατυποῖ. ἐπὶ δὴ
 ὃ τῆς ἐν αἰξίν ἔδεν, τῆς ἐν ἀκαρπίας ὄντας
 τῆς νοητῆς πλῆσαις κατὰ σημάσιν. καὶ πρὸς γε
 τῆς ἡμᾶς ἐνδοιάζειν ἐκ ἑᾶ φάσκων ὀψός, ὡς
 ἀφίξει μὲν ἐξ ἔραν κριτῆς, ἐνιζήσας δὲ τῆς θρόνου τῆς δόξης αὐτῆς, ἔσθ τὰ μὲν πρό-
 βατα ἐκ δεξιῶν, τὰ ἐρίφια ἐξ ὃ ἐυωνύμων. ὅτι δὲ προβάτοις μὲν τῆς δικαίης ἀφομοιοῖ,

A
 cuidam auerrunco & depulso malo-
 rum Dæmoni, dimitti iussit eum qui non
 esset immolatus; sed ipse potius dictus
 est *Emissarius*, quod nimirum a macta-
 tione dimissus, quemadmodum *Domini-*
nus dictus est ille qui immolabatur. De-
 scriptus autem est per vtrumque, vti di-
 xi, Christus vnus, & moriens pro nobis
 secundum carnem, & mortem superans
 secundum diuinitatis naturam videlicet.
 Emittebatur autem in desertum, qua so-
 litudine & inculto solo designatur gen-
 tium sterilitas. Hanc quippe ab ipsis
 prophetis reperiemus ita quoque nomi-
 natam. Scriptum est enim: *Letare deser-*
tum sitiens: exultet desertum, & floreat
quasi lilium. Et rursus: *Letare steri-*
lis, que non parit: erumpe, & clama, que
non parturit: quia plures filii deserte,
quam habentis virum. Præterea: *Et fa-*
ciam in deserto aquam, & in inaquosa flu-
mina. *Faciám desertum in paludes, & si-*
tientem terram in aqueductus. *Ponam*
in terram absque aqua cedrum, & bu-
xum, myrtum, & cyparissum, & populum.
 Iudæorum enim Synagoga Legi tanquam
 viro tantum non coniuncta, fructum ex
 ea tulit, & fœcunda quidem extitit, ve-
 runtamen, vt ait Scriptura sacra, *Plures*
fili deserte, quam habentis virum. Mul-
 to plures enim fuerunt qui crediderunt
 ex gentibus, quam qui ex synagoga Iu-
 dæorum. At deserta & arida quum es-
 set, alta sanctorum capita edidit, cedro
 & buxo, & aliis lignis vtique similia.
 Extiterunt item in ea fluuii & riui, hoc
 est, Apostoli & Euangelistæ, & sacrorum
 dogmatum interpretes ac doctores, qui
 cælestem ac diuinum sermonem initia-
 torum mentibus instillant, ac veluti spi-
 ritualibus aquis credentium corda irrigant.
 Possumus & alio modo hircorum figuram
 intelligere. Certum enim est apud om-
 nes, caprum sumi pro peccato, & secun-
 dum legem Deo sacari: veruntamen si-
 gnificat interdum eos quoque qui sunt
 in peccatis. Ouis enim, vtpote frugife-
 ra ac lanifera, sanctorum personam desi-
 gnat. Quum autem in capris tale nihil sit,
 plerumque significant eos qui sterilitate
 laborant spiritali. Qua de re nos dubita-
 re non sinit Filius dicens, quod veniet
 quidem de cælis Iudex, *sedensque in*
folio maiestatis sue, statuet quidem o-
ves a dextris, hædos autem a sinistris.
 Quod autem ouibus iustos comparet,
 Mat. 25.

Ibid.

Pfal. 13.

Rom. 8.

Iefa. 53.

2. Cor. 5.

Osce 4.

alios vero capris, ostendet stantibus a dex-
 tris quidem dicens: *Venite, benedicti Pa-*
tris mei, possidete paratum vobis regnum a
constitutione mundi. Iis vero qui ad sinistra
 erunt: *Discedite a me maledicti in ignem a-*
ternum. Quum igitur ita se res habeat, age
 modū Incarnationis cursim exponamus.
 Ergo non erat qui faceret bonum, non erat
 usq; ad vnum, iuxta Psalta vocem. Omnes
 autem in peccatis eramus, quū neq; Lex
 iustificare posset Israelitas, nec multitudo
 Gentiliū inculpatæ vitæ iter agnosceret.
 Omnes ergo peccatores quum essent, vni-
 genitum Dei Verbum absq; vlla mutatio-
 ne aut alteratione caro factum est, id est,
 homo. Et peccatum quidem non fecit,
 tametsi nobis in similitudine carnis peccati
 apparuit, & cum iniquis reputatus est, in
 quantum caro factus est, & homo appel-
 latus est. Vnde sapientissimus ille Paulus
 scripsit alicubi de Deo & Patre, & ipso Fi-
 lio: *Eum qui non nouerat peccatum, pro*
nobis peccatum fecit. Sacrificium enim fa-
 ctus est pro peccato. Quæ autem pro pec-
 catis immolabantur, peccata vocabantur,
 præ aliis autem maxime capri & hirci.
 Quocirca de diuinis sacrorum ministris,
 quibus victimarum partes assignatæ er-
 rant, Deus alicubi per vnū prophetarum
 dixit: *Peccata populi mei comedent,* hoc
 est, victimas quæ pro peccatis offerun-
 tur. Apparuit itaque nobis Vnigenitus
 in specie nostra, vt dixi, & cum ini-
 quis reputatus est, & si sensum legali-
 um figurarum spectemus, hædus inter
 hædos, aut hircus inter hircos factus
 est. Iussit igitur Lex hædos aut hircos
 duos assumi, vt ex eo Christus intelli-
 geretur sicut vnus e nobis, quoad ejus-
 dem naturæ similitudinem & speciem
 hominis ad hominem, nempe capri ad
 caprum. Factus autem homo sicuti nos,
 mortem quoque nobis impositam subi-
 iit, hoc est, carnalem; vt nos morte &
 corruptione liberaret. Quod quidem
 ipsum videre possis etiam in binario il-
 lo hircorum numero impletum; quo-
 rum vnus quidem immolabatur, & Deo
 in odorem suauitatis offerebatur, alter
 autem a mactatione liber dimittebatur.
 Mortuus enim est pro omnibus vnus il-
 le omnium dignissimus, & Christi mors
 solutio mortis fuit. Et hæc quidem no-
 bis legalium figurarum vis subindicat.
 Qui vero in nuda litera inuoluti hæ-
 rent, & nihil arcani percipiunt, eos
 o Christus thánalos hñ. & ταυλιμέν ημίν η των νομικων ανιματων υποφαινει δυναμις. οι δε
 ψιλω τη γραμματι τον εαυτων ενδεοντες νουν, η των εσω κεκρυμμενων συνιεντες εδεν,

Α τούς γε μήν έτέρως αίξι, διαδείξει λέγων τας
 μέν έσηκόσιν εκ δεξιων δευτε οι ευλογημενοι
 & Πατρες μς, κληρονομησατε την ητοιμασμε-
 νην υμιν βασιλειαν απο καθολης κοσμου. ταις
 γε μη εξ ευωνυμων πορευεσθε απ' εμς οι
 καληρομενοι, εις το πυρ το αιωνιον. Εχοντες
 ζινω ωδι τς περι τετων λογς, φερε της μετα
 σαρκος οικονομιας τον τροπον επιδρομαδην αφη-
 γησωμεθα. εκου ο ποιων χρησάτηλα, ει ην
 β εως ενος, καλα την τς ψαλλονθ φωνην απαντες
 δε ημεν εν αμαρτιας, ετε τς νομς: δικαιουν
 ισχυουλος τς εξ αιμαθ Ισραηλ, η της Ελ-
 ληνων πληθυθ της αμαμητα ζωης αγνοσσης
 την οδον. οντων τοινυν απαντων αμαρτωλων,
 ο μονογενης Θεσ λογος ατρεπλωσ τε η αναλ-
 λωιωτως γεγυνε σαρξ, τςτ' εσω ανθρωπος. η
 ει εποιησε μεν αμαρτιαν, πλην εν ομοιωματι
 σαρκος αμαρτιας επεφανεν ημιν, και μετα των
 ανομων ελογισθη, καθο γεγυνε σαρξ, η κε χρη-
 ματικεν ανθρωπος. η γεν ο πανσοφος Παυλος
 γεγραφε περ τε τς Θεσ, η Πατρς, η αυθ
 & υιθ τον μη γνοια αμαρτιαν, υπερ ημων α-
 μαρτιαν εποιησε. θυμα γαρ γεγυνευ υπερ α-
 μαρτιας. ανομαζοντα δε αι αμαρτια τα υπερ α-
 μαρτιων σφαζομενα, μαλιτα δε των αλλων
 χιμαροι τε η τραγοι. η γουν περι των θειων
 ιερουργων, οισ τα εκ θυσιων απενεμηθη γεσα,
 δι ενος των Προφητων εφη πε Θεσ αμαρτιας
 λαδ μς φάγοντα, τςλεσι, τα υπερ αμαρτιων
 προσκομιζομενα των θυματων. Επεφανε ζινυν
 ημιν ο μονογενης εν ειδει τω καθ ημας, ως εφη,
 η μετα ανομων ελογισθη, η καλα γε την των
 νομικων ανιματων δυναμιν, εειφος εν εειφοις,
 η γεν τραγθ γεγυνευ εν τραγοις. προσεταχε
 ζινυν ο νομος εειφος ητοι τραγς λαμβανεσθαι
 δυο, ινα το ενλευθεν νοοιτο Χριστος ως εις εξ ημων,
 καλα γε το ομοφυες τε η ομοειδες ανθρωπω
 προς ανθρωπον, καθαπερ αμελει και αιγι προς
 αιγα. γεγυνοσ δε καθ ημας τον ημιν επηρη-
 μενον υπεση θανατον, τςλεσι, της καλα σαρκα,
 ινα ημας αποπεμψη θανατα η φθορας. Ιδοι δ'
 ανλις αυλο δη τςλι πληρουμενου η εν τη των τρα-
 γων δυαδι, ων ο μεν εις εσφαζελο η εις οσμην
 ευωδιας ανεκομιζελο τω Θεω. ετερος γε μην εξε-
 πεμπεθ της σφαγης. απεθανε γαρ υπερ παν-
 των εις ο παντων αξιωτεροθ, η θανατα λυσις
 99 ij

ὅτι καὶ τῆς ἀληθείας ἀφελήκασι μακρὰν, καὶ ἄ
 γέλως ἀξίαν ποιῶνται τὴν ἔνστασιν, ἀκονίτι δια-
 δείξομεν, ἐξ αὐτῶν ἐλόντες τῶν ἐν χερσὶν ἐννοι-
 ῶν ἔργα λόγους ἀφορμὰς. Αὐτὸς ὁ Φησὶν Ἰου-
 λιανός· ὁ μὲν πρὸς λαοπομπαίῳ πεμπόμενος,
 ἕτως ἐκπέμπεται. τὸν δὲ γε ἕτερον τράβον, Φη-
 σὶ, καὶ σφάζει τοὺς ἀμαρτίας ἔλαξ ἑναντι-
 κρεῖται καὶ εἰσίοισι ἔαίμα αὐτῆς ἐσώτερον
 ἔκαλαπέλασματος, καὶ ῥανεῖ τὸ αἷμα ἐπὶ τὴν βά-
 σιν ἑθυσιασθεῖς, καὶ ἐξιλιάσεια ἐπὶ τῶν ἁγίων,
 ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἡγῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπὸ
 τῶν ἀδικημάτων αὐτῶν ἀπασιῶν τῶν ἀμαρτιῶν
 αὐτῶν. Οὐκ ἔνι τοσαύτην οἶεται τὴν ἐνέργειαν
 ἐνεῖναι τοῖς αἵμασι τῶν σφάζομένων τράβων, ὡς
 καὶ ἀπάσης ἀκαθαρσίας, καὶ μὲν τοῖς ἀδικίας
 ἐλευθερῶν δύνασθαι τοὺς ὑπὲρ ὧν ἐσφάζονται, ἀνθ'
 ὅτις ποινὰ, καὶ κολάσεις διὰ τὸ νόμον τοῖς πλημ-
 μελῶσιν ἐσφάζονται; μοιχὰς γὰρ δὴ, καὶ φονεῖας,
 καὶ πρὸς γε ἰδίους τὰς παιδοφίλους, γοητὰς τε, καὶ
 ἐπωθεῖς, καὶ μένοι τὰς ἀποστάτας, τὴν εἰς αἷμα
 πρᾶττεσθαι δίκην χωρὶς οἰκτιρῶν προσέταχεν.
 Εἶτα πῶς κινδυνεύειν ἐχρῆν ἰδὲ ἡμαρτηκότας,
 καὶ τοὺς ἀπόνειψιν ἀπάσης ἀκαθαρσίας ἀ-
 ποχρώσεως αὐτῆς τῆς ἑτράγως σφαγῆς, ἢ γυν-
 τῆ αἵματι; ἔγάρ περ φαίη τις ἀνὰ αἷμα ἦσαν ἐν
 σπᾶναι τράβων οἱ κινδυνεύοντες· ἀλλ' ὡς Φησὶν ὁ
 σοφώτατος Παῦλος, καὶ τοὺς Χριστὸν ἔχων ἐν
 ἑαυτῷ, ὅς ἐστιν ἡ ἀλήθεια· ἀδύνατον, αἷμα ταύρων
 καὶ τράβων ἀφαιρῆν ἀμαρτίας. καθοριζόμεν ἐν
 ἄρα τῶ νόμον τὸ ψεῦδος. Εἰ μὴ γὰρ αἷμα ταύ-
 ρων καὶ τράβων ἀρκέσειεν εἰς ἀπόνειψιν ἀμαρτίας,
 ἀνθ' ὅτις Φησὶν ὁ θεομοθετήσας, αὐτὸν ἐξιλιά-
 σεῖα ἀπὸ τῶν ἁγίων ἀπὸ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν
 ἡγῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων αὐτῶν;
 ἀρ' ἔνι γέγονεν ἀμαρτοεπής; μὴ γένοιτο. ὁ ποῖον
 ἦν ἄρα τῶν ἐννοιῶν τὸ χρεῖμα; πρᾶδηλον δὴ περ
 καὶ ἀπασιν ἐναργές, ὡς ἔνι ἐν τοῖς ἀνίγμασι
 μάλλον, ἀλλ' ἐν τοῖς δι' αὐτῶν σηματομένοισι τὸ
 ἀληθές ἐκφάνεται. Χριστὸς γὰρ ἐστὶν τὸ ἀμω-
 μον θῦμα, τὸ ἀβέβηλον ἱερεῖον, ἔτεθνεῖται
 ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ σάρκα, γεγονόςαμεν ἡμεῖς ἀπο-
 πομπάοι, τῶν ἐστὶν, ἀπεφοιτήσαμεν θανάτου καὶ
 φθορᾶς· ἐκλελυθῶμεθα γὰρ πρὸς αἷμα αὐτῆς, καὶ
 ἀπάσης ἀκαθαρσίας ἀπηλλάξμεθα, δικαιώμενοι
 δωρεὰν τῆ αὐτῆς χάριτι, καθὰ γέγραπται, καὶ τῆς
 ἀμνησίας τὴν χάριν ἐλέω Θεῷ κερδαίνοντες. Ὁ δὲ
 τῶν ἕτως σεπτῶν μυσηταίων συνειδὲς ἔδεν, ἀθήθη Χρι-
 στιανὸς ἀλογῆσαι μὲν εἰς ἀπαντῶν διὰ τῆς πανσόφου Μωσέως
 θεθετισμένων, ἐλέσθαι

a veritate quoque longius abesse, &
 risu dignam obiectionem facere, nullo
 negotio demonstrabimus, dicendi an-
 sam nacti ex iis quæ nobis occurrunt co-
 gitationibus. Ipse enim Iulianus ait:
Qui emissario quidem mittitur, ita di-
mittitur. Alterum autem hircum, inquit,
etiam mactabit illum, qui pro peccato
populi, coram Domino: Et inferet de
sanguine ejus intra velum, Et asperget
sanguinem super basim altaris, Et exo-
rabit pro sanctis, ab immunditiis filio-
rum Israel, Et ab iniustitiis eorum pro
omnibus peccatis eorum. Atqui si tan-
 tam vim esse putat in hircorum im-
 molatorum cruore, ut ab omni im-
 munditia & iniustitia liberare possent
 eos, pro quibus immolabantur; quor-
 sum pœnæ & supplicia a Lege statuta
 sunt in eos, qui peccarent? Adulteros
 enim & homicidas, pœdicores item,
 magos, & incantatores, adeoque apo-
 statas, pœna capitis immisericorditer
 affici iussit. At quomodo periclitat-
 uri essent, qui peccarant, si ad eluen-
 dum quodvis peccatum ipsa hirci ma-
 ctatio aut cruor sufficeret? Non e-
 nim dices hircorum penuriam iis fuisse,
 qui in discrimen veniebant: sed
 ut sapientissimus ille Paulus ait, quip-
 pe qui Christum in se habebat,
 qui est veritas: *Impossibile est sangui-*
nem taurorum Et hircorum tollere pec-
cata. Mendacium ergo Legi affin-
 gemus. Nam si taurorum & hircorum
 sanguis non suffecerit ad eluendum
 peccatum; cur legislator ait, ipsum
 exoraturum pro sanctis ab immun-
 ditiis filiorum Israel, & ab iniustitiis
 eorum? An igitur in verbis erravit?
 Absit. Quinam ergo sensus fuit? Ma-
 nifestum est sane, & clarum omnibus,
 quod veritas nequaquam in figuris,
 sed in rebus per eas significatis elucet.
 Christus enim est immaculatum il-
 lud sacrificium, pura illa victima, qua
 mortua pro nobis secundum carnem,
 facti sumus emissarii, hoc est, a morte &
 corruptione recessimus. Eius enim san-
 guine redempti sumus, & ab omni im-
 munditia liberati, *justificati gratis per*
gratiam ipsius, ut scriptum est, & grati-
 am, qua deleta est peccatorum memo-
 ria, per Dei misericordiam consecuti.
 At hic quum de tam sanctis mysteriis
 nihil percipiat, Christianos existimat
 Mosis oracula prorsus repudiasse,

88 ab iis recedere statuisse, quod in-
 quinare soleant, eoque nomine male
 audiant, tametsi Paulus manifeste scri-
 bit: *Itaque Lex quidem sancta, & man-*
datum sanctum, & iustum, & bonum.
 Adeoque ipse omnium nostrum Salua-
 tor Christus: *Nolite putare quoniam ve-*
ni soluere legem, aut Propbetas; Non ve-
ni soluere, sed adimplere. Hic autem,
 vti dixi, eorum plane rudis.

IVLIANVS.

Quod sacrificiorum ritus, inquit,
 Moses agnouerit, vti que ex iis, quæ di-
 cta sunt, manifestum est. At quod ea,
 sicuti vos, immunda non censue-
 rit, rursus ex illius verbis audite: *A-*
nima autem quæcunque manducauerit de
carnibus sacrificii salutaris, quod est Do-
mini, & immunditia eius super ipsum;
peribit anima illa de populo suo. Sane
 Moses ipse circa victimarum esum reli-
 giosus fuit.

CYRILLVS.

A nobis ergo vicissim audiet ille,
 qui tam frigidis criminationibus creden-
 tes in Christum impetit. Nos a legali-
 bus non abstinemus, vt impuris, sed
 potius tanquam a typis ad veritatem
 progredimur. Nemini autem non ma-
 nifestum est, opinor, id quod ad figu-
 ram alterius assumptum est, non sui gra-
 tia esse, verum vt inferat spectantibus
 quandam rei futurae prænotionem. At
 quum spectatur veritas, tum superflua sa-
 ne est figura, & quod eam præsignificabat
 iam nullius est vsus. Lex autem Mosaica
 quum veritatis formam pariat, sancta
 quoque est ipsa: sancta enim est veritas,
 id est, Christus, aut eius mysterium. Cæ-
 terum eam, quæ vmbri & figuris continetur,
 adoratione quæ fit in spiritu & veri-
 tate, nos potio rem ac meliorem non du-
 cere, denuo criminatur, & ait:

IVLIANVS.

Par autem est priorum tandem re-
 minisci, quorum causa hæc quoque
 dicta sunt. Cur enim, quum a nobis de-
 feceritis, Iudæorum legem non ample-
 ctimini, neque statis illius præceptis? In-
 quiet forsan aliquis paullo acutior: Ne-
 que enim Iudæi sacrificant. At ego ipsum
 valde cacutire coarguam. Primum qui-
 dem, quod alios Iudæorum ritus ne ob-
 seruatis vos quidem. Deinde vero,
 quod sacrificant quidem in suis domi-
 bus Iudæi, & nunc etiamnum omnibus

δὲ καὶ ἀποφοιτῶν αὐτῶν ὡς κατάρτυπῶν εὐωθό-
 των, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν δὴ τῶν νοσούντων διαβο-
 λὴν, καὶ τοὶ Παῦλος μὲν γραφοντὶ ἐναργῶς
 ὡς ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία, καὶ
 δικαία, καὶ ἀγαθή· καὶ αὐτὸς δὲ πάντων ἡμῶν
 σωτὴρ Χριστὸς· μὴ νομίσῃτε ὅτι ἦλθον καταλύ-
 σαι τὸν νόμον, ἢ τὰς προφῆτας, ἀλλ' ἦλθον κατα-
 λύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. Οἱ δὲ, ὡς ἔφην,
 συνικεῖς ἔδεν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ὡς μὲν ἐν Φησί τὰς τῶν θυσιῶν ἠπίστατο
 τρόπους Μωσῆς, εὐδηλὸν ἐστὶ περὶ τῶν ῥηθέν-
 των. Ὅτι δὲ ἔχῳς ὑμεῖς ἀκαθάρτα αὐτὰ ἐνό-
 μισεν εἶναι, πάλιν ἐκ τῶν ῥημάτων ἐκείνου ἐπα-
 κέσατε. Ἡ δὲ ψυχὴ ἢ τις εἴαν φάσῃ ἀπὸ τῶν
 κρεῶν τῆς θυσίας τὸ σωτηρίως, ὃ ἐστὶ κυρίως, καὶ ἡ
 ἀκαθαρσία αὐτῆς ἐπ' αὐτῆς, ἀπολείται ἡ ψυχὴ
 ἐκείνη ἐκ τῆς λαῶν αὐτῆς. Αὐτὸς ὅντως εὐλαδῆς
 ὁ Μωσῆς περὶ τὴν τῶν ἱερῶν ἐδωδὴν.

ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ.

Πεύσειαι δὴ ἐν καὶ πρὸς γε ἡμῶν αὐτῶν ὁ
 τοῖς ἔτῳ ψυχροῖς αἰτιάμασιν ἐνικεῖς τὰς πεισέ-
 οντας Χριστῶν. Οὐχ ὡς ἀκαθάρτων ἀπεσχήμεθα
 τῶν καὶ νόμον, ἵμεν δὲ μᾶλλον ὡς ἐκ τύπων ἐπὶ
 τὸ ἀληθές. εἴη δ' αὖν ὡς γε οἶμαι παντὶ τῷ σα-
 φές ὡς τὸ εἰς τύπον ἕτερον παραληφθὲν, ἔδ' αὖ
 αὐτὸ γένοιτ' αὖν, ἀλλ' ἵνα εἰσκομίζεν τινὰ τοῖς
 θεωμένοις αὐτὸ ἔμελλοντος ἔσεσθαι προανάδει-
 ξιν. Ὁρωμένης δὲ τῆς ἀληθείας, περιττὸς ἦδη
 πῶς ὁ τύπος, καὶ ἀνόνητον ἐστὶ τὸ προαναφῆναι
 αὐτῆν. Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἀληθείας ὠδίνει τὴν μόρ-
 φωσιν ὁ διὰ Μωσέως νόμος, ἅγιος καὶ αὐτός. ἀ-
 γία γὰρ ἡ ἀλήθεια, τρέψιν, ὁ Χριστός, ἦγεν τὸ
 αὐτὸ μυστήριον. Ὅτι δὲ τῆς ἐν πνεύματι τε καὶ
 ἀληθῆς λαλρείας τὴν ἐν σωμαῖς καὶ τύποις ἐπερ-
 γαιετέραν ἡμεῖς καὶ ἀμείνω πεποιήμεθα, γρα-
 φέται πάλιν, καὶ Φησί.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Προσῆκει δὴ λοιπὸν ἀναμνησθῆναι τῶν ἐμ-
 προσθεν, ὧν ἐνεκεν ἐρέθη καὶ ταῦτα. Διὰ τί γὰρ
 ἀποσάντες ἡμῶν ἔχι τὸν τῶν Ἰσθαίων ἀπαπᾶτε
 νόμον, ἔδ' ἐμμένετε τοῖς ὑπ' ἐκείνου λεγομένοις;
 ἐρεῖ πάντως τις ὄξυ βλέπων. ἔδ' γὰρ Ἰσ-
 θαῖοι θυσιῶν ἀλλ' ἐγὼ γε αὐτὸν ἀμβλυώτῳ ἴσθα
 δεινῶς ἀπελέγξω. Πρῶτον μὲν, ὅτι μηδὲ τῶν
 ἄλλων τι τῶν παρὰ τοῖς Ἰσθαίοις νενομισμένων
 ἐστὶ καὶ ὑμῶν ἐν Φυλακῇ. δευτέρον δὲ, ὅτι θυσιῶν
 μὲν ἐν ἀδράκῳ Ἰσθαῖοι, καὶ νῦν ἐστὶ πάντα ἐδ' ἴσθα

σιν ἱερά, καὶ κατεύχονται πρὸς τὸ θεῖον ἔργον, καὶ τὸ δεξιὸν ὤμιον διδοῦσιν ἀπαρχὰς τοῖς ἱερεῦσιν ἀπεσερημένοι δὲ τὸ ναὸν καὶ τὸ θυσιαστήριον, ἢ, ὡς αὐτοῖς ἐθῶς λέγειν, τὸ ἁγίασμα, ἀπαρχὰς τῆς Θεῷ τῶν ἱερείων ἐργονία πρὸς φέρειν. Ὑμεῖς δὲ οἱ τὴν καινὴν θυσίαν εὐρόντες, ἐδὲν δεόμενοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὴ τίνος ἐθύετε; καὶ τὸ τῆτο μὲν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἐν περισσείᾳ εἶπον, ἐπεὶ μοι τὴν ἀρχὴν ἐρέθη βελομένῳ δεῖξαι τοῖς ἐθνεσιν ὁμολογητῆρας Ἰουδαίους, ἔξω τὸ νομίζεν ἕνα Θεὸν μόνον. ἐκεῖνο γὰρ αὐτῶν μὲν ἴδιον, ἡμῶν δὲ ἀλλότριον. Ἐπεὶ τὰ γε ἄλλα κοινὰ πῶς ἡμῶν ἐσι, ναοὶ, τεμένη, θυσιαστήρια, ἀγνείαι, φυλάγματα τινά, περὶ ὧν ἡ τὸ παράπαν ἐδαμῶς, ἢ μικρὰ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους.

ΚΥΡΙΑΛΟΣ.

Οὐκ ἔν ἐν μὲν τῆς Ἰουδαίων ἐλαφρίας κοινῶς βεβλήται, καὶ λόγῳ παντὸς ἀξιοῖ τὸ τῶν ἀναγκαιῶν εἰς ὄνησιν εἶδεναι μηδὲν, ἐχέτω τὸ θεῖον ἔργον, φθονεῖτω μηδεὶς. βαδίζομεθα δὲ τὴν ἀμαξίον ἡμεῖς κατ' ἐυθὺ τῆς ἀληθείας ἤξομεν ταῖς ἀμφοῖν εἰκαισθῆναι χαίρειν φράσαντες. Ἐπειδὴ δὲ διαπυθάνεται λέγων· διὰ τί γὰρ ἀποσάντες ἡμῶν ἐχὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀπαρχὰς νόμον, ἐδὲ ἐμμένετε τοῖς ὑπ' ἐκεῖνος λεγομένοις, καὶ ἀλλὴ τίνος ἐθύετε; φησὶν, ὅτι τῆς ἀληθείας φῶς μὴ καλαλαμπόμενος, ὡς ἡ παρανομεῖν τὰς ἀκελεῖς νομοφύλακας, καὶ τοῖς ἀνδανέσαις θυσίαις τῆς Θεῷ κεχημένους, καὶ ἐχὶ τὴν ἀδελφῶν αὐτῶν τελευτῆς λαλρείαν, τὴν διὰ γε φημι σαρκῶν καὶ αἱμάτων ἢ τάχα πρὸς νεόμικεν, τοῖς τῶν ζώων σφαγαῖς ἐπιγάννουσιν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν. Καίτοι ταῖς ἴσαις αὐτῶν δεισιδαιμονίαις ἐνισχημένοι τινες τῶν πρὸς αὐτῶν γεγονότων, ἐναργεσάλα φασιν, ὡς καὶ τοῖς παρὰ σφίσι θεοῖς ἀπηχθημένη πῶς ἐσιν ἢ δι' αἱμάτων πρὸς φέρειν. Πορφύριος γοῦν ὡδὲ πη φησὶν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τῶν πρὸς ἀποχῆς ἐμφύχων· ὅτι δὲ ἐ θεοῖς, ἀλλὰ δαίμοσι τὰς θυσίας τὰς διὰ τῶν αἱμάτων πρὸς φέρειν οἱ τὰς ἐν τῶν παντὶ δυνάμεις καλαμαθόντες, καὶ τῆτο πεπίσωται παρὰ τῶν θεολόγων. πρὸς πᾶσαι δὲ καὶ ποιητῆς τινὰ χρῆσιν ἐχρῆσαν ὡδὲ

Τίς ὡδὲ μωρὸς καὶ λίαν ἀνειμένος
Ἐυπίστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεῶς
Ὅσων ἀσάρκων καὶ χολῆς πωρεμένης,
Ἄ καὶ κυσὶν πεινώσιν ἐχὶ βρώσιμα,

victimis vescuntur, & precantur antequam sacrificent, & dextrum armum primitias dant sacerdotibus: sed orbatu templo & altari, aut, ut vulgo appellant, sanctuario, impediuntur quominus Deo victimarum primitias offerant. Vos autem, qui novum sacrificii genus adinventistis, quum nihil indigeatis Hierusalem, quamobrem non sacrificatis? At superflua hæc est oratio, quoniam id ipsum antea dixi, quum ostendere vellem Iudæos cum Gentibus consentire, nisi quod vnum Deum credunt solummodo. Illud enim ipsis quidem proprium est, a nobis alienum. Ceteroquin alia nobis communia sunt, templa, delubra, altaria, lustrationes, observationes quædam; in quibus aut nullo plane modo, aut parum inuicem discrepamus.

CYRILLVS.

Ergo si Iudaica leuitatis socius esse vult, & res ad usum necessarias ignorate summa in laude ponit, præda fruatur sua, inuideat nemo. Nos via regia incedemus, & rectum veritatis iter insistemus, amborum vanitate rejecta. Quum autem hac quaestione utatur: *Quid enim nobis relictis Iudæorum legem non amplectimini, nec eius præceptis insistitis, & quare non sacrificatis?* Respondemus, ipsum veritatis luce destitutum existimasse accuratos Legis observatores contra legem facere sacrificiis utendo Deo gratis, tum cultum ei non deferendo inuisum, carnalem scilicet ac cruentum: aut forte putasse, animalium eade naturalem ac verum Deum oblectari. Quanquam priores ipso nonnulli iisdem superstitionibus irretiti manifestissime docent, suos quoque Deos cruentas supplicationes odisse. Porphyrius quippe in secundo libro de abstinentia ab esu animantium, ita scribit: *Non autem Diis, sed Dæmonibus, cruentas victimas eos obtulisse, qui in universo Potestates esse exploratum habebant, illud quoque ab ipsis rerum diuinarum interpretibus confirmatum est.* Adde autem Poeta quendam sententiam istiusmodi:

Quis adeo stultus, ac supinus,
Credulusque, ut putet Deos
Osfibus carne exutis & felle, ambusto,
Quibus ne famelici quidem canes vescantur,

Omnes oblectari, atque id accipere hominis loco?

Et alibi cruentas victimas Deos auerfari dicens, rursus ita scribit: *Tametsi antiquitus sanctitas in hunc modum ista non instituit: sed frugibus unumquemque Deorum venerabantur. His enim sacrificiis, cum natura, tum omnis humana anima sensus oblectabatur. His adiungit etiam Poetae versiculos:*

*Taurorum autem promiscuis cadibus altare non irrigabatur,
Sed scelus hoc habebatur inter homines maximum,
Quorum animam ademissent, eorum membra depasci.*

*Quod animaduertere licet ex ara, quae apud Delum hodieque seruatur; ad quam quum nullum animal adduceretur, nec super ea immolaretur, PIORVM ARA idcirco vocata est. Ita non solum abstinebant a mactandis animantibus, sed qui illam crexerant, iuxta ac si qui illa vebantur, pietatis erant participes. Quum igitur ARA PIORVM illa, quae apud Delios erat, nominata sit, quod in ea nullum animal mactaretur; cur mansuetudinem legali maiorem frustra vellicat, nosque reprehendit quod dicamus, cruentis sacrificiis Deum minime delectari, sed adorationem & cultum in spiritu & veritate potius expetere? Sed forsitan inquiet: Quomodo videtur ergo haec praecipisse? Numquid certe Moses veteribus imposuit, quum singulis legibus praepo-neret istud, *Hec dicit Dominus?* Ad hoc quoque nos respondebimus: Non erat mendax Moses, sed diuinorum potius oraculorum sincerus administer. Et lex quidem, quae litera continebatur, emendatrix erat insipientium, & magistra infantium, (sic enim loquebatur in Lege cum primis eruditus ille Paulus) & ceu quibusdam elementis ac disciplinarum notioribus principiis uti iubens, in typis assuescere veritatis meditationi permittebat, & in puerilibus exercitamentis interim versari. Vix enim fieri poterat ut Israelitae, qui animum ad pietatem recens formatum habebant, adorationem & cultum in spiritu ac veritate implere valerent, & tam sanctae ac purissimae vitae, Evangelicae nimirum, perferre sudorem. Virtus enim non facile perficitur, nec laboribus exiguis comparatur. Optime autem mihi dixisse videtur e Poetis Graecorum aliquis:*

A Χαίρειν ἅπαντας, καὶ γέρας λαχέιν τόδε;
Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι τὰς δι' αἱμάτων θυσίας συλη-
τὰς τοῖς θεοῖς εἰναλέων, γράφει πάλιν ὠδὶ καί-
περ τὸ ἀρχαῖον ἔχ' ἔτως τῆς ὀσίας ταῦτα βρα-
βευσίσης, ἀλλ' ἐκ τῶν καρπῶν ἕκαστον τῶν θεῶν
τιμῶν ἴσες. τῆτοις μὲν γῆτε φύσις καὶ πᾶσα τ' ἀν-
θρώπων ἢ τῆς ψυχῆς ἀνδρῶσις δρωμένοις συν-
ηρέσκετο. παραξενύει δὲ τουτοῖσι καὶ ποιητῆ
ρήσιδιον·

B Ταύτων δ' ἀκρίτοισι φόνους εὐελοβωμός,
Ἄλλα μῦθος τῶν ἔσχον ἐν ἀνθρώποισι μέ-
γιστον,
Θυμὸν ἀπορραίσαντας ἐέδμενα ἡῖα γῆα.

Θεωρήσαι δὲ ἐστὶν ἐκ τῶν περὶ Δῆλον ἔτι σωζο-
μένων βωμῶν· πρὸς ὃν ἕδενός προσαγομένης
παρ' αὐτοῖς, εὐδὲ θυομένης ἐπ' αὐτῆς ζώας, εὐσε-
βῶν κέκληται βωμός. ἔτως εὐ μόνον ἀπέχοντο
τῶν ζώων θυόντες, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδρυσταμένοις
τῶν ζώων ὁμοίως καὶ τοῖς χρωμένοις αὐτῶ μελέδοσαν
τῆ εὐσεβείας. Ὅτε τοίνυν βωμός εὐσεβῶν ὁ παρά-
γε τοῖς Δηλίοις ὠνόμασαι σφαζομένης τῶν ζώων
ἐν αὐτῶ μηδενός, ταῖς ὑπὲρ νόμον ἐπιεικείας
ἀνθ' ὅτου μάρτην ἐπιτιμᾶ, καὶ κατατιᾶται λέ-
γοντας ἐπὶ ταῖς δι' αἱμάτων θυσίαις ἐπιγάννουσθαι
θεὸν, ἐφ' ἵεσθαι ἢ μᾶλλον τῆς ἐν πνεύματι τε καὶ
ἀληθῆ εἰς προσκυνήσεως καὶ λατρείας; Ἄλλ' ἴσως
ἔρει· πῶς ἐν ὁράται τα τοιαῦτα θεοσπικῶς; ἢ τά-
χα που πεφενάκιεν ὁ Μωσῆς τῶν ἀρχαιοτέ-
ρων, ἐφ' ἕκαστῶ τῶν νόμων τιθεῖς τὸ, ΤΑΔΕ

D ΛΕΓΕΙ ΚΥΡΙΟΣ; καὶ πρὸς γε τῶν ἐρῶμεν
ἡμεῖς εὐ ψευδηγόρος ἦν ὁ Μωσῆς, γνήσιος δὲ
μᾶλλον τῶν παραθεῶ λόγων διακονητής· ὁ γε
μὴν ἐν γράμμασι νόμος, παιδευτής ἦν ἀφρό-
νων, καὶ διδάσκαλος νηπίων ἔφη γῶν ὠδε νομο-
μαθῆς ὡν ὁ Παῦλος καὶ οἷον τισὶ σοικείοις, καὶ μα-
θημάτων ἀρχαῖς, τοῖς ἐμφανετέροις κεχρη-
σθαι λέγων, ἐμμελετᾶν ἡφίθ τοῖς τύποις τὴν
ἀλήθειαν, καὶ γυμνάσασιν νηπιόπρεπέσιν ἐν-
τρίβουσαι τέως. ἦν γὰρ πῶς ἀνέφικτον νεοπαυγῆ

E πρὸς εὐσεβείαν τὴν διάνοιαν ἔχοντας τῶν ἐξ
Ἰσραὴλ, τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ ἀληθείᾳ προσ-
κύνησιν καὶ λατρείαν ἰσχύσαι πληρεῖν, καὶ τῆς
ἔτως εὐαγῆς καὶ καθαρωτάτης ζωῆς. Φημὶ δὲ
τῆς εὐαγγελικῆς, τὸν ἰδρῶτα διενεγκεῖν. δυσνα-
τόρθωτος γῶν ἡ ἀρετῆ, καὶ εὐ μικροῖς ἀλίσκεται
πόνοις. ἀρίστα δὲ μοι δοκεῖ φάσαι τις τῶν παρ'
Ἑλλήσι ποιητῶν·

Rom. 2.

Σμικροῖς δὲ τὰ μεγάλα πῶς ἔλοι τις ἂν
Πόνοις; ἀμαθὲς καὶ τὸ βέλεσθαι τὰδε.

Ὅτι δὲ τὸ λίαν ἀκριβὲς εἰς εὐζωίας δύναμιν,
καὶ εἰς ἰσχύνητα τὴν δογματικὴν, μονοεχὲς καὶ
δυσδιακόμισον ἄχθες ταῖς Ἰσραήλων διανοίαις
ἦν, ἀποφῆναιεν ἂν αὐτὸς πρὸς λέγων ὁ νομοθέτης
διὰ Φωνῆς Ἡσαΐα· ἔτε ἔγνωσ, ἔτε ἠπίσασο,
ἔτε ἀπ' ἀρχῆς ἠνοιξάσῃ ταῦτα. ἤδειν γὰρ ὅτι
ἀπειθῶς ἀπειθήσεις. κατηρρώσθησε γὰρ ἔτω τὸ
ἀμαθὲς, καὶ δυσήκον, καὶ πολὺ λίαν εὐπαρακό-
μισον ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος Ἰσραήλ, ὡς τε Μωσέως
τὸν παρὰ Θεῶ νόμον ἐκδεχομένον καὶ διατρέ-
ξοντ' ἐν τῷ ὄρει, τραπέσθαι πρὸς ἀπόσασιν,
καὶ μόσχῳ τὸ σέβας ἀνάπτειν ἀποτολμᾶν, καὶ μὴν
καὶ πνευψημῆσαι λέγοντας· ἔτοι οἱ Θεοὶ σ' Ἰσ-
ραήλ, οἱ τινες ἀνήγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.
ἀδρανῆ δὲ ἔτω καὶ εὐδιάθετον εἰς τὰ χεῖρα τὴν
διάνοιαν ἔχοντες, πῶς ἂν ἠνέσχοντο μαθημά-
των εὐαγγελικῶν, ὡς τε καὶ ἐν τῇ φύσει πνευ-
ματικῆς τὴν νοεράν τῷ Θεῷ καθιερεῖν λα-
τρείαν, καὶ ἀντὶ τῆς τῶν ζώων σφαγῆς τὴν ἐξ
ἀρετῶν εὐσομίαν; ἔθνον τοῖν οἷς τε, καὶ βῆς, καὶ
τράγας, τρυγόνας τε καὶ περιεεράς. Ἄλλ' ἔστι
ιδεῖν καὶ τὸ παντὸς ἀξιώσαι θαύματος τῆς θείας
οἰκονομίας καὶ τὸ ἐν γε δὴ τῶν ἐντεχνον. ἐφίει
γὰρ ἱερεργεῖν, διάτοι τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ταυτὶ
κατεοδίασθαι δρᾶν, καὶ οἷον ἀναδιδάξων κατὰ βρα-
χὺ πρὸς τὸ ἀμαμῆτος ἔχον, τὰς τῶν θυσῶν
διετύπε τρόπος, καὶ κατὰ γε τὸ εἰωθὸς αὐτοῖς,
ἀλλ' ἔτως ἐσκευασμένον ἐνέχων τε καὶ σοφῶς
ὡς καὶ νοεράς λατρείας ὠδίνειν ἐφ' εἰαυτοῖς τὴν
μόρφωσιν. οἷον τι Φημί· τέθυται μὲν ὁ ἀμνὸς
ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐπὶ τὸ πάσχα πανήγυρι ἀπο-
περαιώντων εὐμάλα τῶν ἐξ Ἰσραήλ. τέθυται
δὲ ἔχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν σοφῶς, ὡς ἐφην. ἐλαμ-
βάνετο μὲν γὰρ ἀπὸ δεκάτης τῆς πρώτης μηνός,
ἐσφάζετο δὲ τῆ τεσσαρεσκαιδεκάτη πρὸς ἑσπέ-
ραν ὑπὸ λύχνῳ. καὶ αὐτὸ δὲ τῶν δαιτυμόνων τὸ
σχῆμα κατὰ τὸ τῶν νόμων δοκῶν. ἔτω γὰρ, Φησὶν,
Φάγεσθε αὐτὸ· ἔσασαν ὑμῶν αἰσφύες περιε-
ζωσμένα, καὶ τὰ ὑποδήματα ἐν τοῖς ποσὶν ὑ-
μῶν, καὶ αἱ βακίλαι ἐν ταῖς χερσὶν, καὶ φάγεσθε
αὐτὸ μετὰ σπερδῆς· πάσχα ἐστὶ κυρία. Καὶ ἐφ'
ἐκάστη τῶν θυσῶν τρόπος τις ἦν ἐκ ἀτέχνως δια-
τεταχμένῳ, ἀλλὰ τι τῶν ἀπὸρρήτων ἐφ' εἰαυτῶ
γραφόμενον ἔχων. καὶ μακρὸς ἀν γένοιτο περὶ αὐ-
τῶν ὁ λόγος ἐλομένοις ἐκαστα διεκπεῖν ὡς ἔχ' ἐπ'
ἐκείνο δὲ νῦν ἰτέον. χρῆναι γὰρ οἶμαι πληροφο-

A *Qui magna parvis compares laboribus?
Stupor est vel ista velle.*

At vero quod accuratissima illa bene
vivendi ratio, & dogmatum subtilias,
propemodum intolerabile Iudæorum
mentibus onus esset, ipse legislator do-
cebit per vocem Esaia ita dicens: *Ne-*
que nosti, neque scisti: neque ab initio Esa. 48.
aperui tuas aures. Sciebam enim quod
inobedienter rebellaturus esses. Tanto
enim stupore, pernicacia, & leuitate
laborabant veteres illi Israelitæ, ut
quum Moses a Deo legem acciperet,
ac in monte versaretur, ad defectio-
nem conuersi sint, & vitulo diuinos
honores ausi sint tribuere, hisque om-
nibus eum prosequi, dicendo: *Hi sunt* Exod. 31.
Dii tui, Israel, qui eduxerunt te de ter-
ra Egypti. Quum autem adeo infir-
mam & fragilem mentem haberent,
quo pacto disciplinam Euangelicam
suscepissent, ut loco spiritualis victima
intellectualem cultum Deo consecra-
rent, & pro animantium cade virtu-
tum fragrantiam? Immolabant igitur
oues, boues, hircos, turtures, & co-
lumbas. Sed consideranda est, atque
omni admiratione prosequenda, singu-
laris in hoc ratio diuini consilii. Quum
enim sacrificare permetteret, propterea
quod hæc in Ægypto facere soliti essent,
ac veluti pedetentim ad perfectionem
eueheret; sacrificandi modos adumbra-
bat, non eo ritu quo soliti erant, sed
tam solerter sapienterque præparatos,
ut & spiritualis cultus formam in se pare-
rent. Cuiusmodi est nimirum istud:
Immolatus est agnus in Ægypto Israeli-
tis Paschatis festum utique peragentibus:
immolatus autem est non temere, sed
singulari consilio, uti dixi. Assumeba-
tur enim decima primi mensis, immo-
labatur autem quarta decima sub vespe-
ram ad lucernas. Conuiuiarum porro
habitus a Lege præscriptus erat. *Sic* Exod. 11.
enim, inquit, comedetis eum: sint renes
vestri accincti, & calceamenta in pedi-
bus vestris: & baculi in manibus
vestris; & comedetis eum cum festi-
natione. Pascha est Domino. Et in sin-
gulis sacrificiis peculiaris cuique ritus
erat non temere constitutus, sed arcani
quiddam erat in iis adumbratum. Et
singulorum quidem ritus percurrere,
longum esset: ad illud nunc venien-
dum est. Nobis enim demonstrandum
alios

puto, ipsum cultum legalem, quod ad literam nimirum ac typos attinet, Deo minus gratum fuisse. Illum enim saepe sapius audias per vocem prophetarum hæc clare loquentem: *quis enim quasiuit hæc de manibus vestris? calcare atrium meum non apponetis. Si attuleritis simulam, vanum autem incensum, abominatio mihi est. Neomenias vestras & sabbata vestra odit anima mea, & diem magnum non fero. Ieiunium, & otium, & ferias vestras odit anima mea.* Et rursus: *Holocausta vestra non sunt accepta, & sacrificia vestra non oblectarunt me.* Per diuinum autem David: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis bircos. Numquid manducabo carnem taurorum, aut sanguinem bircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis.* Et iterum: *Quia misericordiam volo, & non sacrificium, & scientiam Dei magis quam holocausta.* Quin & ipse Filius inducitur dicens ad Patrem & Deum qui in corlis est: *Sacrificium & oblationem nolui, corpus autem perfecisti mihi.* Tunc dixi, ecce venio, ut faciam Deus voluntatem tuam. Sed dicet forsan aduersarius: Enimvero Deus quum sit secundum naturam, sententiam utique mutare non oportuit, sed quod melius esset initio statuere, & quod nunc sacrificium reicit, ne in mentem quidem eorum qui legi obnoxii sunt, immittere. Sed tibi respondebimus, o bone: Constituit quidem, uti dixi, per sapientissimum Mosen ritus umbratiles ac typicos, gnarus typos informandis eorum, mentibus, qui tum erudiebantur, idoneos esse, non ita tamen ut in rebus adeo crassis perpetuo hærentes spiritali & intellectuali cultu exciderent, sed accepta in umbris rerum verarum predictione, Dei obsecrandi modum cum primis agnoscerent, ad recte viuendi semitam scite & artificiose pergentes. Quemadmodum enim periti fabri ararii, & inter eos celeberrimi quique, formas imaginum, quas facturi sunt, in cera liquefacta prius exhibent; non ut eatenus tantum illorum ars progrediatur, sed ut in ipsis, uti dixi, eorum, quæ mox facienda sunt, decus prius eluceat: postquam tamen ad exitum perductum opus erit, non iam artificem iure incusabimus quod typos negligat; simili, opinor, modo, postea-

Esaie 1.

Psal. 49.

Osee 6.

Psal. 39.

ρεῖν ὡς ἀβέβητον ἦν τῷ Θεῷ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας τὸ χρεῖμα, τὸ γε ἦνον εἰς γράμμα, Φημί, καὶ τύπος. πλεῖστα γὰρ λέγοντες ἐπαίτοιτις ἂν διὰ Φωνῆς προφητῶν τὰ τοιαῦτα σαφῶς. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐν τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλὴν μὴ εἰς προσηύθετε. εἰάν φέρητε σερμίδαλι, μάταιον δὲ θυμίαμα, βδέλυγμα μοι ἐστὶ τὰς νεμενίας ὑμῶν, καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν, μισεῖ ἡ ψυχὴ μὴ, καὶ ἡμέραν μεγάλην ἐκβάνεχομαι. ἡσείαν, καὶ ἀρτεῖαν, καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μὴ. Καὶ πάλιν. τὰ ὀλοκαυτώματα ὑμῶν ἐκ εἰσὶ δεκτὰ, καὶ ἀθυσία ὑμῶν ἐχθρὸν ἀνὰ με. διὰ δὲ γε εἰς θεοσεσίς Δαβὶδ. εἰ δὲ ξομαι ἐκ τῆ οἴκῃ σὺ μόχθῃ, εἰ δὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σὺ χιμάρῃ. μὴ φάτομαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράτων πίνομαι; θυσον τῷ Θεῷ θυσίαν ἀνέσεως. καὶ πάλιν. ὅτι ἔλεον θέλω, καὶ εἰς θυσίαν, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἢ ὀλοκαυτώματα. καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς εἰσκεινόμενος λέγων πρὸς τὸν ἐν τοῖς ἔθροισι Πατέρα καὶ Θεόν. θυσίαν καὶ προσφορὰν ἐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ καθήρτισα μοι. τότε εἶπον, ἰδὲ ἦνω, τὸ ποιῆσαι ὁ Θεὸς τὸ θέλημά σου. Φαίη δ' ἂν ἴσως ὁ δι' ἐναντίας καίτοι χρηθὴ πρὸς Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν ὑπεροβελίας ὀρεῖσθαι κρείττονα, καὶ ἐν ἀρχαῖς ἐλέσθαι τὸ ἀμεινον, καὶ ἦν νῦν ἀπέβλητον ποιεῖται θυσίαν, μὴδ' εἰς νέον ἐνεῖναι τοῖς ὑπὸ τὸν νόμον. Ἀλλ' ὦ κράτιστε, πρὸς ἡμῶν εἰρήσειαι. νενομοθέτηκε μὲν, ὡς ἔφην, τὰ ἐν σκιαῖς καὶ τύποις διὰ τῆ Δωσανόφθ Μωσέως ταῖς τῶν παιδαγωγημένων διανοίας κατὰλληλον μάθημα τὰ ἐν τύποις εἰδῶς, εἰ μὴν ἵνα τοῖς ἔτω παχέσι ἐμφιλοχωρεῖντες αἰετῆς ἐν πνεύματι καὶ νοεῖας λατρείας ἀπολιθίσειαν, ἀλλ' ἵνα ἐν σκιαῖς λαβόντες τῶν ἀληθεσέραν τὴν προανάδειξιν, εἰδέειν εὐμάλα τῆς προσόδου τὸν τρόπον, ἐντεχνέσασθαι καὶ ἐπισημόνως πρὸς τὴν τῆς ἀληθῆς εὐζωίας διὰπλοντες τρίβον. Ὡσπερ γὰρ οἱ χαλκουργοὶ τῆς Ἰσραήλ ἐν καλῶ γεγονότες, καὶ ἐκ ἀθαύμασον ἐπ' αὐτῆ λαχόντες τὴν δόξαν, τὰ τῶν ἐσομένων χημάλα κηρὸν διαλήξαντες χρησίμως προαναφάνωσιν, εἰς ἵνα μέχρι τῆς προκωντα ἀπὸ τῆς τέχνης, ἀλλ' ἵν' ἐν αὐτοῖς, ὡς ἔφην, τῶν ὅσον εἰδῶ ποιεθησομένων προαναλαμπῆ τὸ καλὸν. ἀφίγμένων γε μὴν εἰς πέρας αὐτοῖς τῶν ἐσπερδασμένων, ἐκετ' ἐν δίκη τὸν τεχνίτην ἀτιασόμεθα ὑπερορῶντα τῶν ἰστων καὶ τὸν ἴσον οἶμαι τριπλὸν τρόπον τε καὶ λό-

γον, ἀναλάμψαντες Χριστῶν, ὅς ἐστιν ἀλήθεια, καὶ τῆς δι' αὐτῆς λαλῆσεως εἰσκεινομισμένης, καθοριζόμεν εἰκότως τὸ ἀδρανῆς τῶν τύπων εἰκόνες γὰρ ἦσαν τῶν νοητῶν. Φέρε γὰρ ἐκείνο καλασκεψόμεθα, ἐπὶ τίσιν ἂν ἠορῆθῆ Θεός, καὶ τί ἂν γένοιτο τὸ ἀνδάνον αὐτῶν· πότερα δὴ μόχθον κλάσας εἰς σφαγὴν, ὅς ἄρα πρὸς τὸ ἡγμένη, καὶ λιθανωτῆς καπνοὶ τῆς ἐσχάρας ἐξελιπόμενοι, ἢ πολυειδέσιν ἀρεταῖς ἐμπρέπσσα ψυχῆ; Ὑποκείτω γὰρ τις εἰ δοκεῖ τῶν τελόντων ἐν Ἰσραὴλ ἐμπερίτομος τε ἢ φιλοθύτης, ἢ μὴν ἔτι καὶ ἀγαθὸς τῆς τρόπου, ἐκ ἐπιεικείας σύντροφός, ἀσελγῆς δὲ μάλλον, ἀσχροποιός, ἀκροβῆς εἰς λόγους, καὶ τῶν διαβεβλημένων ἔδεν ἀνεπιήδευτον ἔχων. ἕτερος δὲ τις ἢ τῶν ἐξ αἱμάτων Ἰσραὴλ, ἀπερίμητος κατὰ σάρκα, ἢ ταῖς μὲν δι' αἱμάτων θυσίαις ἢ κεχηρημένος, ἢ ἀθαύμας δὲ τῆς τρόπου, σῶφρων, ἐπιεικῆς, φιλοκερδίας ἀμείνων, ἔδενος ἠτιώμενος τῶν ἐκ νόμου κατεψηφισμένων, ἢ ἀπαξάπλως ἀπάσης ἐμπλεως ἀρετῆς. τίς ἂν ἐν ἀμφοῖν θατέρω διοίσει, ἢ τὴν νικῶσαν ἀποίσει τῆς ἄνω ψήφοις σεφανεμένους; ὁ δεύτερος, ὡς γε οἶμαι, καὶ μάλα εἰκότως. Εἰ δὲ οἶσαι ἢ φησὶν ἔχοντα ταῦτα ἔχειν, ἴσω τοῖς ἐαυτῆς προγόνοις ἀνθίσταμενος, ἢ κακύνειν ἐπιχειρῶν, ἢ παντὸς ἀξίωσιν ἐκείνοι θαύμαστος. Πορφύριος γὰρ ταῖς τῶν παλαῶν ἐπόμενος ὁξῆς ἔτω πρὸς φησὶν δεῖ τοίνυν καθηρομένους τὸ ἦθος, ἵνα μὴ θύσοντας τῆς Θεῶν θεοφιλεῖς τὰς θυσίας προσάγουσιν, ἀλλὰ μὴ πολυτελεῖς. νῦν δὲ ἐδοῦνται μὲν λαμπρὰν ἀμφισμένους, ἢ ἀρκεῖν νομίζουσι πρὸς τὸ τῶν θυσιῶν ἀγνόν· ὅταν δὲ τὸ σῶμα μετὰ τῆς ἐδοῦνται τινὲς λαμπρυνόμενοι, ἢ καθαρὰν κακῶν τὴν ψυχὴν ἔχοντες ἴωσι πρὸς τὰς θυσίας, ἔδεν διαφέρειν νομίζουσιν. ὡς περ ἢ τῆς θεοσιότητος γε τῶν ἐν ἡμῖν χαίρουσα μάλλον τὸν Θεὸν διακειμένων καθαρῶς, ἢ τε συγγενεῖ προσεφυκῶτι ἐν γὰρ Ἐπιδαύρῳ προσεγέγραπτο·

Ἄγνον χρὴ ναοῦ θυώδεος ἐνὸς ἰόντα

Ἐμμεναι ἀγνείη δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια.

Συνίης ἂν ὅπως τὴν τῶν ἡθῶν καθαρότητά Φιλαλάτην ὅτι μάλα φησὶν τῶ πανάγνω Θεῶ; πιστεύεται δὲ τὸ ἢ δι' ἑτέρων. ἔφη γὰρ πάλιν ἢ γὰρ ἐν μὲν ἱεροῖς ἀπὸ ἀνθρώπων θεοῖς ἀφωρισμένοις, καὶ τὰ ἐν ποσὶ καθαρὰ δεῖ εἶναι καὶ ἀκηλίδωτα πέλιδα. ἐν δὲ τῷ ναῷ ἢ πατρὸς τῷ κόσμῳ τῆς, τὸν ἐσχάτον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν

quam Christus illuxit, qui est veritas, & christianus cultus introductus est, vanos esse typos iure statuemus, spiritualium quippe imagines erant. Age enim consideremus, quibusnam oblectetur Deus, & quid acceptum ei sit; utrum vitulus procumbens ad eadem, an ovis in eam rem adducta, & e thure fumorum globi; an multiplici virtute anima conspicua? Proponatur enim, si lubet, aliquis e Iudæorum numero, circumcisis & sacrificiis deditus, minus tamen probis & æquis moribus, sed impudicus potius, obscœnus, petulans, & nulli non vitio deditus; alter vero non Israelita, incircumcisa carne, & cruentis quidem sacrificiis non utens, sed moribus optimis, sanctus, iustus, non avarus, nec vitiiis a Lege damnatis obnoxius, & in summa, omni virtute plenus: vter igitur alteri præstabit, palmamque supremo calculo relaturus est? Secundus, opinor, nec iniuria. Quod si hæc non ita se habere putat & asserit, sciat se maioribus suis repugnare, eaque vituperanda suscipere, quæ omni admiratione illi prosequuntur. Porphyrius quippe veterum opiniones secutus, sic ait alicubi: Oportet igitur ut perpurgatis moribus ad Deum accedamus, sacrificaturi gratas ei victimas, non vero sumtuosas. Nunc autem si veste splendida, non pura, fuerimus induti, satis esse non putatur ad sacrificiorum sanctitatem. Quod autem nonnulli corpore ἢ veste nitidi, non pura tamen a vitiiis anima ad sacrificandum accedunt, nihil referre putant; quasi Deus non oblectetur eo pretiosissimum quod in nobis est diuinissimum, si pure sit affectum, præsertim quum sit ei cognatum. Et sanc Epidauri, pro templi foribus inscriptum erat:

Castus sit quicumque sacri penetralia templi

Ingreditur: castum est voluere sancta animo.

Intelligis quo pacto morū puritatem sanctissimo Deo longe gratissimam dicat? Atqui alio ex loco idipsum insuper confirmat. Rursus enim ita scribit: Numquid enim in templis, quæ Diis consecrata sunt ab hominibus, calceos puros esse decet, ac immaculatos: in templo vero Patris, qui mundus hic est, extimam nostram illam

unicam qua cute constat, castam serua-
 re non decebit, & cum ea pura & ca-
 sta in templo Patris versari? Nam si ex
 eius tantum inquinacione periculum ali-
 quod versaretur, contemnere id forsan
 ac nihil morari liceret; sed quum sensi-
 bile corpus omne defluxus quosdam mate-
 rialium Demonum secum ferat, sit ut si-
 mul cum impuritate, qua ex carniū &
 sanguinis esu existit, amica ipsi & fa-
 miliaris potestas ex similitudine & co-
 gnatione etiam adsit. Et rursus: Qua
 vero nonnulli Platonici euulgarunt, ea
 nihil vetat ad proposita rei explicatio-
 nem intelligentibus proferre. Sic autem
 aiunt: Primum Deum, incorporeus
 quum sit, & immobilis, & indiuisibi-
 lis, & neque in alio sit, neque se ipso
 inclusus, nulla externa re indigere, ut
 dictum est. Reliquis autem Diis, &
 mundo, & inerrantibus & errantibus,
 qui anima & corpore constant, visibiles-
 que dii sunt, gratias rependi oportere
 inanimatis victimis, eo modo, quo di-
 ctum est. Quum ergo Deus incorpo-
 reus nulla plane re indigeat externa,
 cruenta vero sacrificia ipsi Iuliani ma-
 gistri reprehendant: cur eos demum
 criminatur, qui sacrificia Deo accepta
 facere norunt? Scriptum enim est:

Prou. 3. Honora Dominum de iustis tuis laboribus,
 & da illi primitias de tuis fructibus iu-
 stitiæ. Diuinus quoque Dauid dixit:

Psal. 5. Sacrificate sacrificium iustitiæ, & spera-
 te in Domino. Item: Circuui, & sa-
 crificauit in tabernaculo eius sacrificium
 laudis & iubilacionis. Quod autem, si
 bonorum operum splendore careas,
 vana tibi sit prorsus vis cruenti sacrifi-
 cii, ipse legislator fidem faciet ad pro-
 phetam Hieremiam dicens, quum of-
 fendisset Israel: Et tu noli orare pro
 populo isto in bonum: quoniam, si ie-
 iunauerint, non exaudiam orationem
 eorum: & si obtulerint holocaustoma-
 ta, & sacrificia; non placebo tibi in
 eis. Item: Et super quem respiciam,
 nisi super mansuetum, & quietum, & tre-
 mentem sermones meos? Iniquus autem,
 qui immolat tibi vitulum, quasi qui oc-
 cidat canem: qui autem offert simulam,
 quasi sanguinem suillum. Quin & pati-
 entissimus ille Iob: Dominus enim, in-
 quit, non reprobabit innocentem, nec ul-
 lum munus impij accipiet. Dixit quoque
 alicubi alter e sapientibus: Sacrificium ab
 iniusto oblatio maculata. Item: Non probat
 altissimus oblationes impiorum. Etenim

Αχιῶνα τὸν δερμάτινον, ἔχ' ἀγνὸν προσήκει δια-
 τηρεῖν, καὶ μετὰ ἀγνῶ διατρίβειν ἐν τῷ ναῷ τῆς
 πατρὸς; εἰ μὲν γὰρ ἐν τῷ μεμολύνθαι αὐτὸν μό-
 νον ὁ κίνδυνος ἐκεῖνο, ἐνὴν καὶ παριδεῖν καὶ κα-
 ταρραθυμῆσαι· νῦν δὲ πάντος τῆς ἀσθητῆς σώμα-
 τος ἀπορροίας φέρονται δαυμονίων ὑλικῶν, ἀ-
 ματῆ ἀκαθαρσία τῆ ἐκ σαρκῶν καὶ αἱμάτων πάρ-
 εσιν ἢ ταύτῃ φίλη καὶ προσήγορος δύναμις δι-
 ὁμοιότητα καὶ οικειότητα. Καὶ πάλιν· ἂδ' ἐν τῶν
 Β Πλατωνικῶν τινες ἐδημοσίευσαν, ταῦτα ἀνε-
 μέσηλον παραλίθηναι τοῖς ἐυξυνέτοις, μηνύειν
 τὰ προκειμένα. λέγασσι δὲ ὧδε· ὁ μὲν πρῶ-
 τος Θεὸς, ἀσώματος τε ὢν, καὶ ἀκίνητος, καὶ ἀμέ-
 ριστος, καὶ ἐδὲ ἐν τῷ ὢν, ἔτε ἐνδεδεμένος εἰς ἑαυ-
 τὸν, χεῖρ' ἐξενός τῶν ἔξωθεν, ὡς περ εἰρηλα-
 τοῖς δὲ λοιποῖς θεοῖς, τῷ τε κόσμῳ καὶ τοῖς ἀ-
 πλανέσι καὶ πλανωμένοις, ἐκ τε ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος ἔσιν ὁρατοῖς θεοῖς, ἀνευχαριστέον τὸν εἰ-
 ρημένον τρόπον, διὰ τῶν θυσιῶν τῶν ἀψύχων.

Γ Ὅτε τοίνυν τῷ ἀσώματῳ Θεῷ προσδεῖ μὲν ὅλως
 τῶν ἔξωθεν ἐξενός, διαβέβληται δὲ καὶ πρὸς τοῖς
 αὐτῶ γεγονόσι καθηγήταις ἢ δι' αἱμάτων πρόσδοτος,
 ἀνθ' ὅτις λοιπὸν ἐν ἀτία ποιεῖται καὶ γραφῆ
 τῆς θύειν εἰδότας ἐκ ἀπαδόχως Θεῷ; γέγρα-
 πται γὰρ ὅτι, τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ πάντων δικαίων
 πόνων, καὶ ἀπάρχῃ αὐτῷ ἀπὸ πάντων καρπῶν δικαιο-
 σύνης. ἔφη δὲ καὶ ὁ θεασάμενος Δαβὶδ· θύσατε
 θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπίασθε ἐπὶ κυρίῳ. καὶ
 πάλιν· ἐκύκλωσα, καὶ ἔθυσσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτῆς
 θυσίαν ἀνέσσεως καὶ ἀλαλαγμῶ. ὅτι δὲ τῆς ἐκ
 πράξεων ἀγαθῶν λαμπρότητος ἐκ ἐνέσεως τισιν,
 ἀνόνητος πάντελως εἴη ἂν τῆς δι' αἱμάτων θυσίας
 ἢ δύναμις, αὐτὸς τε πισώσεται λέγων ὀνομοθέ-
 τῆς πρὸς τὸν προφήτην Ἱερεμίαν προσκεκρηκό-
 τος ἔ' Ἰσραὴλ· καὶ σὺ μὴ προσεύχῃ περὶ τῆς
 λαῶ τῶν εἰς ἀγαθόν, ὅτι εἰάν νηστεύσωσιν, καὶ
 εἰσακῆσομαι τῆς δεήσεως αὐτῶν· καὶ εἰάν προσε-
 νέγκωσιν ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας, καὶ εὐδοκῶ
 ἐν αὐτοῖς. Καὶ πάλιν καὶ ἐπὶ τίνα ἐπίβλεψω, ἀλλ'
 ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά με
 τῆς λόγους; ὁ δὲ ἀνομοῦ ὁ θυῶν μοιμόχον, ὡς
 ἀποκλείων κύνα· ὁ δὲ ἀναφέρων σείδαλι, ὡς
 ἄμα ὑειον. Καὶ μὴν ὁ τληπαθέσατος Ἰωβ· ὁ γὰρ
 κύριος, φησὶν, ἐ μὴ ἀποποιήσεται τὸν ἀκακόν,
 πᾶν δὲ δῶρον ἀσεβῆς ἐδέξεται. Ἐφη δὲ πρὸς καὶ
 ἕτερον τῶν σοφῶν· θυσία ἐξ ἀδίκης, προσφο-
 ρὰ μεμωκημένη. Καὶ πάλιν· ἐκ εὐδοκεί ὁ ὑψι-
 στος ἐν προσφοραῖς ἀσεβῶν. ἢ γὰρ τοὶ τῆς βίης;

Prou. 3.
 Psal. 5.
 Psal. 58.
 Hier. 14.
 Esa. 66.
 Job. 8.
 Syrac. 34.

σεμνότης, καὶ πρὸς πᾶν ὅτι ἐν τῶν ἀρίστων ἐπι-
 τηδείως ἔχειν, καὶ πρὸς νενευκέναι μὲν τοῖς Βελλί-
 σιν, ἀποσπράζειν δὲ πειρᾶσθαι τὰ χεῖρω, γέ-
 νοιτ' ἂν τῷ παναγίῳ Θεῷ θυσία τις ὡς πρὸς εὐο-
 σμοιάτη, καθά Φησιν ὁ μακάριος Δαβὶδ· ἀ-
 ρέσει τῷ Θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέ-
 ροντα καὶ ὀπλάς. Καὶ πρόσ γε τῆτο ἡμᾶς καλα-
 θήγει λέγων ὁ πάνσοφος Παῦλος· παρακαλῶ
 ὑμᾶς, παραισθήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσί-
 αν ζῶσαν, ἀγίαν, ἐυάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογι-
 κὴν λατρείαν ὑμῶν. Οὐκ ἐν ἐπέτοι πέπαυται ἡ
 θύειν ὁ Ἰσραήλ, τὴ θύειν ἡμεῖς ἀπεσχήμεθα·
 ἀλλὰ καὶ εἰ θύσειαν αὐτοὶ, καὶ εἰ ἔλοιτο πλη-
 ρῆν τὰ ὡς ἐν σκιαῖς τοῖς πάλαι τεθεσπισμένα,
 τὴν ἀμαξίλον ἰόντες ἡμεῖς, ἐνθὺ τὴ εἰκότη· ἤξο-
 μεν, τὴν ἐν πνεύματι τε καὶ νοεράν λατρείαν ἐυ-
 μάλα διαπεραίνοντες. Ἐπειδὴ δὲ Φησι τῶν κα-
 τὰ τὸν νόμον ἱερουργιῶν καλαλῆξαι τὸν Ἰσραήλ,
 ὡς ἐκ ἐξόν αὐτῷ τῆτο δρᾶν, εἰ τῶν Ἱεροσολύ-
 μων ἀποσφίξοιτο, μανθανέτω πρὸς ἡμῶν τὴν
 ἐπ' αὐτῷ δὴ τῆτω γεγεννημένην οἰκονομίαν. Ἄνθ'
 ὅτι γὰρ δὴ, Φαίη τις ἂν, αὐτῷ τελείσθαι προσ-
 τέταχε τὰς ἱερουργίας, ἐκ ἐν ἀπάσῃ μᾶλλον τῇ
 ὑπ' ἕρανθ, ἢ καὶ ἐνθά περ ἂν εἶεν τῷ νόμῳ κατε-
 ζευγμένοι, ἀλλ' ὡς τι μέγα καὶ ἀναγκαῖον ἐν
 μόνοις τοῖς Ἱεροσολύμοις; ἄρ' ὡς ὄντι ἐπ' αὐτῇ
 μόνῃ τῇ ἐπὶ πάντας Θεῷ, ἢ γὰρ ἐκ ἐθέλοντι
 τιμᾶσθαι πανταχῆ; ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τὸ πρῶτον
 λήρη μεσόν, ἐνδοιάσειεν ἂν εἰδείς. ἀπεριόρισον
 γὰρ τὸ θεῖον, καὶ ἐκ ἐγένετό περ τὸ ἀσώματον,
 καλευρένεται δὲ πανταχῆ, καὶ πάντα αὐτῷ μεσά.
 καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, τὸ μὴ ἐν τόπῳ παντὶ
 τιμᾶσθαι θελεῖν αὐτὸν, ἐκ ἀγεννῆ τὸν μῶμον
 τοῖς ἐνεσηκόσιν ἐνήσει πρᾶγμασι. προσκυνεῖ-
 ται γὰρ πρὸς ἡμῶν πανταχῆ, καὶ καθά Φησιν ὁ
 Προφήτης· μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσι,
 καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ
 ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ θυσία καθαρά. Γέγραπται δὲ
 καὶ περὶ ἡμῶν, ὅτι προσκυνήσασιν τῷ κυρίῳ ἐ-
 κας ἐκ ἑκάστου τόπου αὐτοῦ. Ὅτε τοίνυν ἐν παντὶ
 τόπῳ δοξολογεῖται Θεός, καὶ ἐκ ἀπόδλητον ποι-
 εῖται τὸ χρῆμα, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ ράθυμον ἐν τῶ
 τοῖς ἐκ ἐξω δίκης· τί μὴ καὶ αὐτοῖς ἐξ ἀμαξί-
 Ἰσραήλ ὀρᾶται μελὸν ἐλευθέρως τὸ εἶπερ ἔ-
 λοιτο πανταχῆ καθιερεῖν τῷ Θεῷ τὰ νενομι-
 σμένα; προμηθέσθαι τοίνυν ὁ νομοθέτης, ἄτε
 δὴ καὶ προαναβρήσας τὰ ἐσόμενα, ἐν μόνοις δὴ
 χεῖρα τοῖς Ἱεροσολύμοις προστέταχεν καλα-

vita honestas, & optima cuiusque rei
 studium, & ad virtutes propensio, a
 vitiis autem auersio, velut suavissi-
 mi odoris fuerit sanctissimo Deo vi-
 ctima, sicuti beatus David ait: *Pla-* Psa. 68.
cebit Deo super vitulum novellum, cor-
nua producentem & ungulas. Et ad hoc
 quidem nos excitat sapientissimus Pau-
 lus, dicens: *Itaque obsecro vos, exhibe* Rom. 12.
bete corpora vestra hostiam viventem,
bene placentem Deo, rationabile obsequi-
um vestrum. Quandoquidem ergo sa-
 crificarint, licet implere voluerint quæ
 veteribus velut in umbris prodita sunt;
 nos regia incedentes via ad id quod de-
 cet recta pergemus, cultum qui spiri-
 tu & veritate constat utique peragen-
 tes. Quum autem dicat Israelitas a le-
 galibus sacrificiis cessasse, tanquam non
 liceat eis hoc facere, si ab Hierosoly-
 morum vrbe separati sint; discat a
 nobis, quam Deus hac in re prouiden-
 tia vsus sit. Cur enim, inquiet
 C aliquis, non vbique terrarum potius
 sibi sacra fieri iussit, quam vbi Lege
 obstricti erant, adeoque ceu magni
 momenti & necessaria res esset, solis
 Hierosolymis? An quod in ea sola
 vrbe sit supremus Deus; aut sane quod
 nolit vbique coli? Atqui primum il-
 lud friuolum esse nemo dubitauerit.
 Deus enim nullo loco circumscribitur,
 nec vsquam locorum est, quum sit in-
 corporeus, sed quoquoersus diffun-
 ditur, & ipso plena sunt omnia. Al-
 terum autem, quod in omni loco ni-
 mirum ipse adorari nolit, presentem
 rerum nostrarum statum non leui cul-
 pa notabit. Adoratur enim a nobis
 vbique, & vt ait Propheta: *Magnum* Malachi 1.
nomen eius in gentibus, & in omni loco
sacrificium offertur nomini eius, & ho-
stia pura. Scriptum autem est etiam
 de nobis: *Adorabunt Dominum singu-* Soph. 2.
li de loco suo. Quum igitur in omni
 loco glorificetur Deus, neque hono-
 rem illum respuat, sed contemptores
 potius puniat: quidni etiam Israelitis
 ipsis liberum esse videtur, si velint v-
 bique patrio ritu sacra facere? Pru-
 dentissime ergo legislator, quum fu-
 tura prauideret, in sola utique
 Hierosolymorum vrbe eos sacrifi-

care iussit, ut veluti necessitate quadam a priscis moribus recedentes ad meliora conuerterentur. Patria enim pellendi erant, Domino a se interfecto, & in Gentium regionibus habitaturi. At incredibile quodammodo erat, eos in omni loco sacrificaturos, immo vero noxæ forsan iis quoque futurum, qui conuerterentur ex Gentibus. Si enim qui per fidem vocabantur, a priscis ritibus cessaturi erant; hi autem cruenta sacrificia ceu Deo gratissima oblaturi; non parum illos offendissent qui nuper ad veritatem adducti erant, & doctrinis Euangelicis ad spiritalem & materiae expertem cultum erudiebantur. Quocirca rebus ad veritatem traductis, & figuris in melius mutatis, non solutam esse Legem dicimus, sed tunc temporis potius impletam, quum veritas, id est, Christus, nobis affulset. Quod si religionem Christianam in crimen vocat, propterea quod typis abstinemus, ac subtilibus mentis oculis veritatis luce conspecta vitæ genus Iudæis neglectum, spiritalem nimirum cultum, suscepimus; accuset reliquas perinde scientias, & quotquot eas capessunt, quod initiis & rudimentis disciplinarum relictis, ad earum perfectionem summo studio contendunt. Id ipsum videre est in artibus quoque mechanicis, in quibus magna sane in melius facta est progressio: quod tamen nemo reprehendit. Primi pictores picturas aliter in tabulis formabant: posteriores statuarii artificiosius quam priores statuas fangebant: & deerat olim artificibus accuratissima illa solertia, quæ posterioribus contigit. Quid dicam artem textoriam, sculpturam, inuenta illa fabrorum? an non ea primis longe præstare videas? Si ergo sapientissimi Mosis Legem contendit in peius a nobis traductam: aduersus Legem fecisse nos arguat, ac diuina præcepta contempsisse, & primorum res eximias nihili fecisse. Sin autem legalis vmbra crassitudine extenuata ad veritatis pulchritudinem eam transferimus, & quod in figuris veteribus obscure proditum est, nunc

Aθύειν αὐτὸς, ἢ ὡς ἐξ ἀνάγκης τῶν ἀρχαίων ἀποφοιτῶντες ἔθων, μετέθωλο πρὸς τὰ βελτίω ἔμελλον μὲν γὰρ γεγονότες κυριοκλόνοι τῆς ἐνεγκῆσης ἐκπέμπεσθαι, καὶ ταῖς τῶν ἔθνων ἐν διατάσσαι χῶρας. Ἀλλ' ἦν πως ἀπίθανον, μᾶλλον δὲ τάχα πρὸς καὶ τοῖς ἐξ ἔθνων ἐπιστρέφουσι πρὸς κακῶ, τὸ ἐν παντὶ τόπῳ γεγονότας ἱερουργεῖν αὐτὸς. εἰ γὰρ οἱ μὲν καλούμενοι διὰ πίστεως τῶν ἀρχαίων ἔθων καταλήσειν ἔμελλον, οἱ δὲ ὡς Θεῶν Φιλαιλάτας τὰς δι' αἱμάτων ποιήσας προσελαγῆς ἠδίκησαν ἂν ἔμελλῶς αὐτὸς ἀρῆσει σαγηνευμένους εἰς ἀλήθειαν, καὶ μαθήμασιν εὐαγγελικοῖς εἰς νοεράν τε καὶ αὐτὸν παιδαγωγούμενος λατρείαν. Μελετήρηκότων δὲ ἔν εἰς ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ τῶν ἐν τύποις καὶ ἀνιγμοσιστῆν εἰς τὰ ἀμείνω λαδόντων μελαβολήν, ἔκαταλελύθη φαμέν τὸν νόμον, ἐκπεπεράθη δὲ μᾶλλον ἐπὶ καιρῶ, καθ' ὃν ἡμῖν ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια, τετέστι, Χριστός. εἰ δὲ ὅτι τῶν τύπων ἀπεχόμεθα, καὶ ἰσχυροῖς διανοίας ὁμωμασι τὸ τῆς ἀληθείας καταθερήσαντες Φῶς, τὴν τοῖς Ἰουδαίοις ἀνεπιήδευτον πολιτείαν καθορθῶν ἡγήμεθα, τὴν πνευματικὴν τιμῶντες λατρείαν, ἐν αἰτία ποιῆται τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἐπιπλητέτω καὶ ταῖς ἑτέροις τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τοῖς δ' αὐτῶν ἵενα σπερδάσσω, ἐπειτο μεθεῖσι τὰ ἐν ἀρχαῖς, καὶ τὰ τῶν μαθημάτων εἰσαγωγικὰ, τὸ ἐν καλῶ γενέσθαι τῶν ἐσπερδασμένων διὰ πολλῆς γέγονεν αὐτοῖς φροντίδῳ. Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐν ταῖς βαναυσικαῖς τῶν τεχνῶν, ὡς πλείη μὲν ὄση γέγονεν ἢ ἐπίδοσις λατοφέρουσα πρὸς τὰ βελτίω· γράφεται δὲ τὸ χρῆμα ἔδειξαι ἀνελύπην ἑτέρως οἱ πρῶτοι τὰς ἐν πῖναξι γραφῆς· ἐντεχνέστεροι δὲ τῶν ἀρχαιώτερον οἱ μετ' αὐτῶν τὰ τῶν ἀνδριάντων ἐπλαττον χήματα, καὶ τὸ λίαν ἀκριβῆς τοῖς ταῦτα τεχνίταις ἐκ ἐνῆν πώπολε, πρὸς γέγονε δὲ τοῖς ὑτέροις· τί δ' ἂν λέγοιμοι τὴν ὑφαιλικὴν, τὴν λατυπικὴν, τὰς τῶν τεκτόνων εὐρέσεις; ἔ παραπολυ τῶν ἐπρώτων ἀμείνους καλῶσι τις ἂν αὐτῶν, εἰ μὲν ἐν Ἰππὶ τὸ χεῖρον τὸν τῶ πᾶνσόφου Μωσέως κατακεκομῖσθαι νόμον πρὸς ἡμῶν ἰσχυρίζεται, γράφεται παρανομήσαντας, καὶ τῶν θεῶν ἐνλαμμάτων ὀλιγορεῖν ἡγημένους, καὶ ἐν ἔδενι θέντας λόγῳ τὰ πρῶτων ἐξάρετα. εἰ δὲ τῆς ἐν νόμῳ σκιάς τὸ πᾶχῳ καταλεπύνοντες, ἐπὶ τὸ τοῖς ἀληθείας αὐτὴν μελατάττομεν καλῶ, καὶ τὸ ἀμυδρῶς ἐν ἀνιγμοσιστῶν τοῖς πάλαι δηγητέλμενον κυνὶ δὴ μᾶλλον ἐκφασ

νεσέραν ἔχει τὴν θεωρίαν, ἀνετάω πρὸς ἡμῶν Ἀ
 ὁ δὲ ἐναντίας μὴ Φιλάτιος, βαρὺ γὰρ μὴ τε
 μὴν Φιλεπὶμμήης, παροξυντικὸν γάρ. Ἦκει
 γε μὴν ἔμέχρι τέτων ὁ καθ' ἡμῶν αὐτῷ λό-
 γῳ, συμφέρεσθαι τὰ Ἑλλήνων τοῖς Ἰουδαίων
 ἔθεσιν ἄνω τε καὶ κάτω διαλενομένοι, πλὴν
 ἑνός. οἱ μὲν γὰρ, φησὶν, ἐνὶ μόνῳ λαλρέουσιν
 Θεῷ· οἱ δὲ καὶ πλείους εἰνά φασιν. τῆς ἐν ἁμ-
 φοῖν δόξης ἡμαρτικένας νομίζει τὰ καθ' ἡμᾶς,
 διὰ τί τὸ μὴ τε Θεὸς προσέειπεν πολλὰς, μὴ
 τε μὴν ἕνα κατὰ τὸν νόμον, τρεῖς δὲ γε μὴν
 ἄνθ' ἑνός ὁμολογεῖν. ὡθή γὰρ ἴσως τὴν ἀγίαν
 τε καὶ ὁμοῖον Τριάδα, ἥτοι τὴν τῆς μιᾶς θεο-
 τητῆς φύσιν, εἰς τρεῖς πρὸς ἡμῶν διατέμενος
 Θεός. Ὅτι δὲ ὀρθὴν καὶ ἀνεπίπλητον πάντεως
 τὴν ἐν γε τέτοις εἰς νῦν καὶ καρδίαν εἰσκομισά-
 μενοι δόξαν, τῆς τε ἕσης ἐν ἁμφοῖν ἀβελήρη-
 ας ἀπηλλάχμεθα, καὶ μὴν καὶ εὐθυ σκοπεῖ τῶν
 ἱερῶν γραμμάτων ἐνεσπιδάζομεν, ἐκ ἀγεννῆς
 ἡμῶν, ὡς γε οἶμα, προαπέφηνε λόγῳ. Ἀ
 δὲ γε πρὸς τοῖς ἡδὴ φθάσασιν ἐγκαλεῖ, τέ-
 των εἰκότως διαμεμήσομα. φησὶ γὰρ πά-
 λιν ἐπὶ τέτοις·

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἄνθ' ὅτι περὶ τὴν δίωλον ἐχὶ Ἰουδαίους ὁ-
 μοίως ἐσὲ καθαροί, πάντα δὲ ἐσθίειν ὡς λάχα-
 να χόρτε δὲν φαλε, Πέτρῳ πειεύσαντες, ὅτι,
 φησὶν, εἶπεν ἐκεῖνῳ, ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ
 μὴ κοίνε. τί τέτο τεκμήριον, ὅτι πάλα μὲν αὐ-
 τὰ ἐνόμιζεν ὁ Θεὸς μιὰ, νυνὶ δὲ καθαρά πε-
 ποίηκεν αὐτὰ; Μωσῆς μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν τέτραπό-
 δων ἐπισημανόμενος, πᾶν τὸ διχηλῆν φησὶν
 ὀπλὴν, καὶ ἀναμαρυνίζον, καθαρὸν εἶναι· τὸ δὲ
 μὴ τοῖστον, ἀκάθαρτον εἶναι. εἰ μὲν ἐν ὁ χοῖρῳ
 ἀπὸ τῆς φανλασίας Πέτρῳ νῦν προσέλαβε τὸ
 μαρυνάσθαι, πειθῶμεν αὐτῷ· τεράσιον γὰρ
 ἀληθῶς, εἰ μετὰ τὴν φανλασίαν Πέτρῳ προσέ-
 λαβεν αὐτό· εἰδὲ ἐκεῖνῳ ἐψεύσατο ταύτην ἐω-
 ρακέναι, ἢ εἶπω καθ' ὑμᾶς, τὴν ἀποκάλυψιν,
 ἐπὶ ἔβυρσοδεψίς, τί ἐπὶ τηλικύτων ἔτω ταχέ-
 ως πειεύσομεν; τί γὰρ ὑμῖν ἐπέταξε τῶν χα-
 λεπῶν, εἰ ἀπηγόρευσε ἐσθίειν πρὸς τοῖς ὑεῖσις
 τὰ τε πτηνὰ καὶ τὰ θαλάττια, ἀποφηνάμενος
 ὑπὸ ἔ Θεῷ καὶ ταῦτα πρὸς ἐκείνοις ἐκβεβλήθη,
 καὶ ἀκάθαρτα πεφηνέναι;

ΚΥΡΙΑΛΟΣ.

Τεθαύμασας ἐν, εἶπέ μοι, τὰ Ἰουδαίων;

certe clarius contemplari licet; audi-
 at illud a nobis aduersarius: Ne ac-
 cusatorius sis, graue enim est: neque
 porro reprehendendi cupidus, exaspe-
 rat enim. Veruntamen non catenus
 sistit eius in nos oratio, qua susque de-
 que contendit Græcorum instituta cum
 Iudæorum moribus contuenire, vno ex-
 cepto. Hi enim, inquit, vnum ac so-
 lum Deum colunt; illi plures esse di-
 cunt: Nos ab vtrorumque opinione
 aberrasse putat, quod neque multos
 admittamus Deos, neque porro vnum,
 secundum Legem, sed tres tamen pro
 vno confiteamur. Forte enim putauit
 sanctam & consubstantialiam Trinita-
 tem, siue illam vnus diuinitatis natu-
 ram, in tres Deos a nobis diuidi. Quod
 autem rectam & inculpatam plane de
 his sententiam in animum & pectus in-
 duximus, & horum ac illorum vesania
 liberati ad veritatis scopum recta con-
 tendimus, non imbelli, vt opinor, an-
 tea nobis oratione demonstratum est.
 Quæ vero præter ea, quæ dicta sunt, no-
 bis obiicit, ea non abs re mox com-
 memorabo. His enim rursus addit:

IULIANVS.

Cur in victu, perinde ac Iudæi, mun-
 di non estis: sed omnia edenda esse sic-
 ut olera pabuli dicitis, Petro credentes,
 quoniam ipse dixit: *Quæ Deus purifica-
 uit, tu ne commune dixeris?* Quidnam
 istud signi est, quod ea quidem olim
 Deus immunda putauerit, nunc autem
 ipsa pura fecerit? Moses enim de qua-
 drupedibus loquens: *Quodcunque dini-
 dit vngulam, & ruminat, ait mundum
 esse; quod autem istiusmodi non est, im-
 mundum esse.* Si ergo a visione Petri
 porcus id nunc habet vt ruminet, creda-
 mus ei; prodigium enim est profecto,
 si post Petri visionem illud accepit. Sin
 autem ille hanc, vt verbo vestro vtar,
reuelationem apud coriarium finxit se
 vidisse, cur in re tanta tam cito crede-
 mus? Quid enim ardui vobis præcepit,
 si, præter suilla, vetuisset edere et-
 iam volatilia, & aquatica, affirmans
 hæc etiam, præter illa, a Deo repudiata
 esse, & immunda existere?

CYRILLVS.

Iudæorum itaque instituta mixta;

obsecro, & eos in victu pure versatos
ais, ac in ciborum delectu Christianis
præstitisse? Igitur videamus, si lubet,
quibusnam cibis Mosaica Lex eis inter-
dixerit, & quid eis vescendum permi-
serit. Scriptum est in Leuitico: *Et lo-*

Leuit. 11.

*cutus est Dominus ad Moysen, & Aaron,
dicens: Loquimini filiis Israel, dicen-
tes: Hæc animalia comedetis de omni-
bus animalibus que super terram. Omne
animal quod diuidit ungulam, & fissu-
ras findit duarum unguularum, & redu-
cit ruminationem, inter animalia, hæc
comedetis. Tantum ab his non mandu-
cabitis, ab iis que reducunt ruminatio-
nem, & ab iis que diuidunt ungulas,
& findunt fissuras unguium: Camelum,
quia reducit ruminationem hic, ungulam
autem non diuidit: immundum hoc vo-
bis: Et leporem, choerogryllium, &
suem, quoniam vero hoc diuidit ungu-
lam, & findit fissuras ungule, & hoc
non reducit ruminationem: immundum
hoc vobis. Atque hæc quidem de istis.*

Translato autem sermone ad volatilia
& aquatilia, & ad aliorum quorundam

Ibid. v. 9.
&c.

*genera & species, ita rursus ait: Et
hæc comedetis ex iis que in aquis. Om-
nia, in quibus sunt ala & squama in
aquis, & in mari, & in torrentibus,
hæc comedetis. Et omnia in quibus non
sunt ala neque squama, abominatio vo-
bis sunt, & abominabilia vobis erunt.*

Ibid. v. 13.

*Et paulo post: Et hæc abominabimini
de volatilibus, & non comedetis aquila-
m, gryphum, baliaetum, vultu-
rem, & miluum, & similia eis: & stru-
thionem, & larum, & coruum,
& similia ei: & accipitrem, & ny-
cticoracem, & mergulum, & ibin, &
porphyriionem, & pelecantum, & cycnum,
& noctuam, & herodionem, & chara-*

Ibid. v. 29.

*drium. Et post hæc rursus: Et hæc vo-
bis immunda, de reptilibus que repant
super terram: mustela, & mus, & cro-
codilus terrestris, mygale, & chameleon,
& chalabotes, & lacerta, & talpa. O
magnam Iudæorum puritatem & cibo-
rum delectum admirabilem! Nolunt in
cibos recipere camelum, choerogrylli-
um, aquilam, vulturem, mergulum, v-
pupam, noctuam: ad hæc repudiant cor-
vos, ibes, noctuas, herodionem, & murem
meticulosum, mustelam, & mygalen.*

*καὶ καθαρῶς αὐτοῖς τὰ περὶ τὴν διαίταν ἠσκηθεὶς
Φῆς, καὶ τῆς παρ' αὐτοῖς εὐσιτίας ἠτήθηται Χρι-
στIANῶΣ; ἐκδὼν καθαρῶμεν, εἰ δοκεῖ, ὁποῖον
μὲν ὄψων αὐτῶΣ ὁ Ἐ πανσόφης Μωσέως νόμος
ἀπεσόβησε, καὶ τί τὸ ἐδώδιμον ποιῆσαι προσ-
τέταχε. γέγραπται τοίνυν ἐν τῷ Λευιτικῷ· καὶ
ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρὼν, λέ-
γων· λαλήσατε τοῖΣ υἱοῖΣ Ἰσραὴλ, λέγουτες·
ταῦτα τὰ κτήνη φάγετε ἀπὸ πάντων τῶν ἐπὶ
τῆΣ γῆΣ. πάν κτήνη διχληθῶν ὀπλήν, καὶ ὄνουχι-
σῆρας ὄνουχίζον δύο χηλῶν, καὶ ἀνάγον μηρυ-
κισμὸν ἐν τοῖΣ κτήνεσι, ταῦτα φάγετε. πλὴν
ἀπὸ τῶτων ἔ φάγετε, ἀπὸ τῶν ἀναγόντων
μηρυκισμὸν καὶ ἀπὸ τῶν διχληθέντων τὰΣ ὀ-
πλάΣ, καὶ ὄνουχίζόντων ὄνουχισῆρας. τὸν κάμη-
λον, ὅτι ἀνάγει μηρυκισμὸν τῶτο, ὀπλήν δὲ ἔ
διχληεῖ, ἀκάθαρτον τῶτο ὑμῖν· καὶ τὸν δασύ-
ποδα, καὶ τὸν χοιρογρύλλιον, καὶ τὸν ὄν. ὅτι διχλη-
λεῖ ὀπλήν τῶτο, καὶ ὄνουχίζει ὄνουχισῆρας ὀπλήΣ,
καὶ τῶτο ἐκ ἀνάγει μηρυκισμὸν, ἀκάθαρτον
τῶτο ὑμῖν. Καὶ ταῦτι μὲν περὶ τῶτων. μεθισὰΣ
δὲ τὸν λόγον ἐπί τε τὰ τῶν ἐνὺδρων καὶ τὰ τῶν
πτηνῶν, καὶ μὴν καὶ ἐτέρων τινῶν γένη τε καὶ εἶδη,
πάλιν ὡδε φησὶν· καὶ ταῦτα φάγετε ἀπὸ τῶν
ἐν τοῖΣ ὕδασι. πάντα ὅσα ἐσὶν αὐτοῖΣ πτερύγια
καὶ λεπίδες ἐν τοῖΣ ὕδασι, καὶ ἐν ταῖΣ θαλάσσαιΣ,
καὶ ἐν τοῖΣ χειμάρροιΣ, ταῦτα φάγετε. καὶ πάντα
ὅσα ἐκ ἐσὶν ἐν αὐτοῖΣ πτερύγια καὶ λεπίδες, βδέ-
λυσμα ὑμῖν ἐσὶ, καὶ ἐδελυκτὰ ἔσονται ὑμῖν. Καὶ
μεθ' ἕτερα· καὶ ταῦτα ἐδελύξετε ἀπὸ τῶν πε-
τενωῶν, καὶ ἔ βρωθήσεσθε τὸν ἀελὸν, τὸν γρύπα,
τὸν ἀλιαεῖλον, τὸν γύπα, καὶ ἰλίνα, καὶ τὰ ὅμοια
αὐτῶν· καὶ σρεθὸν, καὶ λάρον, καὶ κόρακα,
καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶ· καὶ ἰέρακα, καὶ νυκτικόρακα, καὶ
καλαρακλήν, καὶ ἴβιν, καὶ πορφυρίωνα, καὶ πελε-
κῆνα, καὶ κύκνον, καὶ γλαῦκα, καὶ ἐρωδιὸν, καὶ χα-
ραδριὸν καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν. καὶ ταῦτα ὑμῖν ἀ-
κάθαρτα ἀπὸ τῶν ἐρπετῶν, τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆΣ
γῆΣ· ἡ γαλῆ, καὶ ὁ μῦΣ, καὶ ὁ κροκόδειλος ὁ χειρ-
σαῖος, μυγάλη, καὶ χαμαλέων, καὶ χαλαβῶτης,
καὶ σαῦρα, καὶ ἀσπάλαξ. ὡΣ πολὺ τὸ θαῦμα Ἰσ-
ραὴλ καθαρῶτης, καὶ μένοι καὶ εὐσιτίας! ἐδώ-
διμα ᾧ ἐκ ἀξίεσιν ἔχει τὸν κάμηλον, τὸν χοι-
ρογρύλλιον, τὸν ἀελὸν, τὸν γύπα, τὸν καλαρακλήν,
τὸν ἔποπα, τὴν γλαῦκα· παραίθεται δὲ πρὸΣ
τῶτοιΣ κόρακας τε καὶ ἴβεις, καὶ νυκτερίδας, καὶ ἐρω-
διὸν, καὶ μὴν τὸν ψοφοδεᾶ, γαλῆν τε καὶ μυγάλην.*

καὶ ἀσκαλαβώτην, καὶ ἀσπάλακα. καὶ τί γὰρ ἔχει τῶν τοιούτων πεποιήται παρ' ἑδὲν αἰδοῖ τῆ παρα τὸν νόμον; βαβαὶ τῆς Ἰπικείας! ἑδὲν ὡς εἴκειν αὐτοῖς τὸ κατευμεγεθῆσαι γαστρός, καὶ τῆς ἔτους ἀρίστης ὀψοφαγίας ἀλλάξασθαι τὴν κακοσίαν, ἵνα μὴ τῷ νομοθέτῃ προσκρῆσαιαν. Ἰπικιμῶτο δ' ἂν καλὰ τὸ εἶκος ἐν δίκη τὰ Χριστιανῶν χάριεν χάρ' ὡπερ τῷ νόμῳ φράσαντες, ἑδενὸς μὲν τῶν ὀνομασμένων ἀποχρῆσθαι βεβῆληται, βρώσιμα δὲ πάντα αὐτοῖς ὡς Βλάχανα χόρσι, καὶ τὰ ἐν τραπέζῳς τίμια, κόρακας τε, καὶ ἴβεις, καὶ τὰ λοιπά. Ἐπανῶμεν δὴ ἐν τὸν νόμον, ὅτι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὰ εἰς διαίταν τὴν ἐξηρημένην ἐν μάλα θεσμοθετῶν ἀποφοῖαν ἐκέλευσεν, ὡν ἔτι ἂν τις γένοιτο παρ' ἑδενὶ λόγῳ, μᾶλλον δὲ τῶν ἔτους ἀπηχθῆμένων ἀγνώ παντι, ὡς εἶνά τι τῶν βδελυρωτάτων καὶ μόνην αὐτὴν θέσει. ἀλλὰ ταυτὶ μάλα ἀσχερά καὶ ἀπόβλητα παντι γένοιτ' ἂν, καὶ σφόδρα εἰκότως. πλὴν τῆς ὑπὸ νόμον ἐπανέσαι τις ἂν, καὶ τῆς εἰρατείας ἀγάσασθαι. καὶ γὰρ καὶ ὑέων ἀπέσχηται κρεῶν, πλείων τε ὄσων ἑτέρων πτηνῶν τε καὶ ἐναλίων οἶον σρεθῶ, καὶ τῶν ἐν λεπῖσι καὶ πτερυγίοις ἔτι ὄντων. ἀπέφησε γὰρ ὁ νόμος τὸ ἐδώδιμα ποιεῖσθαι ταυτί. ἔκουσιν εἰ μὲν οἶδεν αὐτὰ καλῶς ἔχοντα καλὰ φύσιν, ἢ τῶν πολλῶν καὶ ἐπιμωτέρων χρῆσις, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀπάντων παρὰ γε τοῖς ἐν εἰδόσιν ὀψοφαγεῖν προεβλήθηται, τὴν ἀγῶ ψήφον μετὰ τῶν ἄλλων ἔχετω. εἰ δὲ καλὰ μὲν ἐν χρήσει, κεικιδήλευται δὲ τῷ νόμῳ πολυπραγμονῶμεν παρ' αὐτῶ τὰ ἐκλήματα τῶν ἔτι ὄντων ἀσχερῶν. ἀπόβλητον τοίνυν ποιεῖται τὸν ὄν, ὅτι ὄνυχίζει, φησὶν, ὄνυχιστῆρας ὀπλῆς, καὶ μηρυκισμὸν ἔτι ἀνάγει. κατέψευκται δὲ παρ' αὐτῶ καὶ τῶν ἐνύδρων τινα, ὅτι μὴ εἰσιν ἐν λεπῖσι, μήτε μὴν ἐν πτερυγίων ἐκβολῶς. Ἄρ' ἐν ἀπαχρητοῖς ὀνομασμένοις πρὸς τὸ κακύνεσθαι δεῖν τὰ καλὰ φύσιν ἐνόητα αὐτοῖς; τί γὰρ ὅλως εἰσχίζοι μὲν ὡς τὴν ὀπλὴν εἰς ὄνυχας δύο, μαρυκατα γε μὴν ἔτι; τί δὲ δὴ τὸ πτερυγίων καὶ μὴν καὶ λεπιδῶν ἐσερῆσθαι τινα τῶν τοῖς ὕδασι ἐκβῆν εἰωθότων; Ἄρ' ἐν ἀμαρτοεπῆς ὁ νόμος, κατηγόρευσε δὲ τὸ βέβηλον εἰκὴ τῶν ἔτι ὄντων ἀσχερῶν; ἔ τῆτο φημέν. ὀνίησι γὰρ ἔμετρίως τῆς ἰχνη διανοία τῶν ἐν αὐτῶ κερυμένων ἐνοιῶν τὸ βάθῳ καταθρεῖν ἰσχύοντα. ἐπειδὴ γὰρ γέγονε τῷ νομοθέτῃ σκοπὸς

stellionem, & talpam. Nam quid non istiusmodi citra Legis reuerentiam despexerunt? Papæ quanta frugalitas! pro nihilo videlicet ipsis esse, domare ventrem, ac tam delicatas epulas victu infelici mutare, ne legislatorem offenderent! Christianorum autem instituta iure merito reprehendantur, qui Lege propemodum valere iussa, nihil eorum, quæ dicta sunt, intactum relinquere voluerint, sed omnia in cibum receperint, quasi olera pabuli, mensarumque delicias fecerint coruos, & ibes, & cætera. Legem ergo laudemus, quod quum Israelitis, ea quæ ad victum peculiarem attinent, accurate præscriberet, abstinere iussit ab iis, quæ nemo non repudiaret, immo vero quæ lauto cuius homini sic exosa sunt, ut si vel tantum apponantur, ea vehementer abominetur. Sed hæc fœda sint apud omnes, nec immerito: veruntamen Legis cultores laudabis, eorumque mirabere temperantiam. Etenim a suillis carnibus abstinerunt aliisque compluribus, volatilibus, & aquatilibus, ut struthione, & iis quæ squamis aut pinnulis carent. Istæ enim attingere Lex vetuit. Ergo si compertum habet, ista secundum naturam minus bona esse, multorum etiam exquisitiorum vsus, nisi aliis omnibus apud peritos obsonatores prælata essent, vna cum aliis damnetur. Sin vsu quidem bona sunt, verum Lege reprobata, quæramus ab eo, quid in rebus non fœdis insit vitii. Reicit ergo sitem, quoniam findit, inquit, fissuras vngulæ, & non ruminat. Nonnulla item aquatilia damnat, quia squamis destituta sunt, neque pinnulis horrent. An ergo satis est, ut, quæ natura insunt iis quæ laudauimus, damnentur? Quid enim, quæso, si sus vngulam quidem findat in vngues duos, non tamen ruminet? Quid vero, quod nonnulla quæ in aquis degunt pinnulis & squamis destituta sunt? An ergo Lex peccauit, ac immunda temere statuit ea esse, quæ fœditatem non habent? Non hoc dicimus. Iuuat enim haud parum eos qui subtili mentis acie arcanorum sensuum altitudinem in ipsa contemplari queunt. Nam quum Legislatori propositum sit, eos docere quos

quos instituit, quibusnam familiariter uti, & quorum consortium vitare debeant, vnumquodque eorum, quæ dicta sunt in exemplum sumit eorum quæ morum similitudinem quandam habent nimirum cum ipsis. Quid autem iis intelligatur porro patefaciam. Interdicit esu cameli & suis: illius, quoniam ruminat, sed bifidum pedem non habet; hujus autem, quoniam in duas fissuras ungulam findit, sed non ruminat. Atqui dixerit aliquis, in alterutro esse quod deest alteri. Sus enim, uti dixi, findit quidem ungulam, sed non ruminat. Contra vero in camelo. An ergo Lex impuritatem in iis ita commensa est, ut velut dimidia ex parte mala sint ac impura? At qui verum istud est? Quid rei sit, o bone, quidque inibi lateat, si placet, dispiciamus. Solet diuinitus inspirata Scriptura pedis gressum, ac totum pedem interdum accipere, ut rei cuiusvis agenda iter figurate demonstrat. Cuiusmodi est illud in libro Prouerbiorum: *Rectas orbitas fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.* Item voce Davidis: *Et conuertere pedes meos in testimonia tua.* En igitur pes vnus cuiusque rei agenda iter significat. Duplex autem apud nos illud est: aut enim virtutibus opitulari nobis solemus, quum aliquid melius identidem comparamus, & in cordis thesauris sinceram Dei cognitionem claudimus; vel, *in hisce studiis impendimus*, multiplicibus euntes modis. Itaque bifurco pede præditum esse, vltro citroque commeari posse denotat: ruminare autem, eruditionis est symbolum. Sanctis enim, & sapientibus, & verorum dogmatum indagatoribus non semel, sed multoties, fusque deque versandos esse questionum sensus aio, & ruminandos identidem, ac indefesso studio difficillimas res subtiliter examinandas. Nam quod simpliciter ac nude capitur, ac citra disquisitionem exactam, noxium quandoque fuerit. Lex ergo reprobatur eum, qui actu prodesse potest sibi ac cæteris, sed eruditionem insuper non habet; e conuerso velut inquinatum eum pronunciat, cui maxime cordi est eruditio, qui nondum tamen conspicuus est bene agendo.

Prou. 4.

Psal. 118.

Α εισηγήσασθαι τοῖς παιδαγωγούμενοις, τίσιν ἂν μάλιστ' αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς προσοικειώσθαι πρέποι, καὶ τίνων ἀποφοιτῶν δέχεται τῶν ὀνομασμένων ἑκάστον εἰς παράδειγμα τῶν εὐοκίτων αὐτοῖς, καλὰ γὰρ φημί τὴν ποιότητά τῶν ἡθῶν. ποιήσομαι δὲ σαφῆ τῶν ἐνοιῶν τὴν δύναμιν. Ἀποφάσκει μὲν γὰρ εἰς βρωσιν κάμηλόν τε καὶ τὸν ὄν τὴν μὲν, ὅτι μαρναίσει, τέμνει δὲ ἔχι πρὸς διχηλίαν τὸν πόδα· τὸν δὲ, ὅτι καλασχίζει μὲν εἰς βόουχας δύο τὴν ὀπλήν, μαρναίσει δὲ ἑδαμῶς. καὶ τοι φαίη τις ἂν ὡς ἔστιν ἐν ἀμφοῖν τὸ ἔλλειπες ἑκατέρω. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἔφη, διχηλεῖ μὲν ὀπλήν, ἔμαρναίσει δὲ. ἔνεστι δὲ τῆ καμήλω τὸ ἔμπαλιν. ἂν ἔν συνεμέτρησεν ὁ νόμος τὴν βδελυρίαν αὐτοῖς, ὡς ἐξ ἡμισείας εἶναι πονηρὰ καὶ βέβηλα; καὶ τοὶ πῶς τῆτο δὲ ἀληθές; τί τὸ χρῆμα, ὃ τῶν, τί τὸ ἀνίμα, καλαθρῶμεν, εἰδοκί. ἔθος τοιγαρῶν τῆ θεοπνεύτω γραφῆ τῆς ἔσποδος βάσιν, καὶ ὅλον ἔσθ' ὅτε τὸν πόδα δέχεται πρὸς ἀποδείξιν ἀνιγματοῦς τῆς ἐφ' ἑκάστω τῶν πρακτικῶν ὁδῶν. ὁποῖόν ἐστι τὸ ἐν βιβλίῳ παροιμιῶν, ὀρθὰς τροχίας ποιεῖ σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδὸς σε κατεύθυνε. καὶ μὴν καὶ διαφωνῆς τῆ Δαβίδ· καὶ ἐπέσρεψα τὰς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου. Ἰδὲ τοιγαρῶν τῆς ἐφ' ἑκάστω τῶν πραγμάτων ὁδὸς εἰς τύπον ὁ πρὸς διττὴν δὲ πρὸς αὐτὴν παρ' ἡμῶν ἐστὶ ἡ γὰρ ἐαυτὸς τῆς ἑπικείας ὠφελῆν εἰθίσμεθα αἰετὶ τῶν ἀμεινόνων προσκλιόμενοι, καὶ τοῖς τῆς καρδίας ἐναποκλείουτες θησαυροῖς τὴν ἀκραιφνή * ποιῶμεθα διὰ πλείων ὄσων ἰόντες τρόπων. ἔστιν τὸ διττὸν εἰς βάσιν ἔσποδος, τὸ ἐπ' ἀμφοῖν βαίνειν δύνασθαι καλασημῆνειν ἂν. τὸ γὰρ μὴν μαρναίσειν, ἐλλογιμότητ' ἂν εἴη σύμβολον. χρῆμα γὰρ ἔγωγε φημί τὰς οἴπερ ἂν εἶεν σεπτοὶ καὶ σεσοφισμένοι, καὶ τῶν ἀληθῶν δογματῶν ἐρευνῆσαι, ἔχι ἅπαξ, ἀλλὰ πλεονακίαν ἄνω τε καὶ κάτω σρέφειν τὰς ἐφ' ἑκάστω τῶν ἀπορρημένων ἐνοιῶν, καὶ οἷον ἀναμάσασθαι συχῶς, καὶ οἷον ἀκαλαλήκτοις ἀκριβείας καλισχῶν ἐπειγεσθαι τὰ δυσέφικτα τῶν θεωρημάτων. τὸ γὰρ τοὶ παραδεχθῆν ἀπλῶς καὶ ἀδασανίως, καὶ τὰς ἐρευνῆσαι ἔτρημιμένον, γένοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε καὶ ἑπὶ ζῆμιον. Καλακίδηλεύει τοῖνον ὁ νόμος τὸν ὠφελῆν μὲν εἰδὸτα πρακτικῶς ἐαυτὸν καὶ ἑτέρους ἔμην ἔχοντα πρὸς τῆτω καὶ τὸ ἐλλογιμον. ἐξ ἀνιγρόφου δὲ, ὡς περ ἀποφάνει μεμολυσμένον τὸν ἐλλογιμότητι μὲν ὅτι μάλιστ' αὐτῶν φίλον, ἔμην ἔτι καὶ πρακτικῶς εὐδοκιμῆν εἰωθότα.

Locus mutilus. Vid. Observat.

ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, Φησὶν ὁ σωτὴρ, ἔσται μέγας κληθήσεται ἐν βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. δεῖ γὰρ εἶναι καὶ ἄμφω δεξιὸν τὸν ἐν αὐτῇ καὶ λόγῳ ποιῶνται προθυμῶμενον τὸ χρεῖν θαυμάσιον. Τὰ δὲ γε τοῖς ὕδασι ἐμβεβιωκότα, οἷς ἔτε λεπίδες εἰσὶν, ἔτε μὴν πτερυγίων ἐκφύσεις, αἰετῶν τοῖς καλωτάτω τέλμασιν ἐγκαλιθεῖσθαι φιλεῖ, καὶ τὸ ἀνανήχεσθαι μισεῖ, ναυθρᾶτέ ἐστι, καὶ δυσκίνητα. τύποι δ' ἂν εἴεν καὶ ταῦτα τῶν τοῖς τῆς ἀσελγείας βορβορίζοντες ἐνεκουλίσμενων, καὶ τοῖς τῆς φιληδονίας ἐκχεωσμένων τέλμασι, καὶ πάντα δρᾶν εἰωθότων ἰμονοχρῆ γυμνῶς καὶ ἀναμφιέτως. τῆσι γὰρ ἡμῖν ὑπεμφαίνει ἂν τὸ μὴ ἐν λεπῖσι εἶναι καὶ φυσικοῖς περιβλήμασι τὰ τῷ νόμῳ διαβεβλημένα. Τὸ γε μὴ ἐσερῆσθαι καὶ πτερυγίων, πάλιν ὑπεμφαίνει τὸ ἀνεπιήδειον πρὸς γε τὸ δεῖν ἀνανήχεσθαι θέλειν, καὶ ἀνακύψαι βορβόρον τῶν ἐν οἷς εἰσὶν κακῶν. ἄνθρωποι δὲ ἔτι φθοροὶ, καὶ ἀπεγνωσμένοι, καὶ γαστρὸς ἡδοναῖς δαλεύουτες, πορνεία τε, ὡς ἔφη, καὶ ἀσελγεία σύνησοφοι, μαλακοί, καὶ βέβηλοι, καὶ τὰ πᾶσι συγγηὰ τῶν θηλυδριῶν γένη, καὶ ὅσοι δυσέκπλυτον τὸν ἐφ' ἅπασιν τοῖς ἀχροῖς ἔχουσι μῶμον. Τῶν ἔτι ζῆν εἰωθότων ἀμελόχως εἰσάπαν εἶναι βέβηλας τῆς σεβομένης αὐτῶν, καὶ μὴν καὶ ἐτέρων, οἷς ἅπασ ὁ βίος ἐν ἀρπαγῶς ἐστὶ, καὶ πλεονεξίας, καὶ ἐν ἐκλόποις φιλοκερδείας, ἔς εὖ δὴ μάλα καλασημήναιαν αἰετοῖ, καὶ ἰέρακις, καὶ μένοι καὶ καλαρακίαι, γρύπες τε καὶ γύπες. τύποι δὲ ὁμοίως τῶν ἐν πανουργίαις κόραξ τε καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν. καὶ μὴν τῶν ἐν ἀμαθίαις, καὶ οἷον ἐν σκοτῶ καὶ νυκτι, καὶ τὸ τῆς συνέσεως φῶς κατεστυγηκότων, ἐποψ τε, καὶ γλαυξ, καὶ προσέτι νυκτεῖς, καὶ ὅσα πρὸς τῆσιν τὰς ἐν νυκτὶ καὶ σκοτῶ ποιεῖται πηλίσσεις. γαλή δὲ, καὶ μῦς, γράφει πῶς ἐφ' ἑαυτοῖς τὰ δειλά καὶ ἀνανδρα, καὶ ψοφώδη τῶν κλεπτῶν γένη καὶ ἀπαξάπλως ἐκάτω τῶν ὀνομασμένων διὰ τὸ νόμον χαλεπὸν ἔδεν ἐφαρμόσαι λόγους ἀληθεῖς τε καὶ ἀναγκαίους. πνευματικὸς δὲ ὁ νόμος, καὶ ἔμέχρι τῶν ἐμφανετέρων ἰσᾶς τῶν ἐννοιῶν τὴν ἀπόδοσιν. Ἐτι τοίνυν ἔθεσσις Πέτρος τοῖς Ἰουδαίων ἔθεσιν ἐμφιλοχωρεῖν ἐθέλοντος, καὶ οἷον ὀκνηνός ἵεναι πρὸς τὰ βελτίω, διαλογοῖτο ἡττάσθαι δεινῶς τῇ περὶ τῆς τύπης αἰδοῖ, καθήσιν τὴν ὀθόνην ἐξ ἑρανθ Θεὸς ἐγγεγραμμένων αὐτῇ τῶν ζώων, ἀ τῶς τῶ νόμος ψήφοις ἀνιγματοδῶς μὲν, ὡς ἔφη, πλὴν ὡς βέβηλα

Qui enim fecerit & docuerit, inquit Salvator, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Vtroque enim prestare oportet, qui vera laudis & gloria studio afficitur. Porro quæ in aquis viuunt, & squamis ac pinnulis destituta, in profundissimo limo fere semper versari solent, & ægre enatant, tarda sunt, nec facile mouentur. Hæc autem eos significant, qui in luto intemperantiae volutantur, & voluptatis coeno sunt immerfi, qui que omnia nude propemodum ac sine veste facere solent. Istud enim nobis indicat, squamis & naturali amictu ea destitui, quæ a Lege damnata sunt. Pinnulis autem carere, rursus significat, aptos non esse ad enatandum & aliquantulum emergendum e malis, in quibus sunt. Hi autem sunt homines corrupti, ac desperati, & ventris voluptatibus seruientes, & adulterio, uti dixi, & lasciuia affueti, molles & impuri, & cunctis inuisa effœminatorum natio, & quotquot obscœnitatis omnis indelebilem in se notam habent. Ab istiusmodi hominibus suos cultores abstinere vult prorsus; & ab aliis insuper, quibus vita omnis est in rapinis, & auaritia, & immani quæstus studio, quos aquilæ recte significauerint, & accipitres, & merguli, & gryphes, & vultures. Versipelles similiter coruus designat, aliaque coruo similia. Indoctos porro & nocte quodammodo ac tenebris offusos, qui que intelligentiæ lucem oderunt, vrupa & noctua, adeoque vespertilio, & quæcunque præterea noctu & in tenebris volitant. Mustela vero, & mus, latronum genus adumbrant timidum & imbellem, quod quicquid increpauerit, pertimescit. Denique nullius negotii fuerit vniciuque eorum, quæ dicta sunt, veras ac necessarias per Legem rationes accommodare. Lex autem spiritalis est, neque sensuum explicationem sinit, donec attigerit notiora. Quum ergo diuinus Petrus Iudæorum ritus adhuc sectaretur, & ad meliora pergere cunctaretur, quoniam typis impensius erat addictus, linteum calitus demisit Deus, in quo depicta erant animalia, quæ Legis decretis ænigmatice quidem, uti dixi, veruntamen impura cen-

sebantur; ea iussit occidere, & vesci A
eis, si vellet. Abhorrente autem discipulo, & Iudaice profecto reclamante
Act. 10. his verbis: *Abstine, Domine, quia nunquam manducaui omne commune & immundum, neque ingressa est in os meum aliqua caro immunda: vox Domini redita est, tantum non increpante, & ei clare loquente Deo: Quae Deus mundavit, tu ne communia dixeris.* Tum statim intellexit aduenisse tempus, quo ad veritatem essent umbræ transformandæ. Figurarum porro in veritatem transitio ipsas potius perficit, nec, vt quidam existimant, eas temere positas esse ostenderit. Ergo legislator non putauit, modo quidem suam aut alia pura esse, modo non esse; sed agnouit ea esse bona. Scriptum enim est: *Et dixit Deus omnia que fecit, & ecce omnia valde bona, & benedixit ea.* Quaecunque enim facta sunt, naturæ & ortus sui ratione in se habent vt bona sint. Itaque tamen immundum animal est, sed potius aptum ad esum: neque vero contaminabit vllum, quod ad naturæ suæ rationem attinet. Typi enim, vt dixi, Lex, & umbra, *adusque tempus correctionis sunt imposita.* Ita enim sanctissimus Paulus scripsit quibusdam. Sed nos forsan delirare putat Iulianus, qui hæc dicimus & sentimus. Ostentat se porro ipse magnifice & stulte sacris literis insultat, & ait:

IVLIANVS.

Sed quid longior sum in commemorandis iis, quæ ab illis dicuntur, quum videre liceat num vim aliquam habeant? Aiunt enim, Deum præter Legem illam priorem alteram tulisse. Illam quippe fuisse ad tempus definitis spatiis comprehensam; posteriorem vero hanc exiitisse, propterea quod Mosis tempore ac typo fuerat adumbrata. Hoc falso dici ab iis clare demonstrabo, prolatis ex ipso Mose non decem modo, sed multis testimoniorum millibus, in quibus legem æternam ait. Audite porro Exod. 12. nunc ex libro Exodi: *Et erit dies hic vobis memoriale: & celebrate eum festum Domino in generationes vestras: legitimum æternum celebrate eum. Septem dies azyma comedetis: a die autem primo remouebitis fermentum de domibus vestris.*

His alia dicta postquam Iulianus ac-

κατεκρίνετο· καὶ δὴ σφάπειν ἐκέλευε, καὶ ἔπερ
ἔλοιτο, ποιῆσαι τροφήν. ἀλύοντος δὲ καὶ ἔρωτῆ
μαθητῆ, καὶ δὴ καὶ λέγοντι Ἰουδαϊκῶς· μηδα
μῶς, κύριε, ὅτι ἐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ
ἀκάθαρτον, ἐδὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα με πᾶν
κρέας βέβηλον. Φωνὴ κυρίου καλεδόθη, μονοχ
χὶ καὶ ἐπιπλήκοντι αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγοντός τε
σαφῶς· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνῃ.
Εἶτα συνῆκεν ἐνθύς ὅτι ἐνεστήκει κυρτὸς ὁ με
ταπλάττεσθαι δὲν πρὸς ἀλήθειαν τὰς σκιας.
ἢ δὲ γε τῶν τύπων εἰς ἀλήθειαν μεταφοίτησις,
ἀποπεραίνει μᾶλλον αὐτῶς, καὶ ἔ, καθάπερ οἰ
ονταί τινες, εἰκὴ τεθειμένως ἀποφῆνειεν ἂν. ἐκὼν
ἔ ποτε μὲν ὁ νομοθέτης καθαρὸν οἶδε τὸν ὕν, ἢ
γὰρ τὰ ἕτερα, πῶς δὲ ἐκὼν, ἀλλὰ οἶδεν ἔυ γε
γονότα. γέγραπται γάρ, ὅτι καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς
πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδὲ πάντα καλὰ λίαν,
καὶ εὐλόγησεν αὐτά. Καθὸ γὰρ εἶναι πέφυκε καὶ
καθὸ γέγονεν ἕκαστον τῶν γεγονότων, ἔξει πᾶ πάν
τως ἐφ' ἑαυτῷ τὸ εἶναι καλόν. ἐκὼν εἰ καὶ μὴ
πρῶτες ἦν τὸ μαρτυρεῖσθαι τυχόν, ἀλλ' ἐκ ἀ
καθάρτου, ἐδώδιμον δὲ μᾶλλον ἐστὶ τὸ ζῶον· καλα
μιανεῖ δὲ τινὰς κατ' ἐδένα τρόπον, τὸ γε ἦκον
εἰς ἰδίαν φύσιν. τύποι γὰρ, ὡς ἔφην, ὁ νόμος, καὶ
σκιά, μέχρι κυρτῆ διορθώσεως ἐπικείμενα. γέ
γραφε γὰρ ὡδὲ τισιν ὁ ἱερώτατος Παῦλος. Ἄλλ'
ἡμᾶς μὲν ἴσως ᾤθη ληρεῖν, ταυτὶ φρονεῖν καὶ
λέγοντας. πρῶταυτίξεται δὲ πάλιν αὐτὸς, καὶ
τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ἀσυνέτως ἐπιπηδᾷ, καὶ
D φησιν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἄλλὰ τί ταῦτα ἐγὼ μακρολογῶ λεγόμενα
παρ' αὐτῶν, ἐξὸν ἰδεῖν εἰ τινα ἰσχὺν ἔχει; λέγασσι
γὰρ, τὸν Θεὸν εἶπὶ τῷ πρῶτῳ νόμῳ θεῖναι τὸν
δεύτερον. ἐκείνον μὲν γὰρ γενέσθαι πρὸς κυρτὸν
πρῶτον ἀναφανῆσαι διὰ τὸ τῷ Μωσέως χρόνῳ τε
καὶ τύπῳ πρῶτον γέγραπται. Τῆτο ὅτι ψευδῶς
λέγασσι, ἀποδείξω σαφῶς, ἐκ μὲν τῷ Μωσέως
ἐδένα μόνως, ἀλλὰ μυρίας παρεχόμενος μαρ
τυρίας, ὅπως τὸν νόμον ἀώνιον φησὶν· ἀκέρει δὲ
νῦν ἀπὸ τῆς Ἐξόδου· καὶ ἔσαι ἡ ἡμέρα αὐτῆ
ὑμῖν μνημόσυνον, καὶ ἐορτάσατε αὐτὴν ἐορτὴν Κυ
ρίῳ εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. νόμιμον ἀώνιον ἐορ
τάσατε αὐτὴν. ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἀζυμα ἔδεσθε· ἀ
πὸ δὲ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης ἀφανισθε ζύ
μον ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν.
Χρησεῖς δὲ τῆτοις ἐπισωρεύσας ἐτέρας, αὐ
ss ij

νιόν τε τὸν νόμον διὰ πασῶν Ἰπιδείξας ἄνομα-
σμένον· χρῆσαι γὰρ οἶμαι μακροτέρως τὸν λό-
γον ἀπαλλάξαι περὶ οὗτο· Ἰπιδέξει πάλιν.

Πολλῶν ἔτι τοιούτων παραλελειμμένων, ἀφ' ὧν τὸν νόμον ἔ Μωσέως αἰώνιον ἐγὼ μὲν εἶπεν διὰ τὸ πλῆθος παρελήσασθαι, ὑμεῖς δὲ Ἰπιδείξατε πῶς εἴρηται τὸ παρὰ ἔ Παύλου μετὰ τῆ-
το τολμηθῆν ὅτι δὴ τέλει νόμος Χριστός. πῶς τοῖς Ἑβραίοις ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο νόμον ἕτερον παρὰ τὸν κείμενον; ἔκ ἐστιν ἔδραμῶν, ἔδὲ τῶν κει-
μένων διόρθωσι. Ἄκουε γὰρ τῶν Μωσέως πάλιν ἔ παρεθέσθαι Ἰπιδέξει τὸ ῥῆμα ὃ ἐγὼ ἐνέλωμαι ὑμῖν, καὶ ἔκ ἀφελεῖτε ἀπ' αὐτῶν. Φυλάξατε ἐντολάς Κυρίου ἔ Θεοῦ ὑμῶν ὅσα ἐγὼ ἐντέλωμαι ὑμῖν σήμερον, καὶ ἐπιμαρτυρῶ πᾶς, ὅς ἐκ ἐμμένει πᾶσιν. Ὑμεῖς δὲ τὸ μὲν ἀφελεῖν καὶ παρεθεῖναι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ νόμῳ μικρὸν ἐνομίσασθε· τὸ δὲ παραβῆναι τελείως αὐτόν, ἀνδριότερον πᾶσι πάντι, καὶ μεγαλοψυχότερον, ἔ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶσι πι-
θανὸν βλέποντες.

ΚΥΡΙΑΛΟΣ.

Ῥῆθη μὲν ἔν, ὡς ἔφην, ἡμᾶς καὶ τοὶ πρεσ-
βεύοντες τάληθῆ βατλαρίζουν εἰκῆ· ἢ τάχα πᾶς καὶ πανέργοις κεχρησθῆναι κομφοσπείαις, ἔκ ὅτι πνευματικῶν τῶν νόμων· παρεθεῖναι δὲ μεθιστῶν ἐφ' ἕτερα τῶν ἐν αὐτῷ γεγραμμένων τὸν νόμον, ἵνα τὴν ἐπὶ ταῖς παραβάσεσιν ἄπο-
σνευσώμεθα γραφῆν· ἔχει δὲ ἔκ ὧδε τὸ χρῆ-
μά πᾶσιν. Οὐ γὰρ τοὶ χρῆσαι πρὸς ἡμῶν τὸν Θεῖον εἰσάπαν διαθεῖσθαι νόμον, ὡς ἔδὲν ἔχον-
τα τὸ τελῆν εἰς ὄνησιν, ἀσυνετῶντες Φαμέν, παρεσκεπομῖσθαι δὲ μᾶλλον ἐσόμενον τοῖς ἀρ-
χαιτέρως παιδαγωγὸν ἐπὶ τὸ τῶν Χριστῶν μυστή-
ριον, καὶ δι' ἀνιγμάτων αὐτοῖς ὑποφάνωσθαι τὴν ἀλήθειαν. ἔτω γὰρ εἶναι διοριζόμεθα πλήρωμα νόμος καὶ πρὸς τῶν τῶν Χριστῶν, καὶ μάλιστ' ὀρθῶς· ἢ γὰρ ἔκχι πάντος ἀνιγμάτων ἀσαφῶς νοοῖτ' ἂν εἰκότως πλήρωμα ὑπάρχειν τὸ ἀλη-
θές; καὶ τοὶ πᾶσι ἂν ἐνδοιάσειε τις; ἔκχι ἔκχι ἀνάρεσιν τῶν διὰ Μωσέως ποιῶνται νόμων ἢ πρὸς γε τὸ ἀληθές τῶν ἐν σκιαῖς μετὰ Φοίτησις, ἀλλ' ἐκφανεσέραν αὐτῶν καθίστησι τὴν διάνοιαν. ἔτῶς αἰώνιον ἄνομάσθαι Φαμέν τὸν νόμον· πᾶ-
παύλαι γὰρ ἦκιστά γε, πρὸς ἡμῶν πληρέμενος κατὰ γε τοῖς νοητῆς λαλρείας τῶν τρόπων. ἀφ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς ἔκαταλύσων τὸν νόμον, ἢ τῶν πρὸς τῶν ἀποπερῶν δὲ μᾶλλον, κατὰ

cumulavit, & ostendit Legem his omni-
bus æternam nominari, (longas enim ver-
borum ambages ex oratione demendas
puto) subdit porro:

Tam multis eiusmodi prætermis-
sis, ex quibus ego Legem Mosis æternam
dicere propter multitudinem nolui; o-
stendite vos, ubi dictum sit illud
quod a Paulo postea singulari proditum
est audacia: *Christum nempe finem esse*
Legis. Ubi nam Hebræis aliam legem
promisit Deus præter eam, quæ lata est?
Nusquam plane; neque porro lata istius
legis emendationem promisit. Au-
di enim rursus Mosem: *Non adicietis*
ad verbum quod ego mandabo vobis, ne-
que auferetis ab eo: seruate mandata
Domini Dei vestri, quacunque ego man-
daucero vobis hodie: & maledictus omnis
qui non manet in omnibus. Vos autem
detrahere & addere iis, quæ scripta sunt
in Lege, parum esse putastis; sed eam
demum transgredi, generosum in pri-
mis & magnanimum; nequaquam ad ve-
ritatem respicientes, sed ad id quod vul-
go probetur.

CYRILLVS.

Itaque arbitratus est, vti dixi, nos
frustra mentiri, tamen si vera loquimur,
aut forte callidis etiam argutiis vti,
quum Lex spiritalis non sit, sensumque
Scripturæ alio transferre conari, vt trans-
gressionis culpam a nobis depellamus.
Sed non ita se res habet, nullo modo.
Quippe stulte non dicimus, Legem di-
uinam prorsus a nobis esse repellendam,
quasi nihil in se vtilitatis habeat;
sed veteribus proditum potius, vt
eos Christi mysterium edoceret, & per
figuras veritatem eis ostenderet. Sic enim
statuimus, Christum plenitudinem
esse Legis ac Prophetarum; vti que re-
cte. An non enim obscuri cuiusvis æ-
nigmatis plenitudo esse veritas intelli-
getur? Hocce enim dubium vlli esse
potest? Itaque quod res adumbrata
ad veritatem traducantur, Mosaicas le-
ges non tollit, sed ipsius Legis intelle-
ctum reddit clariorem. Ita Legem æ-
ternam nuncupatam esse dicimus. Non
enim cessauit, quum a nobis ratione
spiritalis cultus impleatur. Venit enim
Christus, *non soluturus Legem aut Pro-*
phetas, sed vt ea potius, sicut

ipse ait, perficeret. Atque ut explicata Lege, quæ in manibus nobis est, & quam ipse tulit, rem, ut dixi, clarius demonstrarem, necessario hæc addenda sunt. Scriptum est de die azymorum: *Et erit dies hic vobis memoriale: & celebrate eum festum Domino in generationes vestras: legitimum sempiternum celebrate eum. Septem dies azyma comedetis.* Et hæc quidem per Mosem statuit Deus. Per vocem autem Esaiæ Israelitis loquitur, & ait: *Neomenias vestras, & sabbata, & festiuitates vestras odit anima mea. Facti estis mihi in fatietatem.* Et qui, amabo te, festiuitates quas Deus odit perpetuæ sint ac nunquam cessaturæ? Num ergo mentem mutasse Deum dicemus, & quæ initio bona esse putabantur, ac per Mosem constituta, ea per Prophetas subfannasse, & a recto aberrasse, atque humanum aliquid passum esse? Vltro enim odisse, quæ laudaueris, leuitatis vique tibi notam affinget. Quid ergo dicemus, ut tanto probro Deum liberemus? Recte per sapientissimum Mosem statuit, implendas esse typicas festiuitates; sed odit futuras & degeneres, quoniam e re veterum erat, eos non esse typis alligatos, malebatque eos a typo & umbra ad veritatis decus pergentes gratissimum sibi cultum peragere, intellectualem nimirum ac spiritalem. Iussit enim ut, qui festum diem agebant, panes conficerent, sed absque fermento. Hoc quum Iudæi facerent, ac nihil amplius, implere se Legem putabant. Quid ergo hinc ad eos vtilitatis rediit? Num ea re Deus aliquo modo est oblectatus? At enim dices, necesse iis vti que fuisse ut purificati ad festos dies peragendos accederent. Verum si fermentum inquinare poterat eos, qui illo vescerentur; quidni eo prorsus abstinebant, ac non in septem numero duntaxat dies, quicumque Deo addicti viuendi genus ei acceptum colebant? Sed ut iam antea dixi, etiam in hac Lege, quemadmodum nempe & in aliis, intellectualis rei significatio ænigmatice prodita est iis, qui acri & purgata mente istiusmodi res contemplari possint. Lex quippe de azymis a nobis impletur maxime, qui in fide iustificati, & in Spiritu sanctificati sumus, quique

A Φησω αὐτός. Καὶ ἵνα τὸν ἐν χερσὶ καὶ παροιδέηται παρ' αὐτῶ διερμηνεύσας νόμον, σαφετέραν, ὡς ἔφην, ποιήσωμαι τὴν διόδοξον, ἀναγκάως ἐρῶ. γέγραπται τοίνυν περὶ τῆς τῶν ἀζύμων· καὶ ἔσαι ἡ ἡμέρα αὐτῆ ὑμῶν μνημόσυνον. καὶ ἐορτάσατε αὐτὴν ἐορτὴν κυρίω εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. νόμιμον αἰώνιον ἐορτάσατε αὐτὴν. ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἀζυμα ἔδεσθε. καὶ ταυτὶ μὲν διὰ Μωσέως ἐθεσμοθέτει Θεός. διὰ δὲ γε Φωνῆς Ἡσαΐε τοῖς Β ἐξ ἀμαλῆ Ἰσραὴλ διαλέγεται, καὶ Φησὶν τὰς νεκρῶν ὑμῶν, τὰ σάββατα, καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν, μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. ἐγεννήθηλέ μοι εἰς πλησμονήν. εἶτα πῶς, εἶπέ μοι, διηνεκῆς καὶ ἀκαταλήκῆς τὰς πρὸ Θεῷ κατεσυνημένας ὑπάρχειν ἐορτὰς; ἀρ' ἔν ἐρῶμεν ἑτερογνωμονῆσαι Θεῷ, καὶ τὰ ἐν ἀρχαῖς εὐ ἔχειν ὑπειλημμένα, καὶ ὀριδένια διὰ Μωσέως, καλασκήψαι διὰ τῶν Προφητῶν, καὶ ἀφαιμαρῆσαι τὸ δέον, καὶ τι τῶν κατ' ἡμᾶς ὑπομείναι παθῶν; τὸ γὰρ ἐλέσθαι μισεῖν ἅπερ ἂν ἐπανέσειέ τις, τὸν ἐπ' ἐλαφρία μῶμον αὐτῶ προσρίψεται. τί ἐν ἐρῶμεν τῶν ἔτω κατεψευγμένων ἀπαλλάττοντες Θεόν; τεθεσμοθέτηκεν ὀρθῶς διὰ τὸ πᾶν σοφῶς Μωσέως, τὸ χρῆναι πλερῶν τὰς ἐν τύποις ἐορτὰς, μισεῖ δὲ μελλίσσας καὶ κληνεμένας, ὅτι μὴ τοῖς τύποις ἐνδεδέσθαι φιλεῖν, πρὸς καλῶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἢ, ἤθελε δὲ μάλλον ὡς ἐκ τύπου καὶ σκιᾶς εἶπὶ τὸ τῆς ἀληθείας διάπλου καλλος, τὴν θυμηρεσάτην αὐτῶ περιάγειν λαίρειαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν νοεράν καὶ ἐν πνεύματι. Προστέταχε μὲν γὰρ ἐορτάζοντες ἀρτοποιεῖν αὐτῶς ζύμης δὲ δίχα. τῆτο δρῶντες οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πλεονεξῶν, ἀποπεράνουν ὄνομα τὸν νόμον. ποία τοίνυν ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἡ ὄνησις; ἡδύειν δ' ἂν τινα τρόπον εἶπὶ τῆτο Θεός; ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι χρῆν δῆπερ κεκαθαρμένους ἐορτάζειν αὐτῶς. καὶ τοῖς πῶς, εἰ καλαμιανεῖν οἶδεν ἡ ζύμη τὰς ἐδηδοκότας, εἰ εἰσάπαν αὐτοῖς ἀπαλλάττεσθαι χρῆν, καὶ εἰ εἰς μόνους ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ἡμέρας, εἶπερ τινες ἦσαν ὡς Θεῷ προσκείμενοι τῆς ἀνδάνεσης αὐτῶ πολυλείας εἶπὶ μελήται; Ἀλλ' ὡς ἤδη περὶ εἶπον, καὶ τῶ δε τῶ νόμῳ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν τοῖς ἐτέροις, νοῆσθαι πρὸς γμαλῶ δῆλωσις αἰνιγματώδως εἰσνεκόμεσαι τοῖς ὅξυ καὶ κεκαθαρμένῳ νόμῳ τὰ τοιαῦτα τῶν θεωρημάτων καλαθρεῖν δυναμένοις. πλερῶται γε μὴν ὁ εἶπὶ τοῖς ἀζύμοις νόμος πρὸς ἡμῶν μάλισα, τῶν ἐν πίσει δειδικωμένων καὶ ἡγιασμένων ἐν πνεύματι, καὶ τὴν

νοητήν τελέτων λαλρείαν. κατὰ τοῖον δε τινα τρό-
πον εἰς τύπον Φαυλότη^ς ἢ θεόπνευ^ς γρα-
φή τὴν ζύμην ἔσθ' ὅτε δέχεσθαι Φιλεῖ. χεῖνα
δὴ ἐν ἐορτάζειν αὐτὸς πρὸς ἑσάχα, διεσμηγμέ-
νης εὖ μάλα καὶ κεκαθαρμένως, καὶ ἀπάσης
Φαυλότη^ς ἰόντας ὡς ἀπολάτω, ζύμην ἐν ἔ-
χοντας σαρκικῆς ἀκαθαρσίας ἢ περισπασμῶ
εἰκάς τῶν ἐπ' ἀνοήτοις πράγμασι Φημί. Δια-
σώτης γὰρ ὁ τοῖστ^ς ἔσαι λαμπρός. γράφει
γὰρ ὁ θεοπέσι^ς Παῦλ^ς ὡσεὶ ἐορτάζωμεν,
μὴ ἐν ζύμη παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμη κακίας ἢ
πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας, καὶ ἀ-
ληθείας. Αἰώνιος τοίνυν ὁ νόμος· ὁ πάλαι μὲν
παρὰ τοῖς Ἰαδούοις ἀνιγμάλωδως· ὁ αὐτὸς δὲ
νυνὶ παρ' ἡμῖν νοητῶς ἢ πνευματικῶς, ἢ κατὰ
γε τὸ ἀληθές. καὶ καιρὸς μὲν τοῖς ἀνιγμῶσι
πρέπων ὁ πρὸ τῆς Ἐσώτης^ς Ἰπιδημίας τοῖς
γε μὴν ἀληθεύεις ὁ μετ' ἐκείνων εἰσβεβηκώς,
καθ' ὃν ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια. Ἔδει γὰρ ἔδει
διὰ μὲν τῶ ἀνοσώφ^ς Μωσέως παιδοκομείσθαι
τὸν Ἰσραήλ, νηπιόπρεπῆ ἢ ἀμαθεύσαν ἔχοντα
τὴν διάνοιαν· διὰ δὲ τῶ πάντων δεσπότη^ς Χρι-
στῶ, ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως
ἢ σοφίας ἀπόκρυφτοι κατὰ τὸ γεγραμμένον, τὴν
ἀληθῆ καὶ τελεωτάτην ἡμῖν εἰσκομίζεσθαι γνώ-
σιν, ὅτι ἀναρέπεσαν τὰ Μωσέως, μεθισώσαν
δὲ μάλλον αὐτὰ πρὸς ἐνοίας πραγμάτων ἐναρ-
γεύεις. ἢ γὰρ ὁ Μωσῆς τὰς πρὸς γε τὰς Ἰα-
δαίς διαλέξεις ποιᾷμεν^ς, κάλυμμα ἐτίθει
ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτῶ, μονοκχι βοῶν δὲ αὐτῶ
Ἐπράγματ^ς, ὡς τὸ ἀληθές ἔ νόμος πρόσω-
πον ἀποπλον ἦν αὐτοῖς. Εἰ δὲ δεῖ φαῖεν οἱ δὲ ἐν-
αντίας, εἰ τὰ δεύτερα τῶν πρώτων ἦν ἀριετώτε-
ρα, καὶ δὴ καὶ ἀμείνω παρὰ πολὺ, τί μὴ μάλ-
λον αὐτὰ τοῖς πρώτοις καὶ ἐν ἀρχαῖς ὁ νομοθέ-
της διωρίσατο; ἀ πλειστάκις ἔφη, εἰς μέσον οἶσω
ἢ νῦν. ἔπω τὸν νῦν ἔχοντες ἀσφαλῆ πρὸς θεο-
γνωσίαν οἱ ἐξ Ἰσραήλ, εὐρεπέσατα μὲν ἀπε-
φένοντο τῶν σφίσι πρὸς πωδεσάτων, εὐκολοὶ δὲ
ἦσαν εἰς ἀπόσασιν τὴν ἀπὸ θεῶ^ς καὶ παρορύ-
νοῦτες ἔ διαλελοίπασιν, μεμοχοποιήκασιν γὰρ,
ἢ φάνατελομήκασιν ἔτοι οἱ θεοῖς, Ἰσραήλ,
οἱ τινες ἀνήγαγον σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Οὐκ ἔν
ὡς ἀμαθεύσαν ἢ εὐπαρακόμισον ἔχουσι τὴν
καρδίαν, ἀμυδρὸς αὐτοῖς δέδοται νόμ^ς, διὰ τύ-
πε μόλις εἰς τὰς τῶν ἀληθεύρων ἐνοίας ἀνα-
βιδάζειν εἰδώς, ἔπω γε μὴν τὴν τῆς εὐαγῆς
πολιτείας ὁδὸν ἀναφανδὸν εἰσφένων. ὅτι δὲ

Spiritalium cultum peragimus. Hoc
modo Scriptura diuina fermentum in
nequitia typum accipere interdum so-
let. Ergo mundatos ac purificatos fe-
stas dies agere iussit, & ab omni vitio
longissime remotos, fermentum carna-
lis impuritatis & vanæ in stultis rebus
occupationis non habentes. Nam qui
eiusmodi est, præclarus utique celebra-
tis cultor extiterit. Quocirca diuinus
ille Paulus: *Itaque epulemur*, inquit, *1. Cor. 5.*
non in fermento veteri, neque in fermento
malitia & nequitia, sed in azymis sin-
ceritatis & veritatis. Æterna igitur lex
est: vetus quidem illa apud Iudæos æ-
nigmatice, eadem vero nunc apud nos
intellectualiter & spiritualiter, & secun-
dum veritatem. Et quidem figuris con-
gruum tempus illud erat, quod Serua-
toris aduentum præcessit; veritati au-
tem, quod illud secutum est, quando
veritas effulsit. Decebat enim, decebat
Israelitas per sapientissimum Mosem e-
rudiri, infantes adhuc quum essent,
ac rudiori mente præditi: per Chri-
stum vero vniuersorum Dominum, *in Coloss. 2.*
quo sunt omnes thesauri scientiæ & sapi-
entiæ absconditi, sicut scriptum est, ve-
ram & perfectissimam nobis cognitio-
nem afferri, non quæ Mosaica conuel-
leret, sed ea potius ad clariorem rerum
intellectum transferret. Quocirca Mo-
ses quum ad Iudæos verba faceret, faciem
velabat, ea re tantum non declarans,
eos veram Legis faciem videre non posse.
Quod si dicant aduersarii: Si pri-
mis secunda præstabant, atque adeo
longe potiora erant, quidni potius ea
Legislator olim atque initio constituit?
Quæ sæpenumero dixi, etiam nunc in
medium afferam. Quum Israelitæ non-
dum satis firmam in Dei cognitione
mentem haberent, ab officio suo cito
discedebant, & ad deficiendum a Deo
valde procliuēs erant, & instigare non
cessabant: vitulum quippe conflarunt,
ac dicere ausi sunt: *Hi Dii tui, Israel,*
qui eduxerunt te de terra Ægypti. Pro-
indeque iis, ceu leuibibus ac rudioribus,
obscura Lex data est, quæ per typum
vix ad rerum verarum intellectum eue-
heret, necdum tamen sanctæ vitæ iter
manifeste panderet. Quod autem

Deus Legem in literis & umbris positam Israeli desipienti & peccati reo, ac recti nescio, ceu adhuc infantibus, tulerit, accipies ab ipso per Esaia vocem *zzech. 20.* ita dicente: *Et leuavi manum meam super eos in deserto, ut dispergerem eos in regionibus, eo quod iustificationes meas non fecerant, & praecepta mea repulerant, & sabbata mea violauerant, & post cogitationes patrum suorum fuerant oculi eorum. Et ego dedi eis praecepta non bona, & iustificationes, in quibus non uiuent in eis.* Decebat enim, decebat eos, qui a beneuolentia Dei resisterant, & conflati vituli rei tenebantur, (id enim significare arbitror illud, post cogitationes patrum suorum oculos habere,) Dei consortio prorsus excidere, & in Gentium regionibus vagari omni misericordia orbatos. Quum autem bonus sit, & sapientissimi Mosis preces respiceret, legitima quidem eis dedit ad eos erudiendos, sed non bona, sicut ipse ait, neque certe vitam iis qui illa impleuerint praestare valentia. Non bona autem praecepta; qui dum? Si veritatis nimirum decus respicias. Veritas enim figuris incomparabiliter praestat. Siquidem fictitium non est, Israelitas nullum plane cepisse fructum ex eo, quod panibus non fermentatis vescerentur; Deum tamen iis, qui nequitiae fermentum abiiciunt, & perpurgatum cor habent, nec impuri aut profani quicquam appetunt, tanquam singulare munus largiri ut aeternae vitae sint participes. Quod autem non liceret per umbram legalem adipisci veram honestatem, neque porro ad Deum recta quodammodo pergere, animadvertere licet Esaia ex persona Israelitarum Deum in hunc modum alloquente: *Esaia 63.* *Seduxisti nos, Domine, de via tua.* Et beato Dauide: *Psal. 43.* *Declinasti semitas nostras a via tua.* Semita enim breuis ac facilis, quae ducit ad Deum, typus non est, ut dixi, o bone: sed veritas potius, quae in ipso figuratur. Quum autem sacrarum literarum criminator ille dicat, neque aliam legem Israelitis vniuersi Deum vspiam promississe, neque vero vllam correctionem Mosaicis praeceptis adhibuisse; in utroque mentiri conabor osten-

A *Ποσειδηκότι τε καὶ ἀφαινοῦνι τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ὀρθοποιεῖν ἐκ ἔχοντι τὸν ἐν σκιαῖς ἢ γραμμασι νόμον, ὡς ἐτι νηπίοις, ἐθεσμοθέτει Θεός, ἀναμάθοι τις ἂν, ὡδὶ λέγοντι* *Ⓞ* *διὰ Φωνῆς Ἡσαΐα· καὶ ἐξῆρα τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτοῖς ἐν τῷ ἐρήμῳ τὸ διασκορπίσαι αὐτοῖς ἐν ταῖς χώραις, ἀνθ' ὧν τὰ δικαιώματά μου ἐκ ἐποίησαν, καὶ τὰ προσάγματά μου ἀπώσαντο, καὶ τὰ σάββατά μου ἐβέβηλαν, ἢ ὀπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῶν πατέρων αὐτῶν ἦσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν. καὶ ἐγὼ ἔδωκα αὐτοῖς προσάγματα ἔκαλά, ἢ δικαιώματα, ἐν οἷς ἔζησοντα ἐν αὐτοῖς. Ἔδει γὰρ ἔδει τὸς τῆς πρὸς Θεὸν εὐνοίας ἀποσκιρῆσαντας, ἢ τοῖς τῆς μοχοποιίας ἀλόνας ἐπιλήμασι τῶν ὁ οἶμαι δηλῶν τὸ, ὀπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῶν πατέρων αὐτῶν τὸς ὀφθαλμοὺς ἔχειν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητι* *Ⓞ* *ἀπολιθεῖν ὀλοτρόπως, ἢ ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν ἀλάσταις χώραις φειδῶς ἀπάσης ἐστερημένους. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἀγαθός, ἢ τὴν ἔπανσόφου Μωσέως ἐτίμα λήην, νόμιμα μὲν αὐτοῖς ἐδίδε παιδαγωγικάς, πλην ἔκαλά, καθὰ φησὶν αὐτοῖς, ἔτε μὴν ἐνίεναι τὴν ζωὴν τοῖς αὐτὰ πληρῶσιν ἰσχύοντα. ἔκαλά δὲ τὰ νόμιμα, τίνα τρόπον; ὡς πρὸς γε φημι τῆς ἀληθείας καὶ* *Ⓞ* *προφερετέρα ἢ ἀσυκρίτως τῶν αἰνιμάτων ἀλήθεια. εἰπερ ἐστὶν ἔκαλεψευσμένον ὡς τοῖς μὲν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ἔδεμία παντελῶς ὄνησις ἦν, ὡς ἀπὸ γε ἔδειν ἄριστος ἐδίεν ἐκ ἐζυμωμένων, τοῖς γεμῆν τῆς φαυλότητι* *Ⓞ* *ζύμην ἐξωθεμένοις καὶ διεσμηγμένην ἔχουσι τὴν καρδίαν, καὶ μιαιφόνον ἢ βέβηλον, ἀγαπῶσιν ἔδειν, γέρας ὡς περ ἐξ αἰθέρον ὀννεόμικε Θεός τὸ χρῆναι μελαλαχῆν τῆς εἰς αἰῶνα ζωῆς. Ὅτι δὲ διὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιαῖς ἐκ ἦν ἐφικέως τῆς ἀληθῆς ἐζωῆς, ἔτε μὴν δὲ εὐθείας ὡς περ ἰέναι πρὸς Θεόν, καθαρθῆσαι τις ἂν, Ἡσαΐα μὲν λέγοντι* *Ⓞ* *ἐκ προσώπου τῶν ἐξ Ἰσραὴλ πρὸς Θεόν· ὅτι ἐπλανησας ἡμᾶς, κύριε, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. ἔδὲ μακαρίζε Δαβὶδ· ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. τρίβου* *Ⓞ* *γὰρ ὡς περ ψιλῆ καὶ εὐήλατι* *Ⓞ* *ἀποκομίζεσθαι πρὸς Θεόν, ὡς ἐφην, ἔχ ὁ τύπος, ὡ τὰν, ἀλλ' ἢ ἐν αὐτῇ γραφομένη μάλλον ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δὲ φησὶν ὁ τῶν ἱερῶν γραμμάτων κατηγόρος μήτε νόμον ἕτερον ἐπαγγείλασθαι πρὸς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ τὸν τῶν ὅλων Θεόν, μήτε μὴν ἐπανόρθωσιν τινὰ τοῖς διὰ Μωσέως τεθεσπισμένοις ἐπενεῖκεν, ψευδηγορεῖν κατ' ἀμφω διαδείξαι πρὸς*

Esaia 63.
Psal. 43.

ράσομαι Προφήτη Φωνήν παραθεῖς ἔχουσαν ἅδι· ἰδὲ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ συν-
 τελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον
 Ἰούδα διαθήκην καινὴν, ἢ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν
 διεθέμην τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπι-
 λαβομένης τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἵνα ἐξαγαγῶν αὐ-
 τὰς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν
 διαθήσομαι αὐτοῖς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, λέ-
 γει Κύριος διδὼς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν
 αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω
 αὐτοῖς. Ὅπερ οἶμαι συνιεῖς εὖ μάλα καὶ ὁ πάν-
 σοφος Παῦλος, ἐπιστέλλει τισὶ καὶ Φησὶν ἡ ἐπι-
 σολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐσὲ γνωσκομένη ὑπὸ πάντων
 ἀνθρώπων· φανερόμενοι ὅτι ἐσὲ ἐπιστολὴ Χρι-
 στοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, καὶ γεγραμμένη ἢ
 μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι καὶ Θεῷ ζῶντι. ἐνιέν-
 τος γὰρ ἡμῖν Θεὸς τῶν ἐαυτῶν θελημάτων τὴν
 γνώσιν, ἐγγράφοντος δὲ διὰ τὴν γνώσιν ταῖς ἰσχυ-
 ραῖς πεπιστευκότων καρδίαις ἵνα δι' αὐτῶν ἂν εἴεν ὅτι μά-
 λιστα σεπτοί, πῶς ἐκ ἀνοήτων ἢ σκιά; πάθοι δ'
 ἂν ὁ νόμος ἐπερὶ τὴν, ἢ ὑφ' αὐτοῦ αἰσθῆται· ἀλλ' ὁ
 αὐτὸς ἐσὶ πληρέμενος, ἢ κατὰ γε τὸ ἐμφανές
 ἐστὶ, νοητῶς δὲ μᾶλλον καὶ πνευματικῶς.

Καὶ ταυτὶ μὲν, ὡς γε οἶμαι, φαίνεται ἂν τὰ
 περὶ ἡμῶν καὶ ἐννεοῦσθαι καλῶς. Ὁ δὲ ἐκ οἴδ'
 ὅτι παθῶν, ἀποδέχεται τὰ Ἰουδαίων, καταψέγει
 δὲ πάλιν αὐτοῖς, ὡς τῶν μὲν ἄλλων ἀπάντων ἀ-
 πηρημένους, ἀλογώτατα δὲ τὸ θύειν ὀρνέθιας,
 καὶ τοὶ Φησὶν Ἡλίας τεθυκότος ἐν τῇ Καρμῆλῳ,
 καὶ ἐκ ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει, Φησὶ δὲ τῇ Ἱερουσα-
 λήμ. ἐγὼ περὶ τὴν ἰσχυροῦ καὶ τὸν θεοπέσιον Δα-
 βὶδ ἐν τῇ ἀλῶ τεθυκότα τῇ ἐπίκλησιν Ὀρνῶ, καὶ
 τοῖς νόμοις λέγοντος ἐναργῶς ὅς ἐάν θύσῃ μόσχον
 ἢ περὶ τὸν ἐν τῇ παρεμβολῇ καὶ ἐπὶ τὰς θύρας
 τῆς σκηνῆς, ἐξολοθρευθήσεται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ
 τῆς γῆς αὐτῆς. Ἀλλ' ὡ γενναῖε φαίνεται ἂν, οἶμαί τις,
 Ἡλίας μὲν θύοντος ὁ ναὸς ἦν. ἐκέτι γε μὴν, καὶ
 τῆς θεοπέσιος Δαβὶδ. εἶτα τί κωλύον ἦν ὁμολο-
 γῆναι τῷ νόμῳ καταθύειν ἐν τῇ σκηνῇ; πλὴν
 ἐκεῖνο Φησὶ. ἰδὲ γὰρ, ἰδὲ δέδεικται σαφῶς καὶ
 παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις ἀνυπαίτιον τὸ τοῖς ἐν
 γραμμασι νόμοις ἢ σφόδρα λεπτὸν ἐνιέναι τὸν
 ὀφθαλμὸν, ἕτε μὴν ἀκριβεστάτην αὐτῶν ποιῆ-
 σθαι τὴν πλήρωσιν.

Διαμνησθῆναι δὲ καὶ τῆς τῶν ἀγίων Ἀποστόλων
 ἐπιστολῆς, ἣν γεγράφασιν οἰκονομικῶς μονοχ-
 χὶ καὶ ἀριθμητικῶς τὴν διάνοιαν ἔχουσι τοῖς ἐξ ἑ-
 θνῶν κηκλημένοις. ἔδοξε γὰρ, ἔφασκον, τῷ ἀγίῳ

dere, Prophetæ voce in medium allata,
 quæ sic habet: *Ecce dies veniunt, dicit Hierem. 31.*
Dominus, & consummabo super domum
Israel, & super domum Iuda testamen-
tum novum; non secundum testamentum,
quod deposui patribus eorum in die quum
apprehendi ego manum eorum ad educa-
ndum eos de Egypti terra; quia hoc est
testamentum, quod disponam eis in diebus
illis, dicit Dominus: dans leges meas
in mentem eorum, & in cordibus eorum
inscribam eas. Quod quum optime quo-
 que nosset sapientissimus ille Paulus,
 nonnullis scribit & ait: *Epistola nostra*
vos estis, quæ scitur ab omnibus homini-
bus: manifestati quod epistola estis Chri-
sti, ministrata a nobis, & scripta non a
tramento, sed spiritu Dei vivi. Nam
 quum Deus nobis immittat notitiam
 suæ voluntatis, & per cognitionem cor-
 dibus fidelium inscribat ea, per quæ san-
 ctissimi evadant, qui fieri potest ut um-
 bra non sit inutilis? Porro Lex non ad-
 ditamentum, non diminutionem pati-
 atur; at eadem erit quæ impletur,
 non iam conspicabili, sed intellectuali
 potius ac spiritali modo.

Atque hæc, opinor, quivis a nobis
 recte dicta cogitataque esse dixerit. Hic
 autem, quo affectu nescio, Iudæorum
 ritus probat; tum eos rursus vituperat,
 tanquam ab aliis omnibus segregatos,
 & per summam stultitiam sacrificare
 cessantes, quum Elias, inquit, in Car-
 melo sacrificauerit, ac non in sancta
 illa ciuitate, Hierusalem nimirum. Ad-
 dam ego, diuinum quoque illum Dau-
 dem in area sacrificasse, cognomento
 Orna, quamuis Lex aperte dicat: *qui*
Leuit. 17.
immolauerit vitulum aut ouem in castris,
& ad fores tabernaculi, exterminabitur
anima illa de populo suo. Sed, o bone,
 inquiet opinor aliquis, templam exta-
 bat quo tempore sacrificabat Elias, quum
 diuinus David, non item. At quid pro-
 hibebat quo minus Legi conuenienter
 in tabernaculo sacra faceret? Caterum
 illud dico, clare demonstratum esse, et-
 iam apud sanctos ipsos vitio non verti,
 quod leges in litera positas haud valde
 subtiliter dispicerent, neque admodum
 exacte implerent.

Mentionem vero fecit Epistolæ quo-
 que illius, quam dispensationis ergo scri-
 pserunt Apostoli iis, qui vocati erant ex
 Gentibus, & pubescenti adhuc mente
 præditi. *Visum enim est, inquebant,*
Spiritu

Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hac necessaria, ut abstinere vos ab immolatis simulacrorum, & fornicatione, & suffocato, & sanguine. Significatur autem, inquit, visum non esse hic sancto Spiritui, Mosaicam legem esse dissolvendam. Visum ne est, obsecro, seruandam esse, atque hoc praecepit? At nunquid dictum verum est, iussisse ipsum ut legis umbram demum nihili facerent ii, qui per fidem ad veritatem vocati sunt? Quae enim adhuc paruulorum viribus paria videbantur, ea per sanctorum Apostolorum vocem praeceperat. Dicendo autem illud, nihil ultra imponere vobis oneris, docebat grauem esse Legem, & ipsis propemodum Israelitis intolerabilem, quam eis non imponerent. Videbatur ergo Spiritui nequaquam ab iis Legem obseruandam, sed ad tolerabilia & facilia peragenda entendum esse; qui pro rebus etiam maioribus sudores ferre nondum possent animo infirmo, & nuper vixque ad Christianum institutum ac vitam augetent.

Ad haec, audax ille & confidens Petrum Apostolorum praecipuum cauillatur, & hypocritam esse dicit, atque a Paulo reprehensum, quod modo Graecorum, modo Iudaeorum ritu viuere vellet, ignorans plane singularem in his consilii rationem. Non enim diuersa sentiebat ille discipulus, sed congrua moderatione tempestiue vtens, omni ratione prodesse iis studebat, qui ad se venirent. Quum autem vnus ritibus addictus esset B. Paulus, aggressus commonefecit. Metuebat enim ne propositum lateret, & ille dispensandi modus nonnullos offenderet.

Α Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἑπιθεῖσθαι ὑμῖν βάρους, πλὴν τῶν ἐπιτάγης, ἵνα ἴνα ὑμᾶς εἰδωλοθύτους, καὶ πορνείας, καὶ πνικτῶν, καὶ αἵματός. Ἐπισημαίνεσθαι δέ, φησὶν, ὡς καὶ ἔδοξε ἐν τούτοις τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τὸν Μωσέως χεῖρνα παραλύεσθαι νόμον. ἔδοξε γὰρ, εἰπέ μοι, τὸ χεῖρνα τηρεῖν, καὶ τούτο πρὸς ταχέ; καὶ οἱ πᾶς καὶ ἀληθῆς εἰπεῖν, ὅτι τὸ χεῖρνα λοιπὸν τῆς νόμου σκιάς ολιγοῦρεν ἐκελευσε τοῖς διὰ τῆς πίστεως κεκλημένοις εἰς ἀλήθειαν; ἀλλ' ἦν εἰσὸς ἀποπερανεῖν δύνασθαι τῆς ἐπιτήγης, διὰ τῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐθεσμοθέτησθαι Φωνῆς. Φάσκοντες δέ τὸ, μηδὲν πλέον ἑπιθεῖσθαι ὑμῖν βάρους, ἐδίδασκεν ἐν αὐτῷ διαβεβητόν νόμον, καὶ δυσδιακόμιστον πάντελως ἢ αὐτοῖς τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ὅν καὶ ἀν' ἐκθεῖεν αὐτοῖς. Ἐδοκεῖ δὲ ἐν τῷ Πνεύματι φυλάττεσθαι παρ' αὐτῶν ἡμισα μὲν τὸν νόμον, τὰ δὲ οἷα καὶ εὐδιακόμισα περᾶσθαι πλεον, τῆς ὑπὲρ τῶν ἐπι μείζονων ἰδρωτάς ἔτω διενεγκεῖν ἰσχυούσας σκλασού. καὶ ἀρῆ τε καὶ μολι ἀδρυνόμενα πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ πολυτέλειαν καὶ ζωὴν.

Καλασκωπῆ δέ πρὸς τούτοις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἱκρίον Πέτρον ὁ γενναδαὶς ἢ π. ἰ. τὴν εἶναι φησὶ, καὶ ἐληλέγεσθαι διὰ τῆς Παύλου, ὡς πρὸς μὲν τοῖς Ἑλλήνων ἔθ. σι διαζην πρὸς ἀζούλα, πρὸς δὲ τοῖς Ἰουδαίων, ἡγνοηκώς εἰσάπαν τὴν ἐν γε τούτοις εὐτεχνεῖσθαι οἰκονομίαν. Οὐ γὰρ ἦν ἕτερογνώμων ὁ μαθητῆς, ἀλλ' Ἰησὺ καὶ ἔταῖς καθηκταῖς οἰκονομίαις χρωμένους, διὰ τὸν τρόπον πάντως ὠφελῆν εἰσάδαζε τῆς πρὸς ἰόντας αὐτῷ. ἐπειδὴ δὲ μονότροπος ἦν ὁ μακαριος Παῦλος, ὑπέμνησε πρὸς ἰών. ἐδεδίει γὰρ μὴ ἄρα πᾶς ἢ σκεψίς ἀγνοηθῆ, καὶ ὁ τῆς οἰκονομίας τρόπος ἀδικήσῃ τινας.

FINIS LIBRI NONI.